БЪЛГАРСКО ЕЗИКОВЕДСКО НАСЛЕДСТВО

ПОРЕДИЦА
„БЪЛГАРСКО ЕЗИКОВЕДСКО НАСЛЕДСТВО“

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:
Проф. ХРИСТО ПЪРВЕВ
Ст. н. с. ВАЛЕНТИН СТАНКОВ
Доц. ВЕНЧЕ ПОПОВА
ТАНЯ БЕХАР

ИВАН БОГОРОВ

ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА ГРАМАТИКА

ФОТОТИПНО ИЗДАНИЕ

ИЗДАТЕЛСТВО
НАУКА И ИЗКУСТВО
СОФИЯ, 1986

„Първичка българска граматика" (1844) отразява принципите и практиката на новобългарската книжовноезикова школа от втората четвърт на XIX век. Като последователен привърженик и теоретик на тая школа авторът Иван Богоров споделя възгледа, че българският национален книжовен език трябва да се изгражда и да се развива върху основата преди всичко на живата народно-разговорна реч. Това поредно томче включва и „Книжовния предговор" (от второто издание, 1848 г.), в който се разглеждат важни въпроси на тогавашния ни книжовен език и правопис.

Фототипното издание на Богоровата граматика ще представя интерес не само за специалисти езиковеди, но също за учители, студенти, просветни и културни дейци и за всички, на които са близки въпросите на българския книжовен език, на неговата история и на българското граматично предание.

© Христо Иванов Първев, предговор
1986
c/o Jusautor, Sofia

Индекс 808Б

ИВАН БОГОРОВ — БЕЛЕЖИТ ВЪЗРОЖДЕНЕЦ И АВТОР НА „ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА ГРАМАТИКА“

В условията на миналото столетие Иван Богоров (1818—1892) се изявява като неповторим деец на Българското възраждане и националното самоутвърждаване. Той е бил много способен ученик на прочутия Райно Попович в Карлово, по-сетне е учил в Цариград, Одеса, Лайпциг и завършва медицина в Париж. Солидна професионална подготовка, широк научен и културен кръгозор, богати познания за тогавашното състояние и за историята не само на българския, но и на другите европейски народи — ето главните предпоставки, които осигуряват на енергичния млад лекар и просветител първоначинателска роля в най-важните области на обществения, стопанския и културния живот у българите през XIX век. Възрожденската действителност и качествата, които Богоров е притежавал и постоянно развивал, формират един забележителен народен будител, особено предприемчив в просветно-културните начинания, журналистиката, преводачеството, издателското дело и езиковото строителство. Най-много сили и време отделя той за устройството на българския национален книжовен език — правопис, граматика, речников състав, лексикография и всичко онова, което днес се нарича езикова култура (култура на речта). Богоров е имал усет и разбиране за актуалните проблеми на формиращия се български национален книжовен език, затова той намира своето естествено място сред най-последователните привърженици и теоретици на т. нар. новобългарска книжовноезикова школа през втората четвърт на миналото столетие. Най-продуктивните негови години са главно отпреди Осво-

бождението, но и до края на живота си той остава верен на убеждението и на стремежа активно да се намесва в изграждането и развитието на книжовния ни език, срв. негови следосвобожденски издания като поредицата „Чистобългарска наковалня за сладкодумство“ (1878—1879), „Словница за изучаване на бащиния наш език“ (1882), „Всеобщий славянский език сравнен с французкий“ (1887), „Мисъл за църковно-гражданско правописание“ (1892). Не трябва обаче да се забравя, че обективни и субективни фактори са ограничавали неговите възможности, а липсата на специално филологическо образование му е пречела да действува като езикостроител с повече реализъм и с по-голяма широта на погледа.

Богоров е познат на по-широките среди и до днес едва ли не само като отчаян борец за речникова чистота на българския език. През целия си живот той е трябвало да търпи основателни и неоснователни критики, укори и подмятания за своите непосилни увлечения да изгони от употреба чуждите думи. Но като са отхвърляли крайностите, неговите критици са подценявали и пренебрегвали положителните моменти в тази му дейност. В нашата книжовноезикова и културна история вече второ столетие името на Богоров се свързва преди всичко с напразни усилия („богоровщина“) безогледно да се чисти българският речник от всякакви чужди думи и изрази. Заслужава обаче да се припомни, че неговите първи стъпки на книжовник се придружават от умереност и търпимост в това отношение. В специален „Книжовен предговор“ към второто издание на своята граматика (вж. по-нататък) той пише: „... колкото за тия думи, дето ги нямами, слободно можем да пишем чужди, още повече, като погледнем, че нито един от изтащените язици на Европа е без чужда дума“ (с. 14). Или пък съвсем конкретно: „За дума *граматика* стори ми са по-добре да са нарече *словница,* че има да борави със слова, ако и реч граматика не ни вреди нищо“ (там). Но още тогава той започва да побългарява руските заемки — един много показателен, макар и често позабравян похват в неговата езикостроителна дейност.

Обичайните отрицателни обобщаващи оценки на Богоровата борба за езикова чистота са били мотивирани главно с негови несполучливо изковани или невъзприети думи, каквито са например *близосед, бранилник, водан, дръпни-пламни* или *палилниче, нивар, самобод, слушалня* съответно предлагани вместо *комшия, прокурор, океан, кибрит, агроном, инстинкт, аудитория*. Много от неговите критици и съвременници са търсели в такива думи необикновеното и смешното, без да са искали или можели да вникнат в големите проблеми за устройството на националния книжовен език и особено на неговия речник, нито пък да разберат тяхната жизнена важност за същия този език. Днес малцина знаят, че десетки „най-обикновени" думи са влезли в употреба тъкмо с усилията на Богоров, срв. *бележка, вестник, връзка, загуба, околност, разноски, стопан(ин), чакалня, честит и* мн. др. Не само това — забравя се нещо друго, по-съществено: той се е стремил да създаде у своите сънародници усет и будно обществено чувство за езикова чистота и за култура на речта. Става дума следователно за важни и необходими качества, каквито за жалост у нас все още няма трайно формирани. Непосредно след Освобождението проф. Марин Дринов с основателно безпокойство е отбелязал в разговор с Иван Вазов, че трябва да има повече Богоровци, които да „стряскат" обществото и да му напомнят от колко много грижи и внимание се нуждае българският език.

Сега не е трудно да се прецени, че Богоровите критици, сред които е имало изтъкнати книжовници, твърде пренебрежително са се отнасяли към усилията и стремежите му в езиковото строителство. Поради недалновидност и предубеждение почти всичко е било предоставено на стихийно протичащите книжовноезикови процеси, а това означава, че въпреки обективно действуващите закономерности и въпреки естествените „защитни сили" нахлували са безпрепятствено премного чуждици. Липсата на здрав усет и на широко внедрено обществено чувство за устройство и чистота на речника всъщност означава и липса на сериозна преграда срещу излишни лексикални средства, които са

изтласквали от жива употреба десетки и стотици изконни родни думи, много от тях вече фактически непознати за по-младите поколения. На практика, това означава още, че не е била достатъчно подкрепяна естествената словообразувателна продуктивност на формиращия се национален книжовен език, че не е бил последователно „подхранван“ семантичният развой на речниковия състав (поява на преносни употреби и значения, на нови смислови отсенки в значението на думите и пр.). Равнодушието на тогавашната по-широка общественост и язвителността на интелигентствуващите кръгове (както и други фактори) довеждат до разочарование у Богоров през последните години от живота му и го насочват към твърде абстрактната идея за общ писмен език на всички славяни.

Другите книжовни, просветно-културни и обществени прояви на Богоров остават за по-широките среди засенчени от неговото „езикочистачество“. Сякаш той не е основател и редактор на първите български вестници — „Български орел“ (Лайпциг, 1846—1847) и „Цариградски вестник“ (1848—1862), на първото българско икономическо списание „Журнал за наука, занаят и търговия“ (Пловдив—Белград, 1862), редактор на сп. „Български книжици“ (Цариград, 1858—1861) и на редица други периодични издания; сякаш не той е първи събирач и издател на народни песни и пословици („Български народни песни и пословици“, Пеща, 1842), автор на първите истински български пътеписи „Няколко дена разходка из българските места“ (Букурещ, 1868), на първия френско-български (Виена, 1869) и българско-френски (Виена, 1871) речник, на първия наш „Селски лекар“ (Виена, 1875), преводач на художествена и друга литература (напр. „Чудосиите на Робенсина Крусо“, Цариград, 1849), съставител на учебници и учебни помагала и пр.

Нищо чудно, че са били подценявани и пренебрегвани Богоровите приноси и в областта на граматиката. Неговата „Първичка българска граматика“ (130+18 с.), непосредно свързана с учителството му на младини, излиза в Букурещ през 1844 г. и е преиздадена в Ца-

риград през 1848 г. под наслов „Първичка българска словница“ (21+121 с.). И макар авторът да е знаел за появилите се десетина години по-рано съчинения на двамата Неофитовци и на Христаки Павлович, той е поставил в заглавието „първичка“ с убеждението, че създава първа граматика на живия български език. Като един от главните представители на новобългарската школа Богоров последователно поддържа становището, че националният ни книжовен език трябва да се гради, да се развива и да се обогатява върху основата на живата народно-разговорна реч. Този възглед той прилага на практика в книжовното си творчество, този възглед и тази практика дават облик и на граматиката му. Авторът е наясно, че за да бъде създадена българска граматика, трябва да се познава много добре живата реч: „Нам е потребно изпърво да са напише езикът ни, а сетне, като видим де е недостижен, да закачим от стария, да го умножавами и украсявами; защо бащиният язик на един народ, га са зима като никакъв, друго няма да излези освен че той начнува да са учуждава и става нечувствен“ (изд. II, с. 21). Тези редове показват между другото, че Богоров не е забравял предходната писмено-книжовна традиция („стария“ език) и това се потвърждава от цялостната му книжовна дейност, особено от словотворчеството му. Но тези редове показват и основателността на неговите предупреждения за опасност да се отчуждава книжовният език от народно-разговорната реч; за отрицателните последици от такова отчуждаване постоянно са напомняли наши най-добри езиковеди, писатели и културни дейци.

Погледната като цялостно произведение, Богоровата граматика се отличава с яснота на постройката, с прегледно подреден материал в три „страни“ (глави): морфология от девет дяла в съответствие с приеманите части на речта, кратък синтаксис („управа“), правопис и правоговор; прибавен е на края и „Словарник или няколко думи, които на места говорят турски и гръцки, а пък на други български“ (с. 114—130). Не е безинтересно как авторът обяснява строежа на своето съчинение: „Още са помъчихми и я гудихми [граматиката

— Х. П.] на един такъв начин, че като научи нея първом едно дете, сетне да му е лесно изучаването на други чужди язици“ (предг., 1848). Изложението борави с дефиниции, каквито в дотогавашните граматики не се срещат така добре обмислени, стегнато и ясно формулирани, а илюстративният материал е вземан поначало от живата разговорна реч. Важно е да се има предвид още, че авторът е свързал новобългарската граматична традиция не само с черковнославянско-руската, но и преди всичко с делото на един от най-изтъкнатите представители на тогавашната европейска славистика, Й. Копитар: „... ми си я написахми [граматиката — Х. П.] по народен изговор и са поупътихми малко от граматическите правила на г. Копитарьовата Глаголита“ (Виена, 1836) (изд. II, 18—19). Споменатият „Книжовен предговор“ към второто издание съдържа основни моменти от по-рано публикувана Богорова статия (вж. „За равнописането на езикът ни“, в. Български орел, 1846) с пространни разсъждения върху актуални проблеми от изграждането на българския национален книжовен език, на неговата граматична, лексикална и правописна система. Освен това в цариградското издание са направени и някои частични текстуални и други промени, които не засягат по същество първоначалното изложение, поставени са ударения върху думите, прибавени са текстове („Читмо на българската словница“), изоставен е словарникът.

Много характерна е терминологията в „Първичка българска граматика“. Богоров е първият наш книжовник, който последователно побългарява чуждите термини. Той е смятал, че за да могат учениците по-лесно да усвояват абстрактната граматична материя, трябва преди всичко да им се предложат разбираеми названия на различните явления и категории: „За граматическите думи разсъдихми да са чисто български, за да ги разумяват децата; нима ако нямаше човек словенска граматика, не щеше ли да ги нареди български?“ (изд. II, 16). Побългаряването е извършвал главно по два начина: а) приспособявал е черковнославянско-руски названия към фонетико-морфологичните изисквания на

българския език, срв. *време, име съществително, местоиме* вместо *время, имя существительное, местоимение;* б) създавал е нови термини, според него по-ясни за възприемане, срв. *бъдно време, сегашно време, словница, сричка, управа* вместо *время будущее, время настоящее, граматика, слог, синтаксис*. Някои от неговите термини са възприети в нашето езикознание (*сегашно време, сричка* и др.), но една голяма част биват забравени (*капка, свръзка, средореч* и др. съответно за *точка, съюз, междуметие*). Очевидно стремежът на Богоров да устрои родна граматична терминология е в съответствие с основната му цел — българският национален книжовен език да се изгражда и да се развива свободен от ненужни чуждици.

Естествено Богоров наследява някои постановки и похвати, познати от предходните граматики. Така например и той не разграничава последователно букви от звукове, и той не може лесно да се раздели с представата за падежи при имената (по-късно ще изтъква липсата на падежи в българския език), изцяло приема от Неофит Рилски системата на глаголните времена и пр. Главното обаче си остава, че Богоровата граматика има свой собствен облик и свое място сред останалите предосвобожденски издания от този род.

В богатото книжовно наследство на Иван Богоров неговата „Първичка българска граматика“ заслужава положителна оценка не само като проява на възрожденската ни граматична мисъл, но и като културно-историческо явление изобщо. Освен всичко друго тя е важен документ за състоянието на българския национален книжовен език и на родната граматична традиция през Възраждането, а също и значителен фактор за тяхното развитие.

Проф. Христо Първев

Ѣ Р В И Ч К А
Б Ѣ Л А Г А Р С К А
С Л О В Н И Ц А.

НАПИСА

И. ЯНДРОВЪ.

ИЗКА́ЖДАНІЕ ВТО́РО.

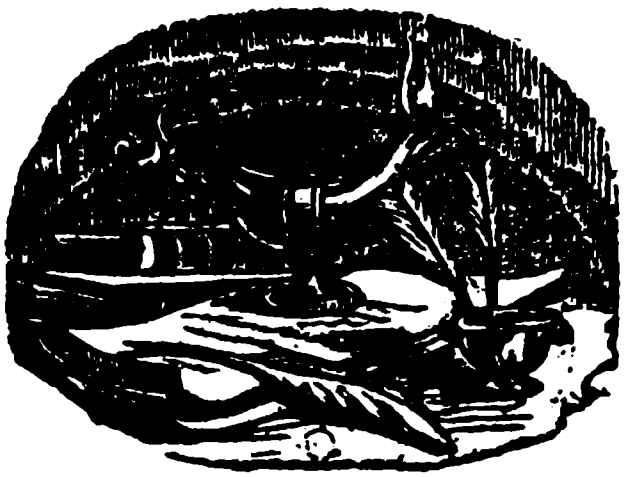

СТАМБОЛЪ.

Въ Типка́рницатѣ на Тадде́я Дивичіанъ.

1848.

Τὸ τέλος τῆς Γραμματικῆς καὶ πρὸς τὸν βίον χρήσιμον, καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιστήμας συνεργόν.

Σχολαστὴς Διονυσίου τοῦ Θρῆκός.

ПРЕДГОВОРЪ.

Отъ потрѣбностьтѫ на нѣкоѧ Словница за бѫшнѫтъ ни ѧзыкъ, основана на народенъ изговоръ, за нашето начѧлно просвѣтѣнье, подканихмы са още въ 1844 л. та изваднихмы на свѣтъ єднѫ; а защото тѧ станѫ малко нѣщо недостижна, затва са понуднихмы да ѭ поисправимъ и нашампамы втори пѫть. И єто сега ви ѭ подавамы, милички Бѫлгаре, съ надѣждѫ, че ще упѫти щогодѣ нейныте четцы да пишѫтъ и говорѧтъ уредно Бѫлгарски. Още са помѫчихмы и ѭ гудихмы на єдинъ такѫвъ начинъ, каквото да

бѫде слнцéна съ редѫтъ на чюждо-
стрáнни Слóвници, че катò наѹчи
нéіѫ пѫрвомъ ѥднò дѣтé, сéтнѣ да
мѹ ѥ лéсно ѝзѹчваньето на дрѹги чюж-
ди ѧзы́ци. А кóлкото ѿтъ кѫмъ
нáша странà, щемъ са зарáдвамы
твѫрдѣ млóго, ѧкò бы да ви́димъ,
че са введè въ ѹчи́лищата, [кáкто и
пѫрвото и ѝзвáжданье], коéто щемъ
имамы голѣма мѫздà, и ще ны
побѹди да ѝзвáдимъ и дрѹгы потрѣб-
ны кни́гы. Здравѣйте Ми́лники.

КНИЖОВЕНЪ ПРЕДГОВОРЪ.

За Равнописа́ньето на ѧ҆зы́кѫтѣ ни.

So viel einfache Laute, eben soviel Schriftzeichen sollen sein, alle Nuancen der Rede sollte die Schrift andeuten.

(Копит. Грам. ѻ҆. 4.)

Кни́жнината є҆ є҆дно́ гла́вно нѣ́що за жико́тѫтъ на є҆ди́нъ наро́дъ, а҆ за Кни́жнѧтѫ є҆ Равнописа́ньето, а҆ко̀ нѣ̀ и҆ до то́лкова гла́вно, нѫ ★) всѧ́кога ма́лко нѣ́що досто́йно за по́чѧть. На́истина дѣ́то то̀ са не почи́та, и҆ дѣ́то нѣ́кои си ѻ҆тъ мало́го равнописа́телско жела́ньє не мо́гѫтъ да сти́гнѫтъ да пи́шѧтъ пра́вото: тамъ є҆ злѣ̀; нѫ то са зна́е са́мо за ма́лко вре́ме. Ѝ мы ко́лкото смы чести́ти съ гото́вы, и҆стѫкле́ны слова̀, ѻ҆́ще по́вѣче смы злоче́стни, че не зна́емъ дѣ̀ ко̀е да пи́шемъ; заради̇̀ тва мы́слимъ да ни є҆ просве́но да ка́жемъ поне̇̀ ма́лко нѣ́що за на́шето Равнописа́ньє, ко́ето, а҆ко̀ не сто́ри дру́го ни́що, кари́мъ да подка́ни на́шытѣ ѹ҆чены да ни пока́жѧтъ по̀ добро́то и҆ по̀ пра́вото.

★) Та́ѧ пѣ́сень лю́же да пока́же, какво̀ на́шитѣ гово́рѧтъ части́цѧ. и ѧ:

Молниченце мѧ́нанко,

Въ крѧстѧтъ си твѧрдѣ тѧ́нанко,

Най главното за Равногласѣньто на нашѧтъ ѧзыкъ сѫ ἄρθρα τὰ, кои́то сѫ то́лкова разли́чни, що́то мо́же да речѐ човѣкъ, че ко́лкото писа́тельє и́мамы дне́сь, всѧ́кой си и́ма и̂ своє́то си; за кои́то щемъ ка́жемъ сега̀ на кѫ́го, а̂ преди̂ тва щемъ и̂звѣстимъ нѣщичко за слово̀ ъ, като̀ по̀ потрѣ́бню. По́вѣчето о̂тъ на́шытѣ четцы̀ мо́гѫтъ да зна́ѭтъ, че слово̀ ъ, на кра́й ду́митѣ въ ста́ро вре́ме не̂ е̂ было̀ безгла́сно, какво́то е̂ дне́сь, а̂ гла́сно ка́кто а̂ и̂ е; нѫ на тва слово̀ тога́влашнїѫтъ глас да са о̂треди̂ е̂ ма́лко мѧ́чню, защо̀ въ на́шѧтъ ѧзы́къ кога̀ е̂ вѣрѣдъ ду́митѣ са чи́ве какъ ѫ, и̂ какво́то са ви́ди ста́рнтѣ сѫ го писа́ли вѣрѣдъ по́-

---

Тозъ вечеръ у васъ щѫ дойдѫ,
На вашѧтѫ герджикъ сѣдѧнкѫ
Сѫ моѧта вѣрна дру́жика,
Близо щѫ при тебь да сѣднѫ,
При твое десно колѣно.
Не гледай горѣ и долу́,
Нѫ гледай бачка въ очытѣ;
Бачко щѫ та изгаше
На ту́рскѫ бѣлѫ хартїѫ,
На Стамболъ щѫ та проводи
Въ Махму́дъ-Паша чаршїѫ,
Да види баща и вуйчю,
Какво сѫмь либе залибилъ.

вѣче сáмо тамъ, дѣто ѝ катò мѣтно, какъ
дажжен, дажжен. Влáнтѣ *) го ѝзговáрѧтъ
сѫщо кáкто мы ѝзговáрѧмы словò ѫ, а̀ нагрéша
тѣ ѝзговáрѧтъ словò ѫ, мáлко нѣщо по̀ѫстро
ѝлѝ нáй млóго дѣто ѝ ѹдрѧньето на дѹмата;
какъ: жтѫрѫтъ — жнтāрѫтā. (Затвà на
дѣто живѣѭтъ въ Влáшко Бѫлгаретѣ, га чнтѫтъ
Бѫлгáрски, словò ѫ ѝмъ са вѝди ѹпорѝто, защò го
ѝзговáрѧтъ нѣ кáкто ги ѝ наѹчида мáйка ѝмъ, а̀
спорéдъ Влáшкїѧтъ ѧзы̀къ). Нѫ сѫщитѣ Влáси въ
зачѧлото на дѹмата ѝзговáрѧтъ словò ѫ, какъ
ѧн, кáкто ѝ Лéхитѣ на ан: манжъ, мѫжъ; а̀ ѹ
насъ нѣма нѝкѫдѣ тóй гласъ на ан ѝлѝ ѧн. Тѣ
ѐровски гласовѐ ѝлѝ по̀ добрѣ да речéмъ ѫсовскы
мы ѝзговáрѧмы ѝ до днéсь, нѫ сáмо когà сѫ
верѣдъ дѹмата, кáкто: дажженъ, дажжен;
сьмьрть, сѫмѫрт ѝ смѫрт. Я̀ каквò въ стáро
врéме словò ъ ѝ ь сѫ ѝмáли гласъ ѝ на крáй дѹ-
мнтѣ, когáто сѫ стоѧли, затвà нѝкой не мóже
сѣдѧ на срéша, че на ѡнвà врéме, а̀кò не бѣхѫ ѝмъ
трѣквали, нитò ги бѣхѫ писáли кáкто сегáшнитѣ, нитò
пакъ сѫ былѐ какъ рáзлика за родовéтѣ ѝлѝ значéнїѧ-
та на ѝменáта, защò мы глéдамы сѫщѧтѫ дѹмѫ

*) Тѣ ѝматъ сáмо три гласни словà въ ѧзкѹ-
кито си на ѫнканье: ѧн, ѫ ѝ ъ.

да ѥ пи́сана на ѥ́дно̀ мѣ́сто съ цѣ́лерь, на дру́го съ ма́лѫкъ, о̑ще и̑ пи́сани съ рѫ́кѫ цѣ́лы кни́гы, а̑ дру́ги ша́мпани вѫ́въ Вене́ціѭ; и̑ ка́квото са ви́ди на́шитѣ прадѣ́ди сѫ и̑зговарѫ́ли ду́мы: раб ъ, конь, нѣ ка́кто сега̀: раб, кон, ѥ́дносри́чно, а̑ двѣсри́чно: ра́-бѫ, ко́-нѧ; затва̀ мо́же и̑ да бѫ́де дѣ́то ѥ́дносри́чнитѣ ду́ми, кои́то са свѫ́ршватъ на ъ, и̑ма́тъ у̑дрѧ́нье, а̑ко̀ и̑ да сѫ го прі́ели твѫ́рдѣ ра́но. Вла́ситѣ и̑ до дне́сь пи́шѫтъ кра́й ду́митѣ сло́во̀ ъ, и̑ го и̑згова́рѧтъ ка́квото каза́хмы, какъ на́шето ѫ, нѫ ма́лко нѣ́щю по̀ поле́ка; о̑ще и̑ въ по́вѣчето Слове́нскы ду́мы, кои́то тѣ сѫ прі́ели, о̑тъ прадѣ́дытѣ ни; какъ: и̑спытъ, и̑спи́та̄; листь, ли́ста̄; помѧ́нь, пома́на̄. Дру́го и̑мѧ слу́жи о̑ще и̑ за ра́зликѫ на ἄρθρα τά; какъ рацъ --- ра́ца̄, па́тка; ра́ца, па́тката. Нима̀ днесь, а̑ко̀ напра́веше намъ нѣ́кой но́во а̑збу́ки, кои́то да незна́еше нито̀ ѥ́дно̀ Слове́нско нарѣ́чіе, ще́ше ли и̑ да ны наредѝ да пи́шемъ по ѥ́дно̀ сло́во̀ на кра́й ду́митѣ безъ ни́какѫвъ гласъ? защо̀ не пи́шѫтъ днесь ю́жнитѣ Слове́не на кра́й ду́митѣ по ѥ́дно̀ Лати́нско сло́во̀ на́пу́сто? и̑ какъ сѫ са смѧ́кнѫли тѣ кра́йни е́рове, тва̀ го о̑ста́вѧмы на ю̀ у̑чи́нитѣ да го разсѫ́дѧтъ. А̑ ко́лкото за сега̀, мо́жемъ да ка́жемъ, че тѣ кра́йни е́робски гласовѐ сѫ са у̑ва́рдили налѣ́ста̀, а̑ко̀ и̑ твѫ́рдѣ ма́лко, и̑ бъ

сегашнїатъ ни ѧзыкъ, и повѣче въ пѣснытѣ; какъ: падь, педѧ; вонь, вонѧ; вечерь, вечерѧ; на даѫгѫ пѫтѧ въ Цариградъ, нам. на даѫгъ пѫть въ Цариградъ. Да ли не бы и затвà да промѣнѧва днешнїатъ ѧзыкъ мѫж. родъ на сѫществ. имена съ прїемваньето на словò и, въ женѫкъ? както: мышъ, мышкѫ; котъ, коткѫ; гѫсъ, гѫскѫ. Отъ тѣ крайны ерови каквото са гледа са сѫзиматъ и нашитѣ ἄρθρα, прилози или ставници да ги речемъ, толкось различни за мѫж. родъ на имената, което не е отъ друго нищо, само отъ той еровъ гласъ. Знено е, че нашѫтъ ѧзыкъ, за да отрежда по добрѣ разумѫтъ, има на жен. и срѣд. родъ на сѫществ. имена ставнцѫ: та, то, което може да види всѧкой, че е указателното мѣстоиме кратено отъ тàѧ, тò ез по той редъ трѣбва и на мѫж. родъ на имената да му е ставнцата отъ сѫщото мѣстоиме: тъ й, кратено тъ; коѧто е както ни са чини, най права и коѭто можемъ да задѫржимъ, защò другитѣ гласове не сѫ друго нищо, както са види, токò гласоветѣ на крайнитѣ ерове, нр. на ъ и ь; и нашѫтъ ѧзыкъ, катò е прилѣпилъ тъ на край имената, увардилъ е и гласѫтъ на крайнїатъ ерь на името отъ неволѫ за изговарѧньето на думата; както: орелѫ-тъ, пѣтелѧ-тъ. Да

ли не занграва сѫщото и тѫкъ цѣлїатъ и малкїатъ ѣръ? както; животѫтъ и животьта, пепелѫтъ и пепельта. Тва ѹвардаванье на ѣровскитѣ гласове отъ прилѣпваньето на ἄρθρον то, дава ни доврѫ дохватка, каквo не можемъ да го пишемъ раздѣлено, а наедно съ името. Ны не трѣбва да са чюдимъ, че нашата ставица е насетнѣ дѹмитѣ, защо та е останѫла намѣсто падежитѣ и ни известава отредѫтъ на разѹмѫтъ, колто е за насъ сега намѣсто промѣната на крайнитѣ падежни срички на имената, и по правъ разѹмъ трѣбва и да е насетнѣ. Още гледамы, че той образъ е и въ Словенскїатъ ѧзыкъ, и така не е было мѫчно да го прїеми и сегашнїатъ, ако и за дрѹгъ разѹмъ, както и отъ Старогрѫцскїатъ ѧзыкъ е прїелъ Новогрѫцскїатъ *): сравни Старогрѫк. ὁ ἄνθρωπος, Слов. чловѣкъ тъ; Новогрѫц. ὁ ἄνθρωπος, Бѫлгар. човѣкѫтъ. При тва виждамы и дрѹзи ѧзыци да имѧтъ ἄρθρον то насетнѣ имената, както е Влашкїатъ, Ѧлканскїатъ **) и Санскритскїатъ,

*) Η χρῆσις τοῦ ἄρθρου ἔφερεν ἔπειτα εὔκολον καὶ ἀκριβῆ τὴν διάκρισιν ὅπου ἦτο χρεία. (Στ. φιλοσοφ. Ν. Βάμβα σελ. 146.)

**)	жена	жената
Ѧлбан.	грѹа	грѹаѧ

ѣтнѣшнїѧтѫ ѥ пѧлнѫ сѫ Словѣнскы дꙋмы. И ѧ-
ко нѣкой закѧчи да ны настанѧва да ѝзфѫрлимѫ
стѧвѧцытѣ, то щемѫ мꙋ благодарѝмѫ тѧй, кѧкто
щѧхѫ Францꙋзитѣ ѝ Италїѧнцитѣ да благодарѫтѫ
на ѻногѡба, кѡйто ги поꙋчеше да напꙋстнѧтѫ тѣх-
нытѣ ἄρθρα ѝ да прїематѫ Латѝнскытѣ па-
дѣжи? нима тѣ два нарѡда не можѧхѫ да сѧ про-
свѣтѧтѫ ѝ да ѝстащѧтѫ бѧцинїѧтѫ си ѧзы́кѫ
безѫ Латѝнскитѣ падѣжи? нитѡ пакѫ мѡ́жемѫ да
гледамы Грѧцитѣ, какво пра́вѧтѫ днесь сѫ пѝсанї-
ѧтѫ си ѧзы́кѫ, защѡто нѧшѧтѫ нарѡдѫ ѝ ѧзы́кѫ
не ѥ на ѥднѧкво ѝзмѣнѧванье сѫ Грѧцскїѧтѫ, ѝ
мѡ́же ѻнва дѣто ѥ добрѡ за нѝхнїѧтѫ, за нѧшѧтѫ
да ѥ зло, ѝ така не лꙋ́жемѫ да кѧжемѫ: „тва
ѝма Грѧцскїѧтѫ ѧзы́кѫ, трѣбва ѝ нѧ-
шѧтѫ да го ѝма“. Грѧцскїѧтѫ ѧзы́кѫ ѧкѡ
ѝма ἄρθρα τὰ си напрѣдѫ ѝмена́та, трѣбва ли да
напра́вимѫ ѝ за нѧшѧтѫ тва сѧщѡто? а да сѧ прїѣ-

Влаш.	мꙋї́ре	мꙋї́рен
	ѻ́блаци	ѻ́блацитѣ
Ѧлбан.	ре	ре́те
Влашк.	нѡ́о	нѡ́орї
	кра́ва	кра́вата
	лїѡ́пѫ	лїѡ́па
	вакѫ	ва́ка

ми родѝтелен ѝ дѐтелен падѐжъ за сегѐшнїатъ ни ѧзы́къ ѻ̂тъ стѐрїатъ, то̀ ще речѐ, да ѝсфѫ́рлимъ ста́вицѧтѫ ѻ̂тъ тѣ̀ падѐжы, ѝ ѻ̂тъ два ѧзы́ка да са напра́ви попа́рѫ. По то́й редъ мо́же човѣ́къ да прїѐми по̀ добрѣ̀ ѝменѝтелен ѝ винѝтелен ѻ̂ще ѝ творѝтелен падѐжъ за днѐшнїатъ ни ѧзы́къ, ѝ тога́ва да бѫ́де понѣ̀ чи́ста ра́бота, кое́то са гле́да да ѐ ѝ по̀ пра́во разсѫ́дено. Ѝ мы мо́жемъ да задѫ́ржимъ са́мо тѣ̀ падѐжы, кои́то гово́рѧтъ ѝ до днесь Бѫ́лгаретѣ. Се́тнѣ гле́дамы, че Слове́нскїатъ ѧзы́къ са ѐ ѝзмѣ́нилъ на мло́го дїале́кта, ѻ̂тъ кои́то всѧ́кого гово́рѧтъ нѣ́колко миллїо́на лю́дье, па си сѫ̀ ѐди́нъ цѣ́лъ наро́дъ, ѝ всѧ́кой ѻ̂тъ тѣ́хъ гово́ри ѝ пи́ше наро́дно-то си нарѣ́чїе, кое́то ѹ̂ Грѫ́цытѣ нѣ́ма. Ту́къ ѻ̂ста́вѧмы Грѫ́цскытѣ провинцїали́змы.

На́шитѣ ста́вици на мѫ́жскїатъ родъ на ѝмена́та, ка́кто каза́хмы сѫ̀ разли́чни, нѫ̀ ѻ̂тъ тѣ́хъ мо́же да ѻ̂тбирѐ човѣ́къ дѣ́то сѫ̀ по̀ за бъ ра́ботѫ, ѝ по̀ гла́внитѣ сѫ̀ тѣ̀: о, а, ѫ, ѧ, е, отъ, атъ, ѫтъ, ѧтъ, етъ. Ту́къ всѧ́кой мо́же да ви́ди, че пѫ́рвитѣ петь безъ тъ, не ѐ дру́го ни́що, токо̀ не ѧ̂кото ѝзгова́рванье на ду́мата, ѝли̇̀ мо́же да речѐ човѣ́къ, ка́кто ѐ смѧ́кнѧ́ло тъ бъ тре́тьото лицѐ на глаго́литѣ; какъ: пи́ше, мо́же, или̇̀ пи́шетъ, мо́жетъ; ѝли̇̀ какво́то ѐ до-

чакало днесь ѝ крайнытѣ ерове; ѝ така ни оставатъ другѝ петь: о-тъ, ѫ-тъ, а-тъ, е-тъ; за който сега щемъ кажемъ на кѫсо, какъ ѝ кѫдѣ са изговарѧтъ.

Ставица о-тъ *) говорѧтъ само тамъ онїа Бѫлгаре, дѣто са бывле или сѫ близо до Сѫрбытѣ, които ѝматъ ѝ много Сѫрбски думи въ ѧзыкѫтъ, или по добрѣ да речемъ, тамъ дѣто говорѧтъ: орело-тъ, вѣнецо-тъ, тамъ говорѧтъ ѝ: песокъ, петокъ, намѣсто чисто Бѫлгарското: пїасѫкъ, петѫкъ. Тукъ лесно може да познае човѣкъ, че тва не е Грѫцкото ἄρθρον ὁ, а крайнїѧтъ еровъ гласъ на о, защо ѝ до днесь Сѫрбитѣ изговарѧть на мѣста на край думитѣ словоъ, какъ, о; както: пишемо, можемо, нам. пишемъ, можемъ **).

---

*) Мы щемъ прїемнимъ ставицѫ тъ са крайнѫтѫ сричкѫ на ѝмето, за по лесно разумѣванье.

**) По добрѣ може да са увѣрва човѣкъ отъ тѣ надгробны стихове, които са находѧтъ при Ери-капїѫ въ Стамболъ:

✠ Ѡ вые що гледате на обой гробъ мой мрачный, молимъ, прочтите надписотъ що е на мермеръ зрачный,

Ста́вица а-та ѝмать-тѣ Бѫлгаре, кои́то ѝзгова́рѧтъ ѐровскїѧтъ ѝли жѐовскїѧтъ гласѧ какъ чи́сто а; ка́кто: пать, дажда, прастъ; нам. чи́сто Бѫлгарското: пѫть, дѫжда, прѫстъ. Нѧ това̀ ѝзгова́рѧнье не ѐ ѫ́ко до то́лкова о̆бщо на Исто́чнитѣ Бѫлгаре, а̀ по́вѣче по за́паднытѣ, ѝ мо́же да речѐ човѣ́къ, че ѝ то̀ ѐ спо́ре́дъ Сѫрбскїѧтъ ѧ̀зы́къ, защо̀ Сѫрбитѣ ѝ до днесь ѝзгова́рѧтъ на мѣста̀ гласѧ́тъ на на́шето сло́во ѫ, какъ а; ка́кто: лавъ, ра́жен, нам. лѫвъ, рѫже́нъ.

Ста́вица ѫ-та ѝмать ѻ̀нїѧ Бѫлгаре, кои́то ѝзгова́рѧтъ сло́во ѫ, вѣ́дъ ду́митѣ га ѐ, какъ чи́сто ѫ, ко́ето ѐ на́й мло́го по села́та на Ста́ра-планина̀ ѝ въ сѫщѫ Бѫлгарїѧ, ѻ̀свѣ́нь ѻ̀нїѧ, дѣ-

---

за моѧ̀ па́мѧть начерта́нъ ѿ мои́те любе́зны,
що мое́то лише́нїе гн ѿблїѧ̀ съ токъ сле́зни.
ѝме ми бе́ше ѝсїѧ́нъ, ӑ́зъ бехъ ѿ алба́нїѧ,
ѿ бе́рбень се́ло де́берско, сынь же на димитрїа.
седу́мна́йсетолѣ́тенъ сѫ́щъ на вѣ́чность пресели́хсе,
призва́нъ би́въ ѿ созда́телѧ, ѿ мі́ра свободи́хсе:
въ ты́сѧщ'' ѝ о̆́сумъ сто́тины четы́рдесеть ѝ тре́то,
деке́мврїа два́йсетъ ѝ два спаси́телное лѣ́то.
пакъ повторѧ́вамъ мо́лбата, про́симъ да ѻ̀слыши́те,
да ѻ̀покоѝ тебѐ Богъ, все́кой да возгласи́те.

то сѧ близо до Сѫрбскытѣ сложове; както: вѣнѣцѧ-тѫ, ѻрѣлѧ-тѫ, прахѧ-тѫ; нѧ тамкашнитѣ писатеѣе, дѣто сѧ писали и пишѧтѫ а-тѫ, не ѥ ѻтѫ другѹ нищю, само, че тѣ ѥдно ѻтѫ голѣмо мразѧнье (или незиѧнье) на словцѣ ѧ, и другѹ, че кога ѥ млогосрична дѹмата, не лѫже. човѣкѫ да дочюе на крайтѫ твѫрдѣ ѧко гласѧтѫ и, и до го различи ѻтѫ а; както: вѫдѧтѫ, пишѧтѫ, мѫгѧтѫ; нѧ кога тѧ ѥ ѥдносрична или кога има ставицата ѹдрѧнье, чюе са чисто ѧ, кото ѥ както казахмы крайнїатѫ ѥровѫ гласѫ; както: градѧ-тѫ, прахѧ-тѫ. Тѫж ставицѧ мы прїехмы вѫ нашѧтѫ Словницѧ за по правѧ.

А за оныѧ имена, дѣто са свѫршватѫ на маѧкѫ ѥрь, прїехмы ставицѧ ѧ-тѫ; сличи: падь — педѧ; конь — конѧ; защото на край дѹмата гласѫ їа, види са не ѻтѫ Слов. род. падежѫ, а гласѧтѫ на словоь, кой то трѣбва вѫ сѣтнѣшно време да ѥ прїелѫ гласѫ на край дѹмитѣ повѣче какѫ ѧ, колкото какѫ е, і, и ѫ, ѻтѫ дѣто може да ѥ станѧлѫ и мложѧ. четѫ на ье: конь — конѧ, коньѣ; както: пїѧнѫ, пїѣни; полѧна, полѣни; шѧпка, шѣпки. А ставица е-тѫ види са да ѥ ѻстанѧла ѻтѫ ѧ-тѫ, коѭто мы какѫ Сѫрбизмѫ не прїехмы вѫ нашѧтѫ Словницѧ.

Ста́вицѫ ѧ-тъ пакъ о̂тредѝхмы за прилага́телныть̑ и̂мена̀, кѫ́то е̂ станѫ́ла въ наро́дѫтѫ го-бо́ркѫ за по̀ ле́сното и̂згова́рванье на прилага́телно-то, га и̂ма ста́вицѫ, ка́кто и̂ въ чо̀ждыть̑ и̂мена̀ притъ̑рва наро́дѫтъ е̂дно̀ ѧ; какъ: чорвадѫї-ѧ, болѧдѫї-ѧ, безъ ста́вица; а̀ чорвадѫї-ѧтъ, болѧдѫї-ѧтъ съ не́ѭ.

И така̀, като̀ о̂тбире́мъ о̂тъ на́шыть̑ присноп́а-метны ста́вицы по̀ пра́выть̑ да речемъ и̂ по̀ гла́в-ныть̑, кои́то гово́рѧтъ по́вѣчето чи́стить̑ Бѫ́лга-ре, съ ть̑: ѫ-тъ *) за съществ. и̂мена̀, дѣ́то са свѫ́ршватъ на цѣ́лерь; ѧ-тъ за дѣ́то са свѫ́рш-ватъ на ма́лѫкъ е̂рь; ѧ-тъ за прилага́т. и̂мена̀ га и̂матъ ста́вица, за по̀ ле́сно и̂згова́рванье на дъ̑-мата. Нѫ ще о̂тгово́рн нѣ́кой, че намѣ́сто да о̂т-ма́хнемъ разли́чныть̑ ста́вицы, пока́звамы пакъ дръ̑гы двѣ̑. --- Отъ тѣ́хъ да са о̂гкѫ́снемъ, трѣ́бва да пи́шемъ и̂мена́та ка́кто си съ, са́мо да и̂мъ прилѣ́пѭвамы по е̂дно̀ тъ: градъ тъ, ко́ньтъ, нѫ тога́ва смы дѫ́жни да ка́жемъ, че сло-во̀ ъ и̂ ь, вѣрѣ́дъ дъ̑мата е̂ гла́сно, а̂ на кра́й безгла́сно, ко́ето по̀ добрѣ̀ мо́жеше да ста́не, а̂ко̀ бы да са и̂сфѫ́рлѧтъ кра́йныть̑ е̂рове. Я да са при-

---

*) Слово̀ ѫ и̂ ѭ за писмо́то мо́же да бѫ́де по̀ ле́сно тѫй: Z, IZ.

тѹра въ прилагателнытѣ имена̀ по ѥдно̀ и, сир. въ пѧлно свѧршванье, разсѧдихмы нѣ право, защо̀ въ сегашнїѧтъ нашъ ѧзыкъ, мо́же да бѧде и въ старїѧтъ ни; не са чюѭтъ никакъ въ тѣ имена̀ на крайтъ имъ две їн. Мы ѥдва́мъ да са отма́хнемъ отъ крайнытѣ ѣрове, кои́то ни напра́внхѫ и пра́вѧтъ то́лкова па́кость съ разли́чнытѣ си гласовѐ, то пакъ да зака́чимъ да пи́шемъ о̀ще и по ѥдно̀ и, на кра́й прилаг. имена̀, безъ да го изгова́рвамы; нѫ тога́ва по здра́въ ра́зѹмъ не трѣ́бва ли да пи́шемъ жен. и срѣд. родъ съ пѧлно свѧршванье? ка́кто: пра́вѧѧ, пра́вое, га пи́шемъ: пра́вый? По̀ ѹченитѣ нѣ́ка разсѧ́ждатъ ната́тѫкъ.

Тва бѣ до тѹ́къ за ста́вицытѣ, а̀ ко́лкото за тѣ дѹ́мы дѣ́то ги нѣ́мамы, сло́бодно мо́жемъ да пи́шемъ чю́жды, о̀ще по́вѣче, ка́то̀ погле́днемъ, че нито̀ ѥди́нъ отъ истаще́нытѣ ѧзы́цы на Европа ѥ безъ чю́жда дѹма. Дрѹ́го, мло́го дѹ́ми и́ма Бѧлгарски, кои́то на́шитѣ прїи́матъ за Тѹ́рскы и ги мѣнѧ́тъ съ Рѹ́ски; ка́кто: занаѧ́тъ, мара́зъ, и́ща́хъ, сама́рь, чаршїѧ, пѧ́тека, бода́къ, пачѣ́ка и др. т. ко́ето ле́сно ви́жда човѣ́къ, че сѫ чи́сто Бѧлгарски: занаѧ́тъ, о̀тъ зна́нѫ; мара́зъ, о̀тъ мразъ; и́ща́хъ, о̀тъ и́щѫ; сама́рь, о̀тъ сама́ и т. н. Така̀ и за части́цытѣ: поне́же, ѹ̂бо а̂бїе, е̂ли́ко, и́же, же,

да ѹпотрѣбляѭвамы ѻныѧ, кои́то си говори́ наро́дѧтъ, защо̀ по̀ добрѣ̀ е̂ е̂дна̀ деѣ́тка чѥ́ждѝ дѹ́ми, ко́лкото таки́ва дѫрдѫни́н. Ꙗко̀ ли и̂скамы да пока́жемъ сѧ тва, че на́шѧтъ ѧ̂зы́къ е̂ чи́сто Слове́нскѝ, то̀ е̂ на́пѹсто, за не́го редъ по̀ добрѣ̀ щемъ сполѹ́чимъ, га пи́шемъ чи́сто Бѫлгарски, ка́кто гово́ри наро́дѧтъ, тога́ва мы не щемъ да̀ и̂мамы по́трѣбѫ ѻ̂тъ дрѹ́гы Слов. нарѣ́чїѧ, а̂ тѣ̀ щѧтъ са полѧ́гатъ ѻ̂тъ насъ, и̂ на всѝтѣ̀ ще бѫ́де на́шѧтъ ѧ̂зы́къ ѻ̂сно́ва, защо̀ на́шето нарѣ́чїе е̂ е̂дна̀ пѫрвина̀ на всѝтѣ̀ дрѹ́ги.

Надѣ́вамы са сѧ тва що каза́хмы за Равнописа́нїето ни да ѹпѫ́ти що́годѣ на́шытѣ̀ ѹ́чены на по̀ добро́. И̂ защо́то ѻ̂тъ какъ и̂зва́днхмы пѫ́рвомъ на́шѧтѫ Сло́вѝницѫ, нѣ́кои си ны почѣ́тохѫ да ѭ̂ разгле́датъ, стрѹ́ва ни са да смы дѫ́жни по Кни́жо́вѝнъ редъ да и̂мъ ѻ̂тговори́мъ нѣщичко. Ѻтъ тѣ̀ писа́телье пѫ́рволѫ г. В. Апрі́ловъ, Богъ да го про́сти, подка́ни са въ нѣ́говытѣ̀ „Мы́сли за сега́шното Бѫ́лгарско ѹче́нїе“, да ка́же, че та Сло́вѝница̀ была̀ напра́вена по г. Восто́ковытѣ̀ Грамматѝ́ческы пра́вила, прило́жени при Ѻстромѝрвото Ев. ко́ето да не ѻста́не на четцѝтѣ̀ и̂ни разко́вно, ка́звамы какво̀ мы си ѭ̂ напи́сахмы по наро́денъ и̂зговоръ и̂ са поѹпѫ́тихмы нѣщичко ѻ̂тъ Граммѝатѝ́ческитѣ̀ пра́вила на г. Копита́рьова-

та Глаголи́та, (Vendobonae 1836.) а̀ за Остроли. Ев. твѫрдѣ кѫсно чю́хмы. Не́ѭ Глаголи́тѫ показа́хмы г. Нико́лову въ Бу́курѣщѫ о̑ще въ 1843 л. и̑ го изстанюва́хмы да сѧ сподобы́е нѣ́щю за Аритме́тикѫтѫ си о̑тъ пра́вилата и̑, а̀ то и̑злѣ́зе до сѹ́шѫ наопѧ́кѫ, затва̀ нѣма какво̀ да сѧ сто́ри: „ си́ла Бо́гу не мо́ли“. За Грамматическытѣ ду́мы разсѫ́дихмы да сѧ чи́сто Бѫлгарски, за да ги разу́мѣватъ добрѣ̀ дѣца́та: нима̀ а̀ко̀ нѣ́маше чове́ѣкъ Слове́нскѫ Грамма́тикѫ, не ще́ше ли да ги нареди́ Бѫлгарски? Ста́вицѫтѫ не о̑тдѣли́хмы о̑тъ и̑мето, заро̀ е̑ и̑ въ по́бѣчето Слов. кни́гы неотдѣле́на, о̑ще и̑ крайнїѧтъ ма́лѫкъ е̑рь промѣне́нъ намѣста̀ на е: въ де́нетъ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. — За ѹмали́телнытѣ сѫщестѫ. и̑мена̀ о̑ста́вихмы за дру́гъ пѫть да гово́римъ по́вѣче. — Слове́нскы паде́жы не гу́дихмы, за да сѧ сподо́бимъ и̑ сѫсъ Слов. Сло́вницѫ, — Ме́стоиме сѧ пи́хмы сѧ, по и̑зговорѫтъ на наро́дѫтъ въ цѣлѫ Бѫлгарїѭ; заро̀ а̀ко̀ пи́ше чове́ѣкъ не́го сѧ, не тре́бва да пи́ше и̑: їединъ, їазы́къ, їазъ и̑ др. к. т? — Ста́вицѫ ѫтъ не ѹ̑потрѣби́хмы, а̀ са́мо тъ, споре́дъ г. Копит. Глаголи́тѫ, на коѧ́то ѧ̑зы́кѫтъ е̑ по̀ бли́зо до сега́шнїѧтъ ни о̑тъ Остр. то Ев. — За ду́мѫ Грамма́тика сторі́ни са по̀ добрѣ̀ да са наречѐ Сло́вница, че и̑-

ма да бора́ви сѫсъ слова̀, а҆ко̀ и҆ рѣ́чь Грамма́тика не ны вреди̇̀ ни́що. ---- Слова́рницитѣ на г. Н. и҆ г. К. не мо́гѫтъ да ни слꙋ́гꙋватъ за ни́що, че тѣ̀ ни показватъ да пи́шемъ намѣ́то: дѫрвени́ца, клопъ и҆ др. т.

Нѫ дрꙋ́гъ е҆ди́нъ редъ на Равнопи́ванье ны наскѫрба́ва, ко́йто мо́же да ста́не голѣ́ма препѧ́тка за и҆зꙋче́ньето на ба́щинѧтъ ни ѧ҆зы́къ. То́й е҆ на С. г. Стоѧ́нова, ко́йто ꙋ҆потрѣ́бѝ, ка́кто ка́зва въ „Правосла́вноте си о҆учє́нїе“ за полви́нѫ гласъ (!) три разли́чни слова̀, о҆тъ какъ мо́жеше да завѣ́рше сѫ́щѧтѧ ра́бо́тѧ са́мо съ е҆дно́. Дрꙋ́го о҆́ще по́вѣче дѣ́то е҆ мѫ́чно, че то́й о҆ртографи́ческѝ редъ не мо́же писа̀ нито̀ е҆ди́нъ Бѫ́лгаринъ, *) до-дѣ̀ не зна́е Рꙋ́сски, и҆ каквото са ви́ди писа́телѧтъ мꙋ са е҆ о҆сно́вывалъ токо̀ на е҆дно̀ сѫтроли́рово Ѳв. безъ да гле́да, дѣ́то и҆́мамы безче́тни рѫкопи́сни и҆ нѣ́кои наша́мпани кни́ги въ Вене́цїѧ, ко́йто до сꙋ́шъ нѣ́матъ слово̀ ъ, дѣ́то С. г. Стоѧ́новъ прїи́ма за гла́сно и҆ безгла́сно; и҆ безъ да зна́е, че то̀

*) Ду́мѫ Бѫ́лгаринъ мо́жеше чове́къ по̀ добрѣ̀ да парагаго́са о҆тъ: пѫлгъ, пѫ́лгаринъ, Бѫ́лгаринъ, т. е҆. о҆ра́чъ; ка́кто е҆ станѫ́ло и҆ о҆тъ: прикꙋсо́нка, самоди́ва, Брикꙋсо́нка, сир. слово̀ п. на б.

Бв: ѐ писалъ Русинъ, който, както са види, ѐ
гледалъ да го направи, за да могатъ да са спо-
магатъ два народа, защо̀ ако̀ бы былъ писателятъ
му Бѫлгарскій Словѣнинъ, не бѣше край да направи
такова Равнописанье. Я за да пише човѣкъ по г.
Стоѧновото Равнописанье думы: пѫрво, скѫрбь,
пратъ; трѣбва да ги пише тѫй: пьрво,
скѫрбь, пратъ; защото Русинтѣ говорятъ: пѣр-
во, скорбь, прутъ; гато мы ѝ въ тритѣхъ
случки ѝзговарѧмы ѝ са ѝзговарѣли нашитѣ той
гласъ безъ никаква разлика, както стои ѝ въ чер-
ковнытѣ нашы книгы: пьрво, скьрбь, пратъ.
И за повѣче ѹвѣрванье, каквò ѝ днесь са ѝзгова-
рѧ ѐдинаково, може да земи човѣкъ тѧ книгѫ:
„ Nauka Kristianska za Kristianete od Fi-
libeliskata darzava“, въ которто стои тѫй:
parvo , skarb , prat . Да ѝмаше бо̀лемъ
ѝ Латинското азбуки ѐрове, да ли щѐше направи ѝ
той писатель като̀ С. г. Стоѧновата глупавина? та-
кѫвъ ли ѐ вашѧтъ способъ, Господине, на кого̀-
то ны выкате да са сговоримъ вни? като̀ сте пи-
сали по старо Равнописанье, защо̀ не пишете ѝ на
всѣкъ сричка по ѐдинъ ѐръ; както: сѫлзньце ѝ
др. т.? наистина послушаньето ѐ добро̀ нѣщо, нѫ
гато ѐнѣ дѣто говори доказе, че знае разумно
да поучава. Заради тва на ѐдно̀ тажо̀бо Равнопи-

сáнье не мóжемъ да сѧ сдѹмамы: пѫрво, че не дóкáзвате какво̀ въ стáро врéме сѫ ѝзговарѧли ѝ ѝзговáрѧтъ ѝ до днесь нáшитѣ съ нѣкоѩ рáзликѫ дѹмы: смьрть, скърбь, прѫтъ; втóро, че прїимате сѫщото елово̀ глáсно ѝ безглáсно; какъ: дългъ, пьнь; трéтьо, че спорéдъ въ пóвѣчето черкóвны нáшы книгы слово̀ ъ, не сѧ намѝра, за да го мѣнимъ съ Рѹсского о̀; четвѫрто, че да пѝше ѐдинъ Бѫлгаринъ тва Равнописáнье трѣбва пѫрбомъ да знáе Рѹски, за да мѣни слово̀ е на ь, о на ъ, ѹ на ѫ. Намъ трѣбва такóво Равнописáнье, кóѣто да ѐ ѡснóвано на ѐстéственїѧтъ Бѫлгарскѝй ѝзговоръ, каквóто да мóже всѧкой Бѫлгаринъ да пѝше по нéго, безъ да хóди да тѫрси дрѹгы Словéнны нарѣчїѧ, ѝ всѐ ѐдно̀ ни фáща, ѧко той гласъ пѝшемъ сáмо съ ѐдно̀ слово̀ ѿтъ тритѣхъ горѣрéчени, на кѫго да речéмъ, за нéго гласъ ни трѣбва ѐдно̀ слово̀ Х, че было̀ коѐ было̀, ѝли въ двѣтѣ пѫрви слѹчки мóже да сѧ ѝсфѫрлѧтъ до сѹшъ ѐроветѣ; кáкто: дългъ, кръстъ. — Вин. падéжъ на жен. родъ на ѝменáта мóже да ѡстáне съ а, ѧко̀ сѧ сговóратъ на нéго ѝ дрѹги нѣкои.

Горѣрéченото ѐровско Равнописáнье сѧ вѝди да ѐ прифáтило ѝ г. И. Н. Момчѝловъ, кóйто го ѐ ѹпотрѣбѝлъ въ нѣговѧтъ „ Писменница на Славѧнскїй-а ѧзыкъ“, ѐднà книга достóйна

за похвалѫ и подарена на Бѫлгарското юношество, за
коѭто не ниса падаше друго ниѩо да говорим, освѣнь
горещы благодарности на сѫставачѫтѣ и, безъ да ѭ
гледамы каква е споредъ причтѫтѫ:„ на подарено
пѫрлѐ зѫкитѣ са не гледатъ,“ нѫ като ѭ попрочитѐ човѣкъ и поиди кѫдѣ крайтъ и,
вижда повѣче отъ осемстотинь помощника, кое то
нѣщо ны правы да са радвалы и ны задѫлжава
отъ странѫ на нашето юношество да ѭ поразгледамы и да кажемъ нѣщичко и за неѭ. Г. Момчиловъ е сѫставилъ еднѫ Писменницѫ съ два ѧзыка единъ на другъ насрещенъ, на мѣсто да ги приближи. Той самъ си исповѣдва въ предговорѫтѣ
си, защо дмешнїѧтъ ни ѧзыкъ може да са обработи само отъ изслѣдваньето на матернїѧтъ т. е.
въ пѫрвїѧтъ періодъ на исторїѧта му, и така не
трѣбваше ли да направи Писменницѫтѫ си и на
него ѧзыкъ? друго, нападва на г. Христака, че
писалъ да е приближилъ Граммѧтикѫтѫ си къмъ
Старо-Бѫлгарскїѧтъ ѧзыкъ, за което г. Христакій сиима правдѫ, защо човѣкъ като земи г. Момчиловѫтѫ Писменницѫ (коѧто ни учи Старо-Бѫлгарскїѧтъ ѧзыкъ) и г. Христакьовѫтѫ Граммѧтикѫ, не намира никаквѫ разликѫ, и така
сѫщытѣ думы, дѣто ги говори г. Момчиловъ
срещо г. Христака, оставатъ върху му. Г. Мол-

чиловѹ га сѫ былѣ ѝзвѣстни; каквото казва, старитѣ памѧтници, като: Іоанна Екзархѧ, Манасіовѧтѫ Лѣтописѫ ѝ Остромировото Евангеліе, защо той самѫ не ѝсповѣдва ѝстиниѧтѫ, ами кара г. Христакѫ? да ли е простено божемѫ на една ѹчена глава да направи такѫвѫ работѫ? — намѫ ни га стрѹва, че г. Момчиловѫ можеше по добрѣ да сполѹчи (то га знае отѫ кѫмѫ среброто нѣ), ако направеше за насѫ Грамматикѫ по тѣ памѧтници, който той познава, че сѫ написани на Старо-Бѫлгарскіѧтѫ ѧзыкѫ. Надѣвамы га, защо г. Момчиловѫ твѫрдѣ скоро ще си познае грѣшкѧтѫ, затва да га не продѫлжавамы, че тоіс φρονίμοις ὀλίγα, ѝдинмѫ отѫ странѫ на Бѫлгарското ѭношество да мѹ принесемѫ съ все сѫрдце горещѫ благодарность ѝ да мѹ кажемѫ, че нашата Книжнина га ѹмложи съ ѻще еднѫ книгѫ, т. е. съ „ Писменница на Славѧнскій-а ѧзыкѫ.“

Да ны прощаватѫ нашитѣ четцѝ за тва що казахмы, което направихмы нѣ съ мысль да докарамы раздѣлы между ѹченытѣ ни, а каквото да га побѹди всѧкой отѫ тѣхѫ да ѝздырва по работо ѝ по добро, тогава става лесно ѝ сгоберѧтѫ на Рабнописаньето. Заради тва га мѫчихѫ-

мы и пиа́хмы, нѣ ка́кто знаа́хмы и можа́хмы, каквото ка́зватѫ нѣкои си, а ка́кто трѣ́бва и е прили́чно, че сега̀ е бре́ме га пи́шемѫ да разсѫ́ждамы добрѣ. Намѫ е потрѣ́бно испа́рвемѫ да са напи́ше ѧзы́кѫтѫ ни, а се́тнѣ, като̀ ви́димѫ дѣ е недости́женѫ, да зака́чимѫ о̂тѫ ста́рїѧтѫ да го ꙋмложа́вамы и ꙋкрасѣ́вамы: защо̀ ба́шнїѧтѫ ѧзы́кѫ на е̂ди́нѫ наро́дѫ, га са зи́ма като̀ ни́какѫвѫ, дрꙋ́го ни́що нѣма да и̂зле́зе, о̂свѣ́нь че той на́чнꙋва да са ꙋчежда́ва и да ста́ва начю́вствен. Словца̀ трѣ́бва да ꙋпотрѣби́лѫ то́лкова, ко́лкото и гласоѣ́ са чю́ѫтѫ вѫ и̂зговорѧтѫ ни, че е̂дно̀ Равнопи́анье ко́лкото е кѫ́ло, чи́сто и пре́сто, така̀ саде́-гюзе́лѫ да го рече́мѫ, то́лкось е и по̀ ле́сно, по̀ хꙋ́баво, по̀ ревни́во.

Н. Андре́овъ.

1 Авгꙋ́ста, 1847.
Ста́мболъ.

ПЪРВИЧКА
БЪЛГАРСКА
ГРАММАТИКА.

Написа
ИВАНЧО АНДРЕОВЪ.

БУКУРЕЩЪ.
Въ Типографіїѫтѧ, на Сер. К. Пенковичь.
1844.

ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА

ГРАММАТИКА.

СТРАНА ПЪРВА.

Въведеніе.

§ 1. Българската Грамматика ны ѹчи да говоримъ и да пишемъ ѹредно Български.

§ 2. Мы говоримъ съ думы, конто ставатъ отъ сричкы, а сричкитѣ отъ слова.

§ 3. Слова са бъкатъ онія бѣлежки, конто пишемъ, за да изразяваме различнытѣ естествены гласове.

§ 4. Словата въ Българското азбѹки сѫ тридесать и четыри: а, б, в, г, д, е, ж, з, і, и, к, л, м, н, о, п, р,

с, т, ѹ, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѧ, ѫ, ѭ.

§ 5. Тѣ слова са дѣлѧтъ на гласны, безгласны и полвиногласны.

§ 6. Гласното слово въ говорѫтѫ са чюе само безъ помощьтѫ на дрѹго слово; такива сѫ: а, е, і, и, о, ѹ, ы, ѣ, ю, ѧ, ѫ, ѭ. Отъ тѣхъ и, ы, ѣ, ю, ѧ, ѭ, могѫтъ да са нарекѫтъ двегласни, зашото ставатъ отъ две слова: и отъ і і, ы отъ ъ і, ѣ отъ і а, ю отъ і о, ѧ отъ і е, ѭ отъ і .

§ 7. Безгласното слово не може да са чюе безъ помощьтѫ на гласното слово; такива сѫ: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ь.

§ 8. Полвиногласното слово е едно скѫсѧваніе, или полвина на гласното слово; такива сѫ: ъ, ь и й. Пѫрвитѣ две са полагатъ подырь безгласнитѣ (както: пржстъ, пржсть); сетнѣшната подырь гласнитѣ; както: порой, нарой, мой.

§ 9. Сричка е гласното слово, кога са зима отдѣлено, или заедно съ без-

гласнытѣ и полвиногласнытѣ; както: а, о, и, ва, ан, ай, азъ, три, пряжсть.

§ 10. Дума е една сричка или нѣколко, кога показватъ съ единъ гласъ свѫршенъ разумъ; както: снѣгъ, дѫрво, добытѫкъ, пишѫ, роботѭ, ѧмъ, подырь, нѣ.

§ 11. Думата става отъ еднѫ сричкѫ или отъ млого срички, и така быва едносрична (азъ, ты, снѣгъ, мѫжъ), или млогосрична (двѣсрична: есень, пролѣть; трисрична: добытѫкъ, желѣзо; четыросрична: тѫрпѣніе, сѫбраніе, и. т. н).

§ 12. На всѧкоѭ млогосричнѫ думѫ една сричка са изговарѧ съ по высокъ гласъ, колкото другитѣ; както въ думытѣ: пишѫ, перо, прозорливъ, сричкитѣ пи, ро, ливъ, изговарѧтса по ѧчката отъ другытѣ. Това са зове ударѧніе. Сричката на коѭто са намира ударѧнието, выкаса высока, а всичкитѣ останѫли зовѫтса низки.

§ 13. Думитѣ, по своето си произлазуваніе, быватъ:

1) Пѫрвообразни, които не про-

излазятъ отъ другы думы; както: мжжъ, жена, пишж.

2) Производни, които произлазятъ отъ нѣкоѭ каква да е думж; както: мжжжкъ, женсжкъ, писецъ.

3) Сложни, които са сбрани отъ двѣ думи пжрвообразни; както: сладкодумъ отъ думы: сладка и дума; ѧкоглавъ отъ думы ѧка и глава. Всичкитѣ други думи, както пжрвообразнитѣ, така и производнитѣ, ѣкатса прости.

§ 14. Рѣчь е сбраніе отъ нѣколко думи, които иматъ свжршенъ разумъ; както: кашитѣ сж длжжни да отхранватъ добрѣ дѣцата си.

§ 15. Всякоѭ думж, дѣто ѭ говоримъ, за да разлжчвамы едно нѣщо отъ друго, наричаса име; както: дворъ, кжща, добытжкъ.

§ 16. Всичкитѣ думи на Бжлгарскый ѧзыкъ, по своето си показваніе, дѣлатса на тѣ кжсове:

1) Име сжществително.

2) Име прилагателно.

3) Прилогъ.

4) Мѣстоиме.
5) Глаголъ.
6) Нарѣчіе.
7) Предлогъ.
8) Свржзка.
9) Средорѣчь.

ГЛАВА ПЪРВА.

За сѫществителното име.

§ 17. Сѫществително име е онва, подъ което може да са разбѣре нѣкое нѣщо, дѣто са види или не види; както: кѫща, перо, конь, вода, вѣтѫръ, правда, дѹша.

§ 18. Нѣщата могѫтъ да бѫдѫтъ тѣ:

1) Одѹшевени, които имать животъ и лесниѭ да промѣнавать мѣстото си; както: чаовѣкъ, звѣрь, рыба, пчела.

2) Неодѹшевени, които нѣмать животъ и лесниѭ да промѣнавать отъ самосебе си мѣстото си; както: книга, желѣзо, камыкъ.

3) Ѹмствени, които мы не можемъ

да видимъ, нѫ само ги изобразѧвамъ, въ ѹмѫтъси; както: радость, дѹша, животъ.

§ 19. Сѫществителното име бива:

1) Сѫщо, което показва едно отдѣлено нѣщо отъ цѣлый родъ; както: Драганъ, Тѹнджа, Тѫрново.

2) Нарицателно, което показва едно общо нѣщо и неотдѣлено отъ дрѹгытѣ нѣща, дѣто сѫ като него; както: человѣкъ, село, рѣка.

3) Сѫбирателно, което, въ еднѫ дѹмѫ, показва много нѣща еднакѫвъ родъ, сбрани въ едно цѣло; както: сборъ, народъ, стадо, рожкъ.

4) Ѹмалително и ѹвеличително, съ които нѣщата са изѫвѧватъ по малки или по голѣми отъ навыкновенытѣ; както: детенце, дѹшица, овенче; детище, дѹшище, овнище; хлѣбецъ, дѫсчица, книжка.

§ 20. Общитѣ свойствини на всичкитѣ сѫществителни имена сѫ: родъ, брой и падежъ.

§ 21. Ѡшерѫтъ на едно нѣщо, какво да е, наричаса родъ.

§ 22. Сѫществителнитѣ имена бывать мѫжѫкъ, женсѫкъ и среденъ родъ.

§ 23. Родѫтъ на имената са познава по тѣ нареды:

1) Всичкитѣ имена, които показватъ нѣща одушевлены мѫжкѫ пасминѫ, мѫжѫкъ родъ сѫ (както: гѫлѫбъ, славей, царь, владыка, Вѫлчо); всичкитѣ имена, които показватъ одушевлены нѣща женскѫ пасминѫ, женсѫкъ родъ сѫ (както: жена, лелѫ); името дете среденъ родъ е.

2) На всичкитѣ други сѫществителни имена родѫтъ са познава по най крайнѫтѫ имъ сричкѫ: които са свѫршватъ на ъ и й сѫ мѫжѫкъ родъ (както: обрѫчъ, бѫрзей); на о и е, среденъ (както: бѫрдо, тело); на а и ѧ, женсѫкъ (както: рыба, ратакинѧ).

3) Които са свѫршватъ на ь бывать и мѫжѫкъ и женсѫкъ родъ; както: остень, глезень, сѫ мѫжѫкъ родъ; длань, есень, родъ женсѫкъ. Родѫтъ на тѣ имена може да са познае съ притурваніе на тѣхъ думы единъ или ед-

на: єдинъ остєнь, єдинъ глєзєнь; єдна длань, єдна єсєнь.

§ 24 Рєкохмы, чє да разлѫчвамы нѣщата, давамы имъ имена; нѫ защо-то нѣкога дотрєбѹва да изѫвимъ токо єдно нѣщо, а нѣкога млого, тогава са понѹдвамы да прєобѫрнємъ и крайнытѣ сричкы на имената, за да изѫвимъ млого-то; както, кога говоримъ за єдно нѣщо, казвамы: таѧ книга є добра; а кога за млого: тѣ книги сѫ добри; това прєобѫрванїє на крайната сричка выкаса на имената брой. И кога имєто изѫвава єдно нѣщо, казвамы, чє є єдинствєнъ брой; а кога млого, казвамы, чє є мноѫжєствєнъ брой; както: гѫлѫбъ, рыба, дѫрво, сѫ єдинствєнъ брой; а гѫлѫбы, рыби, дѫрва, сѫ мноѫжєствєнъ брой.

§ 25. Кога искамы да изѫвимъ нѣкое нѣщо, какво да є, или на кой подобъ са намира, казвамы мѹ имєто, като съ нѣкое отрєжданє; както: книгата є на Стоѧна, дай книгѫтѫ Стоѧнѹ, зєми книгѫтѫ отъ Стоѧна. Това отрєжда-

ніе или преобѫрнованіе на краймата срич-ка, наричаса падежъ.

§ 26. Въ Бѫлгарскый ѧзыкъ сѫ петь падежа. Тѣ са познаватъ по различны пытаніѧ:

1) Именителенъ, съ когото именѹвамы нѣщо, или отговарѧмы на пытаніе: кой? каквo?

2) Родителенъ, съ когото казвамы чіе быва нѣщото, или отговарѧмы на пытаніе: на кого? чій? чіѧ? чіе?

3) Дателенъ, съ когото давамы, или отговарѧмы на пытаніе: комѹ? на комѹ?

4) Винителенъ, съ когото отговарѧмы на пытаніе: кого? дѣ? откѫдѣ?

5) Звателенъ, съ когото зовемъ нѣкого.

§ 27. Сѫществителнытѣ имена, по крайнытѣ си срички, дѣлатса на три отреда: пѫрвый, за сѫществителнытѣ имена на мѫжскый родъ (ъ, й, ь, о); второй, за сѫществителнытѣ имена на женскый родъ (а, ѧ, ь); третій, за сѫществителнытѣ имена на среднїй родъ (о, е).

Преди да покажемъ редѫтъ на сѫ-

цествителнитѣ имена, за да го разумѣемъ по лесно, треба да знаемъ що е прилогъ.

ГЛАВА ВТОРА.

За прилогжтъ.

§ 28. Кога говоримъ и искамы да си отредимъ разумжтъ, притурвамы край имената еднж частицж; както: гжлжбжтъ, рыбата, детето. Това тъ, та, то, наричаса прилогъ.

§ 29. Прилогжтъ има три рода, два брой и четыри падежа, и са сгласува съ името на родъ, брой и падежъ.

Прилогъ на сжществителното име.

Единственъ брой.

	Мжж. р.	Жен. р.	Сред. р.
И.	тъ	та	то
Р.	тъ	та	то
Д.	тъ	та	то
В.	тъ	тж	то

Множественъ брой.

И.	тѣ	тѣ	та
Р.	тѣ	тѣ	та

Д.	тѣ	тѣ	та
В.	тѣ	тѣ	та

§ 30. Въ Бѫлгарскый ѫзыкъ са находа слово ѫ на нѣкои думы, да са мѣта между слово р и л, и въ такива случкы може да са наречемѣтно; както: трѫнъ, тѫрнъ; вѣтръ, вѣтѫръ; дѫлгъ, длѫгъ; Бѫлгаринъ, Блѫгаринъ. Така и сѫществителнитѣ имена на мѫжкый родъ, като пріематъ прилогъ тъ, става да речемъ: ремикътъ, тварникътъ, а да са изговори по лесно къ тъ, зима помежду вышереченото мѣтно слово ѫ: ремикъѫтъ, тварникъѫтъ, а слово ъ, като нѣма никакѫвъ гласъ са исхвѫрля и остава чисто: ремикѫтъ, тварникѫтъ. А онія имена, които са свѫршватъ на правъ ь, задѫржаваса за меккый гласъ, който са чюе въ говоркѫтѫ; както: деньѫтъ, коньѫтъ, пѣтеньѫтъ.

ПРЖВЪ ОТРѢДЪ ЗА СЖЩѢСТВИТѢЛНЫТѢ ИМѢНА НА МЖЖСКЫЙ РОДЪ, ДѢТО СА СВЖРШВАТЪ НА ъ, й, ь И о.

Приличи.

1.

	ед.	мл.
И.	гжлжбжтъ	гжлжбитѣ
Р.	на гжлжбжтъ	на гжлжбитѣ-гжлжба
Д.	на гжлжбжтъ	на гжлжбитѣ
В.	гжлжбжтъ	гжлжбытѣ
З.	(о) гжлжбо	гжлжби.

Така са ѹприличавать и: поставъ, народъ, мѣсецъ, разѹмъ, копачъ, обржчъ, биволъ, орачъ, ковачъ.

2.

	ед.	мл.
И.	облакжтъ	облацитѣ
Р.	на облакжтъ	на облацитѣ-облака
Д.	на облакжтъ	на облацитѣ
В.	облакжтъ	облацытѣ
З.	(о) облаче	облаци.

Така и: настойникъ, чловѣкъ, мѣдникъ, рожкъ, ѹмайникъ, веджрникъ.

3.

	ед.	мн.
И.	дѣлѫтъ	дѣловетѣ
Р.	на дѣлѫтъ	на дѣловетѣ-дѣла
Д.	на дѣлѫтъ	на дѣловетѣ
В.	дѣлѫтъ	дѣловетѣ
З.	(о) дѣло	дѣлове.

Така и: хлѣбъ, снѣгъ, дѫждъ, волъ, носъ, градъ, сборъ, прахъ, боръ, бꙋкъ, столъ, виръ.

4.

	ед.	мн.
И.	славейтъ	славеитѣ
Р.	на славейтъ	на славеитѣ-славеа
Д.	на славейтъ	на славеитѣ
В.	славейтъ	славеитѣ
З.	(о) славейо	славеи.

Така и: ꙋсой, ꙋлей, порой, нарой.

5

	ед.	мн.
И.	крайтъ	крайоветѣ
Р.	на крайтъ	на крайоветѣ-краѧ
Д.	на крайтъ	на крайоветѣ
В.	крайтъ	крайоветѣ
З.	(о) крайо	крайове.

Така и: ꙁмѣй, рой, брой, брей, гной.

6

	ед.	мл.
И.	старецѫтъ	старцитѣ
Р.	на старецѫтъ	на старцитѣ-старца
Д.	на старецѫтъ	на старцитѣ
В.	старецѫтъ	старцытѣ
З.	(о) старецо	старци.

Така и: конецъ, вѣнецъ, голѣмецъ, пѫрвенецъ, писецъ, молецъ, кѹмецъ.

7.

	ед.	мл.
И.	свредельѫтъ	свредельетѣ
Р.	на свредельѫтъ	на свредельетѣ-свредлѧ
Д.	на свредельѫтъ	на свредельетѣ
В.	свредельѫтъ	свредельетѣ
З.	(о) свредельо (дльо)	свределье

Така и: пріетель, бабишкель.

8.

	ед.	мл.
И.	пѣтельѫтъ	пѣтлитѣ
Р.	на пѣтельѫтъ	на пѣтлитѣ-пѣтлѧ
Д.	на пѣтельѫтъ	на пѣтлитѣ
В.	пѣтельѫтъ	пѣтлытѣ
З.	(о) пѣтльо	пѣтли.

Така и: остень, глеѕень, котѣлъ, орелъ, ѧгѧлъ.

9.

	ед.	мл.
И.	царьѧтъ	царьетѣ
Р.	на царьѧтъ	на царьетѣ-царѧ
Д.	на царьѧтъ	на царьетѣ
В.	царьѧтъ	царьетѣ
З.	(о) царьо	царьѥ

Така и: конь, свинарь, воловарь, говедарь, бѧчварь, воденчарь, овчѣрь.

10.

	ед.	мл.
И.	кожꙋхѧтъ	кожꙋситѣ
Р.	на кожꙋхѧтъ	на кожꙋситѣ-кожꙋха
Д.	на кожꙋхѧтъ	на кожꙋситѣ
В.	кожꙋхѧтъ	кожꙋсытѣ
З.	(о) кожꙋхо	кожꙋси.

Така и: орѣхъ, сиромахъ, метохъ, патріархъ.

11.

	ед.	мл.
И.	подлогѧтъ	подлоѕитѣ
Р.	на подлогѧтъ	на подлоѕитѣ-подлога
Д.	на подлогѧтъ	на подлоѕитѣ

В. подлогѫтъ	подлозытѣ
З. (о) подлоѥ	подлози

Така и: залогъ, облогъ, прилогъ, предлогъ.

12.

ед.	мн.
И. огѫньѫтъ	огньовєтѣ
Р. на огѫньѫтъ	на огньовєтѣ-огнѧ
Д. на огѫньѫтъ	на огньовєтѣ
В. огѫньѫтъ	огньовєтѣ
З. (о) огньо	огньовє.

Така и: цѣрь, пѫть (δρόμος).

13.

ед.	мн.
И. прѫстѫтъ	прѫститѣ
Р. на прѫстѫтъ	на прѫститѣ-прѫста
Д. на прѫстѫтъ	на прѫститѣ
В. прѫстѫтъ	прѫстытѣ.
З. (о) прѫсто	прѫсти

Така и; пость, пѫть (φορά), крѫвь

14.	15.
И. Дѹнавъ	Видинъ
Р. на Дѹнавъ	на Видинъ
Д. на Дѹнавъ	на Видинъ
В. Дѹнавъ	Видинъ
З. Дѹнаве	Видинъ

Така и: Истокъ, Западъ, Сѣверъ, І-Огъ, Рай, Адъ.

16.	17.
єд.	мн.
И. Драганъ	Богданъ
Р. на Драгана	на Богдана
Д. на Драгана (нꙋ)	на Богдана-Богданꙋ
В. Драгана	Богдана
З. (о) Драгане	Богдане

Така и: Стоянъ, Тодоръ, Иванъ, Нѣголъ.

18.	19.
єд.	єд.
И. Драгой	Маій
Р. на Драгоѧ	на Маіѧ
Д. Драгою-на Драгоѧ	на Маіѧ
В. Драгоѧ	Маіѧ
З. (о). Драгое	Маій

Така и: Георгій, Николай; Февраꙋарій, Априлій, по 19-й примѣръ.

20.	21.
єд.	єд,
И. Марко	Недіо
Р. на Марка	на Недѧ
Д. Маркꙋ-на Марка	Недю-на Недѧ

В. Марка	Недѧ
З. (о) Марко	Недьо.

Така и: Славчо, Начо, Иванчо, Пеіо, Кржстіо; и вонтьо, крадльо, и. др. т.

Вторъ отредъ за сѫществителныте имена на женскый родъ, дѣто са свржшватъ на а, ѧ и ь.

22.

ед.	мл.
И. дѹшата	дѹшитѣ
Р. на дѹшата	на дѹшитѣ
Д. на дѹшата	на дѹшитѣ
В. дѹшѫтѫ	дѹшытѣ
З. (о) дѹшо	дѹши

Така и: вода, рыба, колыба, дѫга, лопата, черкова, новина, кокошка.

23.

ед.	мл.
И. робынѧта	робынитѣ
Р. на робынѧта	на робынитѣ
Д. на робынѧта	на робынитѣ
В. робынѭтѫ	робынытѣ
З. (о) робыньо	робыни

Така и: пустыня, ратакиня, милостыня, сабля, заря, земля.

24.

	ед.	мн.
И.	башинята	башинитѣ
Р.	на башинята	на башинитѣ
Д.	на башинята	на башинитѣ
В.	башинятѫ	башинитѣ
З.	(е) башинио	башини.

Така и; бѫркотия, бѹлия, поразия, попадия, магартария, География, История.

25.

	ед.	мн.
И.	радостьта	радоститѣ
Р.	на радостьта	на радоститѣ
Д.	на радостьта	на радоститѣ
В.	радостьтѫ	радостытѣ
З.	(о) радость	радости.

Така и: милость, хѹбость, старость, честь, пещь, нощь.

26.

	ед.	мн.
И.	размирицата	размирицитѣ
Р.	на размирицата	на размирицитѣ
Д.	на размирицата	на размирицитѣ

В. размирицѫтѫ размирицытѣ
З. (о) размирице размирици.

Така и: кѹковица, паница, ористница, телица, кѹмица.

27.	28.
И. Марица	ѧнтра
Р. на Марица	на ѧнтра
Д. на Марица	на ѧнтра
В. Марицѫ	ѧнтрѫ
З. (о) Марице	ѧнтро

Така и: Селистра, Клисѹра, Рѹсица, Тѹнджа, Бѣлацица.

29.	30.
ед.	мн.
И. Мара	Богородица
Р. на Мара	на Богородица
Д. Мари-на Мара	Богородици-на́ Богородица
В. Марѫ	Богородицѫ
З. (о)Маро	Богородице.

Така и: Неда, Гана, Петкана, Аница.

31.	32.
ед.	мн.
И. Марія	Бѫлгарія
Р. на Марія	на Бѫлгарія

Д.	Марін-на Марія	на Бѫлгарія
В.	Марінѫ	Бѫлгарінѫ
З.	(о) Маріо	Бѫлгаріо.

Така и: Богданія, Гѹрція, Франція, Италія, Євдокія, Євпраксія.

Третій отредъ за сѫществителныте имена на средній родъ, дѣто са свѫршѹватъ на е, іе и о.

33.

	ед.	мн.
И.	огнище-то	огнища-та
Р.	на огнище-то	на огнища-та
Д.	на огнище-то	на огнища-та
В.	огнище-то	огнища-та
З.	(о) огнище	огнища

Така и: рѹдище, крайще, пѫтище, женище, детище, дѫрвище, бѹнище, дворище, овнище.

34.

	ед.	мн.
И.	лозіе-то	лозіѧ-та
Р.	на лозіе-то	на лозіѧ-та
Д.	на лозіе-то	на лозіѧ-та

В.	лозіето	лозіѧта
З.	(о) лозіе	лозіѧ

Така и: піѧніе, крѧщеніе-ье, ходенье, ѧденье, спанье, иманье.

35.

	ед.	мл.
И.	реброто	ребрата
Р.	на реброто	на ребрата
Д.	на реброто	на ребрата
В.	реброто	ребрата
З.	(о) ребро	ребра.

Така и, крыло, бѫрдо, блюдо, мѣсто, маниото, мѫстило, гнѣздо; чело, зѫбно, рѫшето.

36.

	ед.	мл.
И.	морето	моретата
Р.	на морето	на моретата
Д.	на морето	на моретата
В.	морето	моретата
З.	(о) море	морета

Така и: пиле, теле, шуле, ѧре, ѧгне, момиче, царче, врабче, прѫстенче, момче.

37.

	ед.	мн.
И.	времето	времената
Р.	на времето	на времената
Д.	на времето	на времената
В.	времето	времената
З.	(о) време	времена

Така и: племе, сѣме, бреме.

38.

	ед.	мн.
И.	сѫнцето	сѫнцата
Р.	на сѫнцето	на сѫнцата
Д.	на сѫнцето	на сѫнцата
В.	сѫнцето	сѫнцата
З.	(о) сѫнце	сѫнца.

Така и: сѫрдце, ѫйце, крылце, перце, дѫвце, селце, детенце, пиленце.

39.

	ед.	мн.
И.	чюдото	чюдесата
Р.	на чюдото	на чюдесата
Д.	на чюдото	на чюдесата.
В.	чюдото	чюдесата
З.	(о) чюдо	чюдеса.

Така и: небо и др. т.

Нѣкои имена са свѫршватъ на а, нѫ сѫ мѫжѫкъ родъ.

40.

	ед.	мн.
И.	воеводата	воеводитѣ
Р.	на воеводата	на воеводитѣ
Д.	воеводи. на воеводата	на воеводитѣ
В.	воеводѫтѣ	воеводытѣ
З.	(о) воеводо	воеводи.

Така и: вѫлхва, владыка мн. бр. владьци.

41.

ед.

И. Никола
Р. на Никола
Д. Николи. на Никола
В. Никола
З. (о) Никола.

Така и: Савва, Козма, и др. т.

	42.	43.
И.	Богъ	Господь
Р.	на Бога	на Господа
Д.	Богу	Господу-на Господа

В. Бога	Господа
З. (о) Боже	Господи.

Нѣкои сѫществителни имена са ѹприличаватъ дрѹго ѧче, на които именителный падежъ, на мѫжкый и женскый родъ, прѝима само тогава прилогъ, когато не може да са изговори съ личното мѣстоиме; както: майката обича сына си.

44.

	ед.	мн.
И.	сынъ	сыноветѣ
Р.	на сына	на сыноветѣ-сына
Д.	на сына (нъ)	на сыноветѣ
В.	сына	сыноветѣ
З.	(о) сыне-сынко	сынове.

45.

	ед.	мн.
И.	братъ	братьѧта
Р.	на брата	на братьѧта-брата
Д.	на брата	на братьѧта
В.	брата	братьѧта
З	(о) брате и братко	братьѧ.

46.

	ед.	мн.
И.	мѫжъ	мѫжьетѣ

Р.	на мѫжа	на мѫжьетѣ
Д.	на мѫжа (жъ)	на мѫжьетѣ
В.	мѫжа	мѫжьетѣ
З.	(о) мѫжо	мѫжье.

47.

	єд.
И.	крѫстникъ
Р.	на крѫстника
Д.	на крѫстника
В.	крѫстника
З.	(о) крѫстнико

48.

	єд.	мл.
И.	зеть	зетьоветѣ
Р.	на зета	на зетьоветѣ-зета
Д.	на зета	на зетьоветѣ
В.	зета	зетьоветѣ
З.	(о) зетьо	зетьове

49.

	єд.	мл.
И.	баща	бацитѣ
Р.	на баща	на бацитѣ
Д.	на баща-баци	на бацитѣ
В.	бацѫ	бацытѣ
З.	(о) тейко	баци.

50.

	ед.	мл.
И.	свекѫрва	свекѫрвитѣ
Р.	на свекѫрва	на свекѫрвитѣ
Д.	на свекѫрва-свекѫрви	на свекѫрвитѣ
В.	свекѫрвѫ	свекѫрвытѣ
З.	(о) свекѫрво	свекѫрви.

По 49-й приличъ и: сринка, баба, калина, ѧтѫрва, бѹйка, жена, мама, майка дат. пад. майци, дѫщерѧ, лелѧ, калина, бѹлка дат. пад. бѹли и бѹлци.

51.

	ед.	мл.
И.	калеко	калековцитѣ
Р.	на калека	на калековцитѣ
Д.	на калека	на калековцитѣ
В.	калека	калековцытѣ
З.	(о) калеко	калековци.

Така и: чичо, бачо, вѹйчо, свако, свѧко, бай род. пад. баѧ.

Неравни имена въ множественый брой: детето, дѣцата; рѫката, рѫцѣтѣ; окото, очитѣ; ѹхото, ѹшитѣ; кракѫтъ, краката; рогѫтъ, рогата; зѫбѫтъ, зѫ-

битѣ; рамѫтъ, рацитѣ; вѫлкѫтъ, вѫлцитѣ; пѫтьѫтъ (δρόμος), пѫтьоветѣ; пѫть (φορά), пѫти; робъ, роби; цвѣтето, цвѣтѧта; вѫжіето, вѫжіѧта;

Имена, които иматъ двойно свѫршаніе въ мн. брой: лакеть, лактьетѣ и лакти; нокеть, нокти и нокьетѣ; царь, царье и царьоветѣ; день, денье, дни, деноветѣ; кѫща, кѫщи и кѫщѧта: овца, овци, овцѣтѣ; свинѧ, свини и свиньетѣ; нога, ноги и ногьетѣ: нива, ниви, нивѧта; дѫрво, дѫрвата (за горѣніе), дрѫвьетата (за направѫ), дрѫвьетѣ (овошкитѣ).

По два рода иматъ:

Стѹдьта и стѹдѫтъ; кальта и калѫтъ; лойта и лойтъ; животьта и животѫтъ; пепельта и пепельѫтъ.

Токо единственъ брой иматъ:

Овесъ, рѫжь, пѣсѫкъ, прѫсть (земла), любь, либовь, пасмина, шѹма, пепель, грозділе, злато, сребро, соль, мастъ, брашно, здравіе, животъ, волѧ, шеме, ротъ и др. т.

Само множественъ брой иматъ:

Уста, врата, дрѹжина, гащи, гръди, клещи, мощи, ноцови, лѫжици, саджи, кола, плещи, хора, людье, вѫглеща, ножници, богѹши, окѹща, бѣнци (на зѫбитѣ), ватала, берневеци, заговезни, носила, жреби, захлѹпци, зѫбци, рѫчници, засѣвки, плещи, (на человѣкъ), а плешка, плешки (на добытѫкъ), вѣжди.

Нѣкои свойщини на ѫзыкѫтъ ни: за малого годинъ, н. м. за малого години; изъ ѹшъ въ ѹшъ, н. м. изъ ѹхо въ ѹхо; изъ ѹстъ въ ѹстъ, н. м. изъ ѹста въ ѹста; изъ синъ небе, н. м. изъ синьото небо; въ дѫлъ земе, н. м. въ гѫлабочинѫтѫ на землѫта. Нѣкои говорѫтъ и: пѫрва годинъ; малого добытѫкъ. н. м. добытѫци.

ГЛАВА ТРѢТѢ.

За прилагателното име.

§ 31. Прилагателно име е онва, което показва каквинѫтѫ на нѣщата; както: бѣло дѫрво, слабъ конь, потрѣбна книга; тѫпо перо, мѫрзе-

ливъ чловѣкъ, ѧка жена; добра правда, голѣма сладость, веселъ животъ.

§ 32. Прилагателнитѣ имена бывѧтъ:

1) Качествени, които показватъ каквинѫтѫ на нѣщото, и которто са намира въ него сѫщото, както: чѫрвенъ платъ, жѫлта вѫглавница, мирно детенце.

2) Временни, които не показватъ сѫщѫтѫ каквинѫ на нѣщото, а нѣкоѭ, каквѫ да е нѣговѫ слѹчкѫ, вѫнкашнѫ, временнѫ; както: вчерашенъ хлѣбъ, сѹтрешенъ зѧѧкъ.

3) Родовни, които показватъ произлазванієто на нѣщото, не токо отъ едно само нѣщо, а отъ цѣлый родъ на нѣщата, дѣто сѫ като него; както: волскый рѣвъ, козый рогъ.

4) Лични, които показватъ произлазванієто на нѣщото токо отъ едно знайно лице; както: Нѣголовъ пръстень, женинъ братъ, бащинъ дворъ, Драганчинъ сынъ.

5) Ѹмалителни, които изѧвѧватъ галенье, и нѣщичко по малко отъ каква-

то сѫ; както: болничѫкъ, хѹбавичѫкъ; бѣличѫкъ, бѣличка, бѣличко.

§ 33. Общитѣ свойствии на прилагателнитѣ имена сѫ: родъ, брой, падежъ, прилогъ и стѫпъ на сравненіе.

§ 34. Прилагателнитѣ имена иматъ три рода, два брои и пет падежа, и въ всичкытѣ каквины са сгласѹватъ съ сѫществителнытѣ си, сирѣчь въ какъвто родъ, брой и падежъ са нахожда сѫществителното, то въ такѫвъ са гѫжда и прилагателното; само кога прилагателното е съ прилогъ въ отреденъ разѹмъ, сѫществителного остава безъ прилогъ: както: бѣлитѣ кѫши.

Прилогъ на прилагателното име.

Единственъ брой.

мѫж. р.	жен. р.	ср. р.
И. ый-ій	та	то
Р. ый-ій	та	то
Д. ый-ій	та	то
В. ый-ій	тѫ	то

Маожественъ брой.

тѣ

§ 35. Въ прилагателнытѣ качествены имена са изговарѧтъ стѫпове на сравненіѧ, сиречъ показваса, какво едно нѣщо надминѹва друго въ какѣѫ да е какбинѫ, или то въ какбинѫтѫ си надминѹва всичкытѣ нѣща, дѣто сѫ като него; както: снѣгѫтъ е по бѣлъ отъ хартіѫтѫ; коньѫтъ е по силенъ отъ кѹчето; най ѹмный чловѣкъ; най голѣмъ бѫлгаринъ. — Тѣ стѫпа сѫ три:

1) Положителенъ, който не показва никакво сравненіе: ѹмный, ѹменъ; жѫтый, жѫтъ.

2) Сравнителенъ, който показва, какво едно нѣщо надминѹва друго въ знайнѫ какбинѫ съ частицѫ по: коньѫтъ е по высокъ отъ мѹлето; Тѫрново е по голѣмо отъ Ловичъ; биволѫтъ край волѫтъ е по ѧдѫръ.

3) Надминителенъ, който показва, че нѣщото въ знайнѫ какбинѫ надминѹва всичкытѣ нѣща отъ сѫщый съ него родъ съ частицѫ най: Цариградъ

е най голѣмъ градъ въ Европскѫ Тѹрціѭ: най хѹбава жена; най сладко гроздіе.

Отредъ на прилагателнитѣ имена съ прилогъ.

1.

	ед. м. р.	мн.
И.	светьій	светіитѣ
Р.	на светьій-аго	на светіитѣ
Д.	на светьій	на светіитѣ
В.	светьій-аго	светіитѣ
З.	(о) светьій	светіи

Така и: добрьій, мѫдрьій, голѣмьій, малкьій, вехтьій.

2.

	ед. м. р.	мн.
И.	синій	синіитѣ
Р.	на синій-аго	на синіитѣ
Д.	на синій	на синіитѣ
В.	синій-аго	синіитѣ
З.	(о) синій	сініи

Така и: вьішній, средній.

3.

	ед. ж. р.	мн.
И.	свѣтата	свѣтитѣ

Р.	на светата	на светитѣ
Д.	на светата	на светитѣ
В.	светѫтѫ	светытѣ
З.	(о) света	свети

Така и: добра, мѫдра, голѣма, малка, сѫща, легка, бехта.

4.

	ед. ж. р.	мл.
И.	синѧта	синитѣ
Р.	на синѧта	на синитѣ
Д.	на синѧта	на синитѣ
В.	синѧтѫ	синытѣ
З.	(о) синѧ	сини

Така и: вышнѧ, среднѧ.

5.

	ед. с. р.	мл.
И.	светото	светитѣ
Р.	на светото	на светитѣ
Д.	на светото	на светитѣ
В.	светото	светытѣ
З.	(о) свето	свети

Така и: добро, мѫдро, голѣмо, малко, сѫщо, легко, бехто.

6.

	ед. с. р.	мл.
И.	син ото	синитѣ

Р.	на синьото	на синитѣ
Д.	на синьото	на синитѣ
В.	синьото	синьитѣ
З.	(о) синьо	сини

Така и: вьшньо, средньо.

7.

	ед. м. р.	мн.
И.	бацинѫтъ дворъ	бацинитѣ дворове
Р.	на бацинѫтъ —	на бацинитѣ —
Д.	на бацинѫтъ —	на бацинитѣ —
В.	бацинѫтъ —	бацинитѣ дворове
З.	(о) бацинъ дворъ	бацини дворове

Така и: сестринъ, дѣдовъ, майчинъ, бабинъ, вѫйчовъ, калѣковъ.

8.

	ед. ж. р.	мн.
И.	сестрината кѫща	сестринитѣ кѫщи
Р.	на сестрината кѫща	на сестринитѣ —
Д.	на сестрината кѫща	на сестринитѣ —
В.	сестринѫтѫ кѫщѫ	сестринитѣ кѫщы
З.	(о) сестрина кѫща	сестрини кѫщи.

9.

	ед.	мн.
И.	бабиното	бабинитѣ
	дѣте	дѣца

Р.	на бабиното	на бабинитѣ
Д.	на бабиното	на бабинитѣ
В.	бабиното	бабинытѣ
З.	(о) бабино	бабини.

10.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.
И.	Андреовый-вѫтъ	Андреовата
Р.	на Андреовый-вѫтъ	на Андреовата
Д.	на Андреовый-вѫтъ	на Андреовата
В.	Андреовый-вѫтъ	Андреовѫтѫ
З.	(о) Андреовъ	Андреова

	ед. бр.	Множественъ брой.
	с. р.	На всичкитѣ родове.
И.	Андреовото	Андреовитѣ
Р.	на Андреовото	на Андреовитѣ
Д.	на Андреовото	на Андреовитѣ
В.	Андреовото	Андреовытѣ
З.	(о) Андреово	Андреови

Така и: Петковъ, Драгановъ, Стоѧновъ, Нѣголовъ, Ивановъ, Иліовъ; и Петковичинъ, Драганчинъ, Стоѧнчинъ, Нѣголовичинъ, Иванчинъ, Илійчинъ.

11.

	м. р	ед. бр.	ж. р.
И.	Бѫлгаринѫтъ		Бѫлгарката

Р.	на Бѫлгаринѫтъ	на Бѫлгарката
Д.	на Бѫлгаринѫтъ	на Бѫлгарката
В.	Бѫлгаринѫтъ	Бѫлгаркѫтѫ
З.	(о) Бѫлгарино	Бѫлгарко

Множественъ брой.

И.	Бѫлгаретѣ	Бѫлгаркитѣ
Р.	на Бѫлгаретѣ (на)	на Бѫлгаркитѣ
Д.	на Бѫлгаретѣ	на Бѫлгаркитѣ
В.	Бѫлгаретѣ	Бѫлгаркытѣ
З.	(о) Бѫлгаре	Бѫлгарки

	ед.	с. р.	мн.
И.	Бѫлгарчето		Бѫлгарчетата
Р.	на Бѫлгарчето		на Бѫлгарчетата
Д.	на Бѫлгарчето		на Бѫлгарчетата
В.	Бѫлгарчето		Бѫлгарчетата
З.	(о) Бѫлгарче		Бѫлгарчета

Така и: Францѹзинъ, Татаринъ.

12.

	ед.	мн.
И.	Нѣмецѫтъ	Нѣмцитѣ
Р.	на Нѣмецѫтъ	на Нѣмцитѣ-Нѣмеца
Д.	на Нѣмецѫтъ	на Нѣмцитѣ
В.	Нѣмецѫтъ	Нѣмцытѣ
З.	(о) Нѣмецо	Нѣмци

Така и: Италіанецъ, Европецъ, Карловецъ, Тѫрновецъ, Котлѣнецъ.

Забѣлежи, що Тѹрчинъ множ. бр. Тѹрци; Грѫкъ, Грѫци; Влахъ, Власи.

ПРИБАВКА НА ПѪРВАТА И ТРЕТѪТА ГЛАВА.

За бройното име.

§ 36. Бройно име е дѹма, която показва бройтъ на нѣщата или редѫтъ, въ който тѣ, едно за дрѹго, слѣдѫтъ; както: единъ часъ, пѫрвый часъ; два чловѣка, второй чловѣкъ; петь недѣли, пета недѣлѧ; и др. т.

§ 37. Бройнитѣ имена бываръ:

1) Количевни, които показватъ бройтъ на нѣщата, и

2) Ѹредни, които показватъ редѫтъ на нѣщата. Тѣ и дрѹгитѣ сѫ:

1 единъ, а, о; прѫвъ, а, о.
2 два, двѣ, две; второръ, а, о.
3 три; третй, ѧ, ьо.
4 четыри; четвѫртъ, а, о.
5 петь, петй, ѧ, ьо.
6 шесть, шестый.

7 седемь, седмый.
8 осемь, осмый.
9 девѧть, девѧтый.
10 десѧть, десѧтый.
11 единадесѧть, единадесѧтый
или пѣрвый на-десѧть.
12 двѧнадесѧть, двѧнадесѧтый
или вторый на-десѧть.
13 тринадесѧть, тринадесѧтый
или третїй на-десѧть.
14 четырнадесѧть, четырнадесѧтый
или четвѣртый на-десѧть.
15 петнадесѧть, петнадесѧтый
или петый на-десѧть.
16 шестнадесѧть, шестнадесѧтый
или шестый на-десѧть.
17 седемнадесѧть, седемнадесѧтый
или седмый на-десѧть.
18 осемнадесѧть, осемнадесѧтый
или осмый на-десѧть.
19 деветнадесѧть, деветнадесѧтый
или девѧтый на-десѧть.
20 двадесѧть, двадесѧтый.
21 двадесѧть и единъ, двадесѧть
пѣрвый.
22 двадесѧть и два, двадесѧть вторый

30 тридесѧть, тридесѧтый.
40 четырдесѧть, четырдесѧтый.
50 петьдесѧть, петьдесѧтый.
60 шестьдесѧть, шестьдесѧтый.
70 седемьдесѧть, седемьдесѧтый
80 осемьдесѧть, осемьдесѧтый.
99 девѧтьдесѧть, девѧтьдесѧтый.
100 сто, стотный и т. н.
1,000 хилѧдо, хилѧдный и т. н.
1,000,000 милїонъ, милїонный и т. н.

3) Дробни, които показватъ кѧсъ отъ цѣлый брой, или дробь; както: половина, третина, четвѧртина, и др. т.

4) Сѧбирателни, които показватъ знаенъ брой на нѣщата сборно; както: двамина, тримина, двоица, троица, четїрмина, четворица, петьмина и др. т.

§ 38 Бройнитѣ имена сѫ сѫществителни или прилагателни:

1) Сѫществителни сѫ: половина, третина, четвѧртина, десѧтка, и др. т. Родѧтъ имъ са познава по най крайното слово. Тѣ: три, четыри, петь, шесть, седемь, осемь, де-

ѧть, десѧть, и сложнитѣ съ десѧть (двадесѧть, петьдесѧтъ) родъ и брой нѣматъ.

2) Прилагателни сѫ: единъ, два, и всичкитѣ бредни; както: пѫрвый, десѧтый, стотный и др. Тѣ са сглаcѹватъ съ сѫществителнитѣ си въ родъ, брой и падежъ.

Примѣри на бройнитѣ сѫществителни имена:

1.

	ед.	мн.
И.	полвината	полвинитѣ
Р.	на полвината	на полвинитѣ
Д.	на полвината	на полвинитѣ
В.	полвинѫтѫ	полвинитѣ
З.	(о) полвино	полвини.

Така и: трѣтина, четвѫртина, десѧтка.

2.

	ед.	мн.
И.	тритѣхъ, и троицата	
Р.	на тритѣхъ, и на троицата	
Д.	на тритѣхъ, и на троицата	
В.	тритѣхъ, и троицѫтѫ.	

Така и: четыртѣхъ-четворицата,

петьтѣхъ-петьтината, шестьтѣхъ-шестьтината, до девѧтьтѣхъ-девѧтьтината; десѧтьтина (остава само безъ прилогъ) десѧтьтѣхъ, стотинѧта-стотѣхъ, и др. т.

3.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	единый	единѧта	едино то
Р.	на единый	на единѧта	на едино то
Д.	на единый	на единѧта	на едино то
В.	единый	единѧтѧ	едино то

Звателенъ падежъ нѣматъ.

Множественъ брой.

единитѣ
на единитѣ
на единитѣ
единытѣ

4.

	ед.	мн.	
И.	единъ	едни	за три тѣхъ рода.
Р.	на едного	на едни	
Д.	на едному-на едного	на едни	
В.	едного	едны	

5.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	двата	двѣтѣ	двете
Р.	на двата	на двѣтѣ	на двете
Д.	на двата	на двѣтѣ	на двете
В.	двата	двѣтѣ	двете

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

За мѣстоимето.

§ 39. Мѣстоиме е кѫсъ на рѣчта, който са приема намѣсто име; като: азъ пишѫ; ты ходишь; той спи; ты огледаваш себе си добрѣ.

§ 40. Мѣстоименята бивать:

1) Лични сѫ онѣ, съ които са разлѫчватъ лицата въ разговорѣтѫ имъ. Тѣ сѫ три:

а. Първото, което говори: азъ, ты.

б. Второто, комѫто говорятъ: ты, вы.

в. Третьото, за когото говорятъ: той, тѫ, то; тѣ.

2) Възвратно е онва, което приемаме, когато щемъ да изразимъ, че дѣй-

ствува нѣкой отъ горѣ на себе си, или на нѣкое нѣгово нѣщю; както: азъ видѫ себеси (им. мене си) въ водѫтѫ; ты огледаш себеси (им. тебе си); той го праши за себеси (им. за негоси); тѣ желаѭтъ за себеси (им. тѣхъ си) добро.

3) Притежателни, съ които изказваме стѫпаниѭтъ на нѣкое нѣщю, сирѣчь лицето дѣто е спечелило нѣкое нѣщо; както: 1-то лице: мой, нашъ; 2-то: твой, вашъ; на всичкытѣ лица, възвратното: свой.

4) Указателни, съ които показваме лицата и нѣщата, за да познаемъ близо ли сѫ или далечъ; както: той, онъ.

5) Относителни, съ които относѫмы нѣкое нѣщю, дѣто е станѫло, и искамы да отредимъ онова, което са е случило; както: добритѣ науки сѫ имотъ, когото, който придобые не са бои отъ сиромаціятѫ; това, за което говорите, твѫрдѣ е добро. Относителнитѣ мѣстоимена сѫ: кой, който, какѫвъ, такѫвъ, колѫкъ, чей, какво, каквото и др. т.

6) Пытни мѣстоимена сѫ отно-

сителнитѣ, които показватъ пытаніе; както: кой бѣше тамъ, какъвъ цвѣтъ, чей конь.

7) Опредѣлителни (самъ и самый), които показватъ най вліхото опредѣленіе на нѣщото или на качествата му; както: самъ си бащамý го видѣлъ.

8) Неопредѣлени, които са зиматъ намѣсто сѫществителното или прилагателното съ неотредѣнъ, нѣкога и отричнъ начинъ; тѣ сѫ: нѣкой, нѣщо, никой, ништо, нѣкакъвъ, кой да е, кой былъ, кой былъ да былъ, нѣкой си, всякой, дрýгъ.

§ 41. Мѣстоименята са дѣлятъ на сѫществителни и прилагателни:

1) Сѫществителни сѫ: азъ, ты, той, себе, нѣщо; себе, нѣма именителенъ падежъ и множественъ брой; а какво, що, и сложнитѣ сѫ него оставатъ единакви за всичкитѣ родове.

2) Прилагателни мѣстоименя сѫ всичкитѣ дрýги. Тѣ, както и прилагателнитѣ имена, иматъ три рода, два брой и четыри падежа, и са сглаcýватъ

въ оныя свойствины съ сѫществителныте, камъ които са относѫтъ.

Прилици на сѫществителното мѣстоиме.

1. На първото лице.	2. На второто лице.

На всичкитѣ родове.

	ед.	ед.
И.	азъ	ты
Р.	на мене	на тебе
Д.	менѣ, ми	тебѣ, ти
В.	мене, ма	тебе, та
	мн.	мн.
И.	мы	вы
Р.	на насъ	на васъ
Д.	намъ, ни	вамъ, ви
В.	насъ, ны	васъ, вы.

3.

На третьото лице.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	той-тъ	таѧ-та	тоба то
Р.	на той-тъ, на тогова	на таѧ-та	на тоба-то

Д.	на той-тъ	на тая-та	на тоба-то
В.	на той- —	тъжъ-тъ	тоба-то
	и томѹва		

Множественъ брой.

	м. р.	ж. и с. р.
И.	тіи-тѣ	тіа-тѣ
Р.	на тіи-тѣ, на тѣхъ	на тіа-тѣ
Д.	на тіи-тѣ, на тѣхъ. тѣмъ	на тіа-тѣ
В.	тіи-тѣ, тѣхъ	тіа-тѣ.

4.

Единственъ брой.

	м. р.	ж р.
И.	онъ	она
Р.	на него	на нея
Д.	на него, немѹ, мѹ	на нея, ней, и
В.	него, го	неѭ, ѭ

5.

	с. р.	На всич. лица, род. и брой.
И.	оно	——
Р.	на него	на себе
Д.	на него, немѹ, мѹ	себѣ-си
В.	него, го	себе-са

Множественъ брой.

И. они	оны	они
Р. на нихъ	на нихъ	
Д. на нихъ, нимъ, имъ	на нихъ, нимъ имъ	
В. нихъ, ги	нихъ, ги.	

6.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И. оный	онаѧ	онова	
Р. на оногова-на оный	на онаѧ	на онова	
Д. на оногова-на оный	на онаѧ	на онова	
В. оногова-оный	онѫѭ	онова	

Множественъ брой.

И. оніа	оныа	оніа	
Р. на оніа	на оныа	на оніа	
Д. на оніа	на оныа	на оніа	
В. оныа	оныа	оніа	

Прилики на прилагателното мѣстоимѧ.

7

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И. самъ-ый	самата	самото	
Р. на самъ-ый	на самата	на самото	

Д. на самъ-ый	на самата	на самото
В. самъ-ый	самѫтѫ	самото

Множественъ брой.

И. самитѣ
Р. на самитѣ
Д. на самитѣ
В. самытѣ

Така и: самсамичкый, самсамненечкый, всичкый, тѣхный, нихный, тогобый, оногобый и др. т.

8.

Единственъ брой.			Множ. бр.
м. р.	ж. р.	с. р.	на всич. род.
И. кой	коѧ	кое	кои
Р. на кого	на коѧ	на кое	на кои
Д. на кого, комꙋ	на коѧ	на кое	на кои
В. кого	коѭ	кое	кои

Така и: който, комто, което; кои то; само съ тѫѭ раѕлика, че прилогъ то не са измѣнѧва на всичкитѣ падежы. Така и сложнитѣ мѣстоимена: кой да е, кой былъ, кой былъ да былъ, нѣкой, нѣкой си, никой, никой си, всѧкой и др. т.

9.

Єдинственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	мойтъ	моѧта	моето
Р.	на мойтъ	на моѧта	на моето
Д.	на мойтъ	на моѧта	на моето
В.	мойтъ	моѭтѫ	моето

Множественъ брой.

на всичкитѣ родове.

И. моитѣ

Р. на моитѣ

Д. на моитѣ

В. моитѣ.

Така и: мой си, твой, твой си, свой, свой си.

10.

	Єдинственъ брой.			Множ. бр.
	м. р.	ж. р.	с. р.	на всич. род.
И.	чій	чіѧ	чіе	чіито
Р.	на чій	на чіѧ	на чіе	на чіито
Д.	на чій	на чіѧ	на чіе	на чіито
В.	чій	чіѭ	чіе	чіито

Така и: чійто.

11.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	нашѧтъ	нашата	нашето
Р.	на нашѧтъ	на нашата	на нашето
Д.	на нашѧтъ	на нашата	на нашето
В.	нашѧтъ	нашѧтѧ	нашето

Множественъ брой.

на всичкитѣ родове.

И. нашитѣ

Р. на нашитѣ

Д. на нашитѣ

В. нашытѣ

Така и: вашѧтъ, нѣговѧтъ.

12.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.	с. р.
И.	какѧвъто	каквато	каквото
Р.	на какѧвъто	на каквато	на каквото
Д.	на какѧвъто	на каквато	на каквото
В.	какѧвъто	каквѧто	каквото

Множественъ брой.

на всичкитѣ родове.

И. каквито

Р. на каквито
Д. на каквито
В. каквыто

Така и: такѫвъ, колкѫвъ, онакѫвъ, толкавъ, всекакѫвъ, нѣкакѫвъ, никакѫвъ и колкавичѫкъ, и др. т. а що, що е да е, що было да было, нѣщо, нѣщо си, нищо, оставатъ си за всичкытѣ родове и падежы еднакви.

13.

Единственъ брой.

	м. р.	ж. р.
И.	дрꙋгъ-ый	дрꙋгата
Р.	на дрꙋгъ-ый, на дрꙋгиго	на дрꙋгата
Д.	на дрꙋгъ-ый, на дрꙋгиго-дрꙋгомꙋ	на дрꙋгата
В.	дрꙋгъ-ый, дрꙋгиго	дрꙋгѫтѫ

	с. р.	Множ. бр. на всич. род.
И.	дрꙋгото	дрꙋгитѣ
Р.	на дрꙋгото	на дрꙋгитѣ
Д.	на дрꙋгото	на дрꙋгитѣ
В.	дрꙋгото	дрꙋгытѣ

ГЛАВА ПѢТА.

За глаголѫтъ.

§ 42. Глаголъ е онаѧ дꙋма, колто показва работанѣ или случиниѧ на нѣщото или лицето, както: азъ пишѫ; ты ходишь; той спи.

§ 43. Глаголитѣ быватъ: дѣйствителни, страдателни, средни и вѫзвратни.

1) Дѣйствителенъ е оный, който изѫвѫва работаніе на нѣкое нѣщо, дѣто преминꙋва на дрꙋго нѣщо; както: храниѫ коньѫтъ, біѫ кꙋчето.

2) Страдателенъ е оный, който показва страданіе, което си остава въ сѫщото нѣщо, дѣто страда; както: храниѫса, біѫса, сир. храниѫ себеси, біѫ себе си.

3) Среденъ, който не пріима кратеното мѣстоиме са (себе); както: спиѫ, здравѣиѫ *).

4) Вѫзвратенъ, който безъ мѣ-

*) Забѣлежи, зашо среднитѣ глаголи въ третьото един. лице пріиматъ мѣстои-

стоиме са не изѫвѫва нищо; както бѫдѫ са; срамѹвамъ са.

§ 44. Глаголитѣ сѫ първообразни и производни, прости и сложни.

§ 45. Глаголѫтъ има: залогъ, наклоненіе, време, брой, лицеи родъ.

1) Залогѫтъ показва, ако нѣкоето, за което са говори, работи или страда; тѣ сѫ главни два: дѣйствителенъ и страдателенъ. (гледа. § 43).

2) Наклоненіето изѫвѫва различнытѣ показванія, въ които са намира глаголѫтъ; тѣ сѫ четыри:

а. Изявително, което изѫвѫва каквото е станѫло нѣкоѩ на лицѣѫ; както: пишѫ, писахъ, писалъ.

б. Повѣлително, което показва повелѣніе, молбѫ и искание; както: вѫрви, послѹшай, дай.

в. Желателно, което показва желаніе, както: давно пишѫхъ.

г. Преклонно, което изѫвѫва незнайнѫ; както: ако пишѫхъ.

ме са отъ страдателнѣй глаголъ, и ставатъ тогава като страдателни, ако и да не сѫ; както: зимѹваса, ставаса.

3) Времето показва въ кой часъ нѣкое лице или нѣщо работи или страда. Главни времена сѫ петь:

а. Сегашно, което показва работаньето на сѫщый часъ, кога говоримъ; както: пишѫ.

б. Заминѫло, което показва, какво са е закачила работата и не са е свѫршила: пишѫхъ.

в. Преминѫло, което показва какво работата са е до сѫшъ свѫршила: писалъ сѫмь.

г. Неотредено, което показва, какво работата са е свѫршила, нѫ не отрежда кой часъ: писахъ, четохъ.

д. Бѫдно, което показва, какво работата не е была ище бѫде, нѫ не отрежда и то часѫтъ: щѫ пишѫ, щѫ четѫ.

§ 46. Глаголѫтъ има два брой:

1) Єдинственъ; както: пишѫ' мыѭ;

2) Множественъ; както: пишемъ мыемъ.

Лица три:

Пѫрво: азъ пишѫ, мы пишемъ*);

Второ: ты пишешь, вы пишете;

Третьо: той пише, тѣ пишѫтъ.

Рода три:

Мѫжскый: чловѣкѫтъ писалъ;

Женскый: жената читала;

Среднiй: детето говорило.

§ 47. Премѣната на свѫршкитѣ на глаголѫтъ, за да му показва наклоненiето, времето, бройтъ, лицето и родѫтъ, наричаса спрѣженiе.

§ 48 Освѣнь тѣ глаголи има още:

Сѫществителенъ или спомагателенъ е оный, който показва, какво нѣщото, дѣто сѣди въ себеси, че работи или страда; както: сѫмь, бывамъ.

*) Въ повѣлителното наклоненiе нѣма пѫрво лице на единственый брой.

СПРѢЖЕНІЕ

на спомагателный глаголъ сѫмь.

Наклоненіе изѫвително.

Време сагашно.

	(сѫмь		(смы
ед.	(си	мл.	(сте
	(е (има ли?)		(сѫ

Преминѫло несвѫршено.

	(бѣхъ		(бѣхмы
ед.	(бѣше-бѣ	мл.	(бѣхте
	(бѣше-бѣ		(бѣхѫ

Неотредено свѫршено.

	(быхъ		(быхмы
ед.	(бы	мл.	(быхте
	(бы		(быхѫ

Преминѫло.

	(былъ, ла, ло		(были смы
	((имало) сѫмь	мл.	(были сте
ед.	(былъ, ла, ло си		(были сѫ
	(былъ, ла, ло е		

Бѫдно (малогопѫтно).

	(щѫ сѫмь		(щемъ смы
ед.	(щешь си	мл.	(щете сте
	(ще е		(щѫтъ сѫ

Бѫдно (єднопѫтно)

	(ще бѫдѫ		(ще бѫдемъ
єд.	(ще бѫдєшь	мл.	(ще бѫдєте
	(ще бѫдє		(ще бѫдѫтъ

Наклоненіе повелитєлно.

Времє сєгашно

	(нєка сѫмь		(нєка смы
єд.	(бывай-нєка си	мл.	(бывайтє-нєка стє
	(да быва-нєка є		(да бывать нєка сѫ

Бѫдно.

єд.	(бѫди	мл.	(бѫдєтє
	(да бѫдє		(да бѫдѫтъ

Наклоненіе прєклонно.

Времє сєгашно.

	(ако сѫмь-ако да		(ако смы-ако да
єд.	(сѫмь		(смы
	(ако си-ако да си	мл.	(ако стє-ако да
	(ако є-ако да є		(стє
			(ако сѫ-ако да сѫ

Заминѫло и прєминѫло.

	(ако бѣхъ		(ако бѣхмы
єд.	(ако бѣшє-бѣ	мл.	(ако бѣхтє
	(ако бѣшє-бѣ		(ако бѣхѫ

Отколѣ заминжло.

єд. (ако сѫмь былъ,
(ла, ло
(ако си былъ, ла,
(ло
(ако є былъ, ла,
(ло
и ако быхъ былъ, ла, ло

мл. (ако смы были
(ако сте были
(ако сѫ были

Бѫдно пѫрво.

єд. (ако бѫдѫ
(ако бѫдешь
(ако бѫде

мл. (ако бѫдемъ
(ако бѫдете
(ако бѫдѫтъ

Бѫдно второ.

єд. (ако ще бы
(ако ще бы
(ако ще бы

мл. (ако щемъ бы
(ако щете бы
(ако щѫтъ бы

§ 49. Сегашното време на глаголитѣ има тѣ свѫршванія:

1.

єд.		мл. I.	
азъ	ѭ	мы	емъ
ты	єшь	вы	єте
той	є	тѣ	ѭтъ

2.

єд.		мл.	
азъ	ѫ	мы	емъ
ты	єшь	вы	єте
той	є	тѣ	ѫтъ

3.

ед.		мн. II.	
азъ	ѭ	мы	имъ
ты	ишь	вы	ите
той	и	тѣ	ѧтъ

4.

ед.		мн. III.	
азъ	ѫ	мы	имы
ты	ишь	вы	ите
той	и	тѣ	атъ

5.

ем.		мн. IV.	
азъ	амъ	мы	амы
ты	ашь	вы	ате
той	а	тѣ	ѧтъ

6.

ед.		мн.	
азъ	ѧмъ	мы	ѧмы
ты	ѧшь	вы	ѧте
той	ѧ	тѣ	ѧтъ

СПРѢЖЕНІЕ ПѢРВО.

Наклоненіе изъявително.

Време сегашно.

	1.		2.
	(біѭ		(пишѭ
ед.	(біешь	ед.	(пишешь
	(біе		(пише
	(біемъ		(пишемъ
мл.	(біете	мл.	(пишете
	(біѭтъ		(пишѭтъ

Заминѫло.

	(біѧхъ		(пишѧхъ
ед.	(біѧше ты	ед.	(пишѧше ты
	(біѧше той, тѧ, то		(пишѧше той, тѧ, то
	(біѧхмы		(пишѧхмы
мл.	(біѧхте	мл.	(пишѧхте
	(біѧхѫ		(пишѧхѫ

Преминѫло.

	(билъ, ла, ло		(писалъ, ла, ло
	(сѫмь		(сѫмь
ед.	(билъ, ла, ло си	ед.	(писалъ, ла, ло си
	(билъ, ла, ло е		(писалъ, ла, ло е
	(били смы		(писали смы
мл.	(били сте	мл.	(писали сте
	(били сѫ		(писали сѫ

Отколѣзаминжло.

	(билъ, ла, ло		(писалъ, ла, ло
	(бѣхъ		(бѣхъ
ед.	(билъ, ла, ло	ед.	(писалъ, ла, ло
	(бѣше ты		(бѣше ты
	(билъ, ла, ло		(писалъ, ла, ло
	(бѣше той, тѧ,		(бѣше той, тѧ,
	(то		(то
	(били бѣхмы		(писали бѣхмы
мл.	(били бѣхте	мл.	(писали бѣхте
	(били бѣхѫ		(писали бѣхѫ

Неотредено прѣво.

	(бихъ		(писахъ
ед.	(би ты	ед.	(писа ты
	(би той, тѧ, то		(писа, той, тѧ, то
	(бихмы		(писахмы
мл.	(бихте	мл.	(писахте
	(бихѫ		(писахѫ

Неотредено второ (еднопрѣтно).

	(набихъ		(написахъ
ед.	(наби ты	ед.	(написа ты
	(наби той, тѧ, то		(написа той, тѧ,
			(то
	(набихмы		(написахмы
мл.	(набихте	мл.	(написахте
	(набихѫ		(написахѫ

Неотредено третьо.

	(набилъ, ла, ло		(написалъ, ла, ло
	(сѫмь		(сѫмь
ед.	(набилъ, ла, ло	ед.	(написалъ, ла, ло
	(си		(си
	(набилъ, ла, ло є		(написалъ, ла, ло є
	(набили смы		(написали смы
мл.	(набили сте	мл.	(написали сте
	(набили сѫ		(написали сѫ

Неотредено четвѫрто.

	(набилъ, ла, ло		(написалъ, ла,
	(бѣхъ		(ло бѣхъ
	(набилъ, ла, ло		(написалъ, ла, ло
ед.	(бѣше ты	ед.	(бѣше ты
	(набилъ, ла, ло		(написалъ, ла, ло
	(бѣше той,		(бѣше той, тѫ,
	(тѫ, то		(то
	(набили бѣхмы		(написали бѣхмы
мл.	(набили бѣхте	мл.	(написали бѣхте
	(набили бѣхѫ		(написали бѣхѫ

Бѫдно пѫрво (малогопѫтно).

	(цѫ біѫ		(цѫ пишѫ
ед.	(цѣшь біѣшь	ед	(цѣшь пишешь
	(це біе		(це пише
	(цѣмъ біѣмъ		(цѣмъ пишемъ
мл.	(цѣте біѣте	мл.	(цѣте пишете
	(цѫтъ біѫтъ		(цѫтъ пишѫтъ

Бѫдно второ (еднопѫтно).

	(цѫ набіѭ		(цѫ напишѫ
ед.	(цешь набіешь	ед.	(цешь напишешь
	(це набіе		(це напише
	(цемъ набіемъ		(цемъ напишемъ
мл.	(цете набіете	мл.	(цете напишете
	(цѫтъ набіѭтъ		(цѫтъ напишѫтъ

Бѫдно третьо (многопѫтно).

	(би цѫ		(писа цѫ
ед.	(би цешь	ед.	(писа цешь
	(би це		(писа це
	(би цемъ		(писа цемъ
мл.	(би цете	мл.	(писа цете
	(би цѫтъ		(писа цѫтъ

Бѫдно четвѫрто (еднопѫтно).

	(наби цѫ		(написа цѫ
ед.	(наби цешь	ед.	(написа цешь
	(наби це		(написа це
	(наби цемъ		(написа цемъ
мл.	(наби цете	мл.	(написа цете
	(наби цѫтъ		(написа цѫтъ

Наклоненіе повелитевно.

Време сегашно

ед.	(бій	ед.	(пиши
	(да біе		(да пише

мл.	(війте (да біѫтъ	мл.	(пишете (да пишѫтъ

Неотредено.

ед.	(набій (да набіе	ед.	(напиши (да напише
мл.	(набійте (да набіѫтъ	мл.	(напишете (да напишѫтъ

Наклоненіе желателно.

Време неотредено.

ед.	(давно набіѧхъ (давно набіѧше (ты (давно набіѧше (той, тѧ, то	ед.	(давно напишѧхъ (давно напишѧще (ты (давно напишѧше (той, тѧ, то
мл.	(давно набіѧхмы (давно набіѧхте (давно набіѧхѫ	мл.	(давно напишѧх- (мы (давно напишѧх- (те (давно напишѧхѫ

Наклоненіе преклонно.

Време неотредено*).

ед.	(ако набіѧхъ (ако набіѧше ты	ед.	(ако напишѧхъ (ако напишѧше ты

*) Другитѣ времена на желателното и пре-

ед.	(ако накіѧше (той, тѧ, то	ед.	(ако напишѧше (той, тѧ, то
мн.	(ако накіѧхмы (ако накіѧхте (ако накіѧхѫ	мн.	(ако напишѧхмы (ако напишѧхте (ако напишѧхѫ

СПРѢЖЕНІЕ ВТОРО.

Наклоненіе изъявително.

Време сегашно.

	3.		4.
ед.	(кроѭ (кроишь (крои	ед.	(сѣдѫ (сѣдиши (сѣди
мн.	(кроимъ (кроите (кроѧтъ	мн.	(сѣдимъ (сѣдите (сѣдѧтъ

Замишлено.

ед.	(кроѧхъ (кроѧше ты (кроѧше той, тѧ, (то	ед.	(сѣдѧхъ (сѣдѧше ты (сѣдѧше той, тѧ (то
мн.	(кроѧхмы (кроѧхте (кроѧхѫ	мн.	(сѣдѧхмы (сѣдѧхте (сѣдѧхѫ

клонното наклоненіе са спрѣгаватъ, както и изъявителното съ притурваніе

Преминѫло.

	(бронлъ, ла, ло		(сѫдилъ, ла, ло
	(сѫмь		(сѫмь
єд.	(бронлъ, ла, ло	єд.	(сѫдилъ, ла, ло
	(си		(си
	(бронлъ, ла, ло є		(сѫдилъ, ла, ло є
	(бронли смы		(сѫдили смы
мл.	(бронли сте	мл.	(сѫдили сте
	(бронли сѫ		(сѫдили сѫ

Отвоалѣзаминѫло.

	(бронлъ, ла, ло		(сѫдилъ, ла, ло
	(бѣхъ		(бѣхъ
єд.	(бронлъ, ла, ло	єд.	(сѫдилъ, ла, ло
	(бѣше ты		(бѣше ты
	(бронлъ, ла, ло		(сѫдилъ, ла, ло
	(бѣше той, тѫ, то		(бѣше той, тѫ, то
	(бронли бѣхомы		(сѫдили бѣхомы
мл.	(бронли бѣхте	мл.	(сѫдили бѣхте
	(бронли бѣхѫ		(сѫдили бѣхѫ

Неотредено пѫрво.

	(бронхъ		(сѫдихъ
єд.	(брони ты	єд.	(сѫди ты
	(брони той, тѫ, то		(сѫди той, тѫ, то
	(бронихомы		(сѫдихомы
мл.	(бронихте	мл.	(сѫдихте
	(бронихѫ		(сѫдихѫ

на частица давно и ако, и въ четыртѣхъ сѫдѣженіѧ.

Неотредено второ (еднопѫтно).

	(наброихъ		(отсѫдихъ
ед.	(наброи ты	ед.	(отсѫди ты
	(наброи той, тѧ, то		(отсѫди той, тѧ, то
	(наброихмы		(отсѫдихмы
мл.	(наброихте	мл.	(отсѫдихте
	(наброихѫ		(отсѫдихѫ

Неотредено третьо.

	(наброилъ, ла, ло сѫмь		(отсѫдилъ, ла, ло сѫмь
ед.	(наброилъ, ла, ло си	ед.	(отсѫдилъ, ла, ло си
	(наброилъ, ла, ло е		(отсѫдилъ, ла, ло е
	(наброили смы		(отсѫдили смы
мл.	(наброили сте	мл.	(отсѫдили сте
	(наброили сѫ		(отсѫдили сѫ

Неотредено четвѫрто.

	(наброилъ, ла, ло бѣхъ		(отсѫдилъ, ла, ло бѣхъ
ед.	(наброилъ, ла, ло бѣше ты	ед.	(отсѫдилъ, ла, ло бѣше ты
	(наброилъ, ла, ло бѣше той, тѧ, то		(отсѫдилъ, ла, ло бѣше, той, тѧ то
	(наброили бѣхмы		(отсѫдили бѣхмы
мл.	(наброили бѣхте	мл.	(отсѫдили бѣхте
	(наброили бѣхѫ		(отсѫдили бѣхѫ

Бѫдно пѫрво (многопѫтно).

	(щѫ броѭ		(щѫ сѫдѫ
ед.	(щешь броишь	ед.	(щешь сѫдешь
	(ще брои		(ще сѫди
	(щемъ броимъ		(щемъ сѫдимъ
мл.	(щете броите	мл.	(щете сѫдите
	(щѫтъ броѧтъ		(щѫтъ сѫдѧтъ

Бѫдно второ (еднопѫтно).

	(щѫ наброѭ		(щѫ отсѫдѫ
ед.	(щешь наброишь	сд.	(щешь отсѫдишь
	(ще наброи		(ще отсѫди
	(щемъ наброимъ		(щемъ отсѫдимъ
ма.	(щете наброите	мл.	(щете отсѫдите
	(щѫтъ наброѧтъ		(щѫтъ отсѫдѧтъ

Бѫдно третьо (многопѫтно).

	(брои щѫ		(сѫди щѫ
ед.	(брои щешь	ед.	(сѫди щешь
	(брои ще		(сѫди ще
	(брои щемъ		(сѫди щемъ
мл.	(брои щете	мл.	(сѫди щете
	(брои щѫтъ		(сѫди щѫтъ

Бѫдно четвѫрто (еднопѫтно).

	(наброи щѫ		(отсѫди щѫ
ед.	(наброи щешь	ед.	(отсѫди щешь
	(наброи ще		(отсѫди ще

	(наброи щемъ		(отсѫди щемъ
мл.	(наброи щете	мл.	(отсѫди щете
	(наброи щѫтъ		(отсѫди щѫтъ

Наклоненіе повелително.

Време сегашно.

ед.	(брои (да брой	ед.	(сѫди (да сѫди
мл.	(броете (да броѫтъ	мл.	(сѫдете (да сѫдѫтъ

Неотредено.

ед.	(наброи (да наброй	ед.	(отсѫди (да отсѫди
мл.	(наброете (да наброѫтъ	мл.	(отсѫдете (да отсѫдѫтъ

Наклоненіе желателно

Време неотредено.

	(давно наброѫхъ		(давно отсѫдѫхъ
	(давно наброѫше		(давно отсѫдѫше
ед.	(ты	ед.	(ты
	(давно наброѫше		(дхвно отсѫдѫше
	(той, тѧ, то		(той, тѧ, то
	(давно наброѫх-		(давно отсѫдѫх-
	(мы		(мы
мл.	(давно наброѫхтемл.		(давно отсѫдѫхте
	(давно наброѫхѫ		(давно отсѫдѫхѫ

Наклоненіе преклонно.

Време неотредено.

	(ако наброахъ		(ако отсждахъ
	(ако наброаше		(ако отсждаше
ед.	(ты	ед.	(ты
	(ако наброаше		(ако отсждаше
	(той, та, то		(той, та, то
	(ако наброахмы		(ако отсждахмы
мл.	(ако наброахте	мл.	(ако отсждахте
	(ако наброахж		(ако отсждахж

СПРѢЖБНІЕ ТРЕТЬО.

Наклоненіе изъявително.

Време сегашно.

	5.		6.
	(вѣнчавамъ		(минꙋвамъ
ед.	(вѣнчаваш	ед.	(минꙋваш
	(вѣнчава		(минꙋва
	(вѣнчавамы		(минꙋвамы
мл.	(вѣнчавате	мл	(минꙋвате
	(вѣнчаватъ		(минꙋватъ

Заминжло.

	(вѣнчавахъ		(минꙋвахъ
ед.	(вѣнчаваше ты	ед.	(минꙋваше ты
	(вѣнчаваше той,		(минꙋваше той,
	(та, то		(та, то

	(вѣнчавахмы		(минꙋвахмы
мн.	(вѣнчавахте	мн.	(минꙋвахте
	(вѣнчавахѫ		(минꙋвахѫ

Преминѫло:

	(вѣнчавалъ, ла,		(минꙋвалъ, ла,
	(ло сѫмь		(ло сѫмь
ед.	(вѣнчавалъ, ла,	ед.	(минꙋвалъ, ла,
	(ло си		(ло си
	(вѣнчавалъ, ла,		(минꙋвалъ, ла,
	(ло е		(ло е
	(вѣнчавали смы		(минꙋвали смы
мн.	(вѣнчавали сте	мн.	(минꙋвали сте
	(вѣнчавали сѫ		(минꙋвали сѫ

Отколѣ за минѫло.

	(вѣнчавалъ, ла,		(минꙋвалъ, ла,
	(ло бѣхъ		(ло бѣхъ
	(вѣнчавалъ, ла,		(минꙋвалъ, ла,
ед.	(ло бѣше ты	ед.	(ло бѣше ты
	(вѣнчавалъ, ла,		(минꙋвалъ, ла,
	(ло бѣше той,		(ло бѣше той,
	(тѧ, то		(тѧ, то
	(вѣнчавали бѣх-		(минꙋвали бѣх-
	(мы		(мы
мн.	(вѣнчавали бѣх-	мн.	(минꙋвали бѣхте
	(те		(минꙋвали бѣхѫ
	(вѣнчавали бѣхѫ		

Неотредено прво.

	(вѣчавахъ		(минувахъ
ед.	(вѣнчава ты	ед.	(минува ты
	(вѣнчава той,		(минува той, та,
	(та, то		(то
	(вѣнчавахмы		(минувахмы
мл.	(вѣнчавахте	мл.	(минувахте
	(вѣнчавахѫ		(минувахѫ

Неотредено второ (еднопѫтно).

	(вѣнчахъ		(минѫхъ
ед.	(вѣнча ты	ед.	(минѫ ты
	(вѣнча той, та,		(минѫ той, та,
	(то		(то
	(вѣнчахмы		(минѫхмы
мл.	(вѣчахте	мл.	(минѫхте
	(вѣнчахѫ		(минѫхѫ

Неотредено третьо.

	(вѣнчалъ, ла,		(минѫлъ, ла, ло
	(ло сѫмь		(сѫмь
ед.	(вѣнчалъ, ла,	ед.	(минѫлъ, ла, ло
	(ло си		(си
	(вѣнчалъ, ла,		(минѫлъ, ла, ло е
	(ло е		
	(вѣнчали смы		(минѫли смы
мл.	(вѣнчали сте	мл.	(минѫли сте
	(вѣнчали сѫ		(минѫли сѫ

Неотредено четврто.

	(бѣгчаахъ, аа,		(минѣхъ, аа, ао
	(ао бѣхъ		(бѣхъ
	(бѣгчаахъ, аа,		(минѣхъ, аа, ао
ед.	(ао бѣше ты	ед.	(бѣше ты
	(бѣгчаахъ, аа, ао		(минѣхъ, аа, ао
	(бѣше той, та,		(бѣше той, та,
	(то		(то
	(бѣгчаан бѣхмы		(минѣхан бѣхмы
мн.	(бѣгчаан бѣхте	мн.	(минѣхан бѣхте
	(бѣгчаан бѣхѫ		(минѣхан бѣхѫ

Бѫдно прво (многопѫтно).

	(цѣх бѣгчаахъ		(цѣх минѫахъ
ед.	(цѣше бѣгча-	ед.	(цѣше минѫаше
	(аше		(цѣ минѫа
	(цѣ бѣгчаа		
	(цѣахъ бѣгчаахмы		(цѣахъ минѫахмы
мн.	(цѣте бѣгчаате	мн.	(цѣте минѫате
	(цѣхѫ бѣгча-		(цѣхѫ минѫатъ
	(атъ		

Бѫдно второ (еднопѫтно).

	(цѣх бѣгѫ		(цѣх минѫ
ед.	(цѣше бѣгѫше	ед.	(цѣше минѫше
	(цѣ бѣгѫ		(цѣ минѫ
	(цѣахъ бѣгѫхмы		(цѣахъ минѫхмы
мн.	(цѣте бѣгѫте	мн.	(цѣте минѫте
	(цѣхѫ бѣгѫ-		(цѣхѫ минѫхѫ
	(чѫхѫ		

Бѫдно третьо (многопѫтно).

	(вѣнчава цѫ		(минꙋва цѫ
ед.	(вѣнчава цешь	ед.	(минꙋва цешь
	(вѣнчава це		(минꙋва це
	(вѣнчава цемъ		(минꙋва цемъ
мн.	(вѣнчава цете	мн.	(минꙋва цете
	(вѣнчава цѫтъ		(минꙋва цѫтъ

Бѫдно четвѫрто (еднопѫтно).

	(вѣнча цѫ		(минѫ цѫ
ед.	(вѣнча цешь	ед.	(минѫ цешь
	(вѣнча це		(минѫ це
	(вѣнча цемъ		(минѫ цемъ
мн.	(вѣча цете	мн.	(минѫ цете
	(вѣнча цѫтъ		(минѫ цѫтъ

Наклоненіе повелително.

Време сегашно.

ед.	(вѣнчѣй	ед.	(мини
	(да вѣнчѣе		(да мине
мн.	(вѣнчѣйте	мн.	(минете
	(да вѣнчѣѭтъ		(да минѫтъ

Неотредено.

ед.	(вѣнчавай	ед.	(минꙋвай
	(да вѣнчава		(да минꙋва
мн.	(вѣнчавайте	ед.	(минꙋвайте
	(да вѣнчаватъ		(да минꙋватъ

Наклоненіе желательно.

Время неотредено.

	(давно вѣнчѣ-		(давно минахъ
	(ахъ		(давно минаше
ед.	(давно вѣнчѣа-	ед.	(ты
	(ше ты		(давно минаше
	(давно вѣнчѣаше		(той, та, то
	(той, та, то		
	(давно вѣн-		
	(чѣахмы		(давно минахмы
мн.	(давно вѣн-	мн.	(давно минахте
	(чѣахте		(давно минахѫ
	(давно вѣнчѣахѫ		

Наклоненіе условно.

Время неотредено.

	(ако вѣнчѣахъ		(ако минахъ
	(ако вѣнчѣаше		(ако минаше ты
ед.	(ты	ед.	(ако минаше той,
	(ако вѣнчѣаше		(та, то
	(той, та, то		
	(ако вѣнчѣахмы		(ако минахмы
мн.	(ако вѣнчѣахте	мн.	(ако минахте
	(ако вѣнчѣахѫ		(ако минахѫ

СПРѢЖЕНІЕ ЧЕТВЪРТО.

Наклоненіе изъявително.

Време сегашно.

	7.		8.
	(тѫркалѧмъ		(расправѧмъ
ед.	(тѫркалѧшь	ед.	(расправѧшь
	(тѫркалѧ		(расправѧ
	(тѫркалѧмы		(расправѧмы
мл.	(тѫркалѧте	мл.	(расправѧте
	(тѫркалѧтъ		(расправѧтъ

Заминѫло.

	(тѫркалѧхъ		(расправѧхъ
ед.	(тѫркалѧше ты	ед.	(расправѧше ты
	(тѫркалѧше той,		(растравѧше той,
	(тѧ, то		(тѧ, то
	(тѫркалѧхмы		(расправѧхмы
мл.	(тѫркалѧхте	мл.	(расправѧхте
	(тѫркалѧхѫ		(расправѧхѫ

Преминѫло.

	(тѫркалѧлъ, ла,		(расправѧлъ, ла,
	(ло сѫмь		(ло сѫмь
ед.	(тѫркалѧлъ, ла,	ед.	(расправѧлъ, ла,
	(ло си		(ло си
	(тѫркалѧлъ, ла,		(расправѧлъ, ла,
	(ло е		(ло е

	(тѫркалѧли смы		(расправѧли смы
мл.	(тѫркалѧли сте	мл.	(расправѧли сте
	(тѫркалѧли сѫ		(расправѧли сѫ

Отхолѣзаминѫло.

	(тѫркалѧлъ, ла,		(расправѧлъ, ла,
	(ло бѣхъ		(ло бѣхъ
	(тѫркалѧлъ, ла,		(расправѧлъ, ла,
ед.	(ло бѣше ты	ед.	(ло бѣше ты
	(тѫркалѧлъ, ла,		(расправѧлъ, ла,
	(ло бѣше той,		(ло бѣше той,
	(тѧ, то		(тѧ, то
	(тѫркалѧли		(расправѧли бѣх-
	(бѣхмы		(мы
мл.	(тѫркалѧли	мл.	(расправлиѧ бѣх-
	(бѣхте		(те
	(тѫркалѧлибѣхѫ		(расправѧлибѣхѫ

Неотредено пѫрво.

	(тѫркалѧхъ		(расправѧхъ
ед.	(тѫркалѧ ты	ед.	(расправѧ ты
	(тѫркалѧ той,		(расправѧ той,
	(тѧ, то.		(тѧ, то
	(тѫркалѧхмы		(расправѧхмы
мл.	(тѫркалѧхте	мл.	(расправѧхте
	(тѫркалѧхѫ		(расправѧхѫ

Неотредено второ (еднопѫтно).

ед.	(отѫркалѧхъ	ед.	(расправихъ
	(отѫркалѧ ты		(расправи ты

єд.	(отжрка́лаѧ той,	єд.	(расправи той,
	(та, то		(та, то
	(отжрка́лаѧхмы		(расправихмы
мн.	(отжрка́лаѧхте	мн.	(расправихте
	(отжрка́лаѧхѫ		(расправихѫ

Неотредено третьо.

	(отжрка́лаѧлъ, ла,		(расправилъ, ла,
	(ло сѧмь		(ло сѧмь
єд.	(отжрка́лаѧлъ, ла,	єд.	(расправилъ, ла,
	(ло си		(ло си
	(отжрка́лаѧлъ, ла,		(расправилъ, ла,
	(ло є		(ло є
	(отжрка́лаѧли смы		(расправили смы
мн.	(отжрка́лаѧли сте	мн.	(расправили сте
	(отжрка́лаѧли сѧ		(расправили сѧ

Неотредено четвѫрто.

	(отжрка́лаѧлъ, ла,		(расправилъ, ла,
	(ло бѣхъ		(ло бѣхъ
	(отжрка́лаѧлъ, ла,		(расправилъ, ла,
єд.	(ло бѣше ты	єд.	(ло бѣше ты
	(отжрка́лаѧлъ, ла,		(расправилъ, ла,
	(ло бѣше той,		(ло бѣше той,
	(та, то		(та, то
	(отжрка́лаѧли		(расправили бѣх-
	(бѣхмы		(мы
мн.	(отжрка́лаѧли	мн.	(расправили бѣх-
	(бѣхте		(те
	(отжрка́лаѧли		(расправили бѣ-
	(бѣхѫ		(хѫ

Бѫдно пѫрво (многопѫтно).

	(цѫ тѫркаламъ		(цѫ расправамъ
ед.	(цешь тѫрка-	ед.	(цешь распра-
	(лашь		(вашь
	(це тѫркала		(це расправа
	(цемъ тѫркала-		(цемъ раправа-
	(мы		(мы
ед.	(цете тѫркалѧте	мн.	(цете расправѧте
	(цѫтъ тѫрка-		(цѫтъ распра-
	(лѧтъ		(вѧтъ

Бѫдно второ (еднопѫтно).

	(цѫ отѫрка-		(цѫ расправѭ
	(ламъ		(цешь распра-
ед.	(цешь отѫрка-	ед.	(виць
	(лашь		(це расправи
	(це отѫркала		
	(цемъ отѫрка-		(цемъ распра-
	(ламы		(вимъ
ед.	(цете отѫрка-	мн.	(цете расправите
	(лѧте		(цѫтъ распра-
	(цѫтъ отѫрка-		(вѭтъ
	(лѧтъ		

Бѫдно третьо (многопѫтно).

	(тѫркала цѫ		(расправа цѫ
ед.	(тѫркала цешь	ед.	(расправа цешь
	(тѫркала це		(расправа це

	(тѫркалѧ цѥмъ		(расправѧ цѥмъ
мл.	(тѫркалѧ цѥте	мл.	(расправѧ цѥте
	(тѫркалѧ цѫтъ		(расправѧ цѫтъ

Бѫдно четвѫрто (єднопѫтно):

	(отѫркалѧ цѫ		(расправи цѫ
єд.	(отѫркалѧ цѥшь	єд.	(расправи цѥшь
	(отѫркалѧ цю		(расправи цю
	(отѫркалѧ цѥмъ		(расправи цѥмъ
мл.	(отѫркалѧ цѥте	мл.	(расправи цѥте
	(отѫркалѧ цѫтъ		(расправи цѫтъ

Повелително наклоненіе.

Време сегашно.

єд.	(тѫркалѧй	єд.	(расправѧй
	(да тѫркалѧ		(да расправѧ
мл.	(тѫркалѧйте	мл.	(расправѧйте
	(да тѫркалѧтъ		(да расправѧтъ

Неотредено.

єд.	(отѫркалѧй	єд.	(расправи
	(да отѫркалѧ		(да расправи
мл.	(отѫркалѧйте	мл.	(расправєте
	(да отѫркалѧтъ		(да расправѧтъ

Желателно наклоненіе.

Време неотредено.

єд.	(давно отѫрка-	єд.	(давно распра-
	(лѧхъ		(вѧхъ

	(дабно отжрка-		(дабно расправа-
	(лаше ты		(ше ты
ед.	(дабно отжрка-	ед.	(дабно расправа-
	(лаше той,		(ше той, та,
	(та, то		(то
	(дабно отжрка-		(дабно распра-
	(лахмы		(вахмы
мн.	(дабно отжрка-	мн.	(дабно распра-
	(лахте		(вахте
	(дабно отжрка-		(дабно распра-
	(лахж		(вахж

Наклоненіе преклонно.

Време неотредено.

	(ако отжркалахъ		(ако расправахъ
	(ако отжркалаше		(ако расправа ше
ед.	(ты	ед.	(ты
	(ако отжркалаше		(ако расправа ше
	(той, та, то		(той, та, то
	(ако отжркалах-		(ако распрах-
	(мы		(мы
мн.	(ако отжркалахте	мн.	(ако расправахте
	(ако отжркалахж		(ако расправахж

По 7-й и 8-й причинъ на четвжрто-то спрѣженіе са спрѣгабатъ тѣ глаголи: хвърлямъ, оставямъ, забравямъ, препрямъ, бялямъ, разбялямъ, обикалямъ, забикалямъ; и страдателнитѣ и възвратнитѣ на четвртѣхъ спрѣженія съ притърване на са.

— Забѣлежи зашо всякой глаголъ, който закачва отъ кой да е прилогъ, никогажъ не може да го изостави въ другытѣ времена, или да пріеме другъ нѣкой намѣсто него, нж всегда сжщый са барди.

Безлични глаголи.

§ 50. Безлични глаголи са зовжтъ онія, дѣто нѣматъ пжрво и второ лице, нж само въ третьото са спрѣгаватъ; тѣ сж: боли, вали дождъ, гжрми, говориса, доста, думаса, заоблачиса, заима, може, капи дождъ, смржкнуваса, прилича, снѣжи, стига, свѣткаса, сжвнува, сабчваса, требува. Тажива сж и тѣ страдателнитѣ, които са изговарятъ всекога съ дателный падежъ на кратеното мѣстоиме: дремемиса, ждемиса, піемиса, спимиса, бжлкамиса, и съ частицж не: не ходимиса, не работимиса, не думамиса и др. т.

Примѣръ на безличнитѣ глаголи.

Гжрми. Зам. гжрмаше. Прем. гжрмѣло е. Отколѣзамин. гжрмѣло бѣше. Неотр. а. гжрмѣ. Неотр. б. гржмнж (или погжрмѣ). Неотр. г. гржмнжло е. Неот. д. гржмнжло бѣше. Бжд. а. ще гжрми. в. ще гржмне (или ще погжрми). г. гжрмѣ ще. Бжд. д. гржмнж ще. (Той гдѣ-лъ са зима нѣкога и за личенъ.

ЗАБѢЛѢЖВАНІѦ ВРѢХЪ

ИЗАБИТО НАКЛОНЕНІЕ:

	1.	2.	3.	4.
Сегаш.	піѭ	грѣѭ	цѝпѭ	чюѭ
Преми.	пилъ	грѣѧхъ-грѣлъ	цѝпалъ	чюлъ
Неотр. а.	пихъ	грѣѧхъ-грѣхъ	цѝпахъ	чюхъ

	5.	6.	7.	8.
Сегаш.	колѭ	малѭ	·ꙁаѭ	ꙁнаѭ (ꙁнамъ)
Преми.	каллъ	маѧлъ	бозалъ	ꙁнаѧлъ (ꙁналъ)
Неотр.	клахъ	маѧхъ	бозахъ	ꙁнаѧхъ

	17.	18.
Сегаш.	(могѫ, жешь, же (можемъ, жете, гѫтъ	(стригѫ, жешь, же (стрижемъ, жете, гѫтъ
Замин.	можѧхъ	стрижѧхъ
Преми.	можалъ	стригалъ
Неотр. а.	можахъ	стригахъ

По 1-й приличъ са спрѣгаватъ тѣ глаголи: мыѭ, тріѭ, гніѭ, крыѭ, рыѭ. По 2-й: пѣѭ, сѣѭ, говѣѭ, жѫлтѣѭ, младѣѭ, ꙋмѣѭ. По 3-й: дремлѭ, клепѭ, орѭ, ковѭ.

ПЪРВОТО СПРЪЖЕНІЕ.

9.	10.	11.	12.
плачѭ	сѫхнѭ	перѫ	чешѭ
плакалъ	сѫхнѫлъ	пералъ-пралъ	чесалъ
плакахъ	сѫхнѫхъ	прахъ	чесахъ

13.	14,	15.	16.
плетѫ	рѣжѫ	лѫжѫ	ѧмъ, ѧдешь,
плелъ	рѣзалъ		ѧде
плетохъ	рѣзахъ	лѫгалъ	ѧлъ
		лѫгахъ	ѧдохъ

19.	20.
тѫкѫ, тѫчешь, тѫче	сѣкѫ, сѣчешь, сѣче
тѫчемъ, тѫчете, тѫкѫтъ	сѣчемъ, сѣчете, сѣкѫтъ

тѫчѧхъ сѣчѧхъ
тѫкалъ сѣкѫлъ, сѣкла, сѣкло
тѫкахъ сѣкохъ, сѣче, сѣче. Бѫд. г. сѣкъ

По 9-й: сѹчѫ. По 10-й: киснѫ, мрѫзнѫ, тѫнѫ, жѫнѫ. По 11-й: берѫ, дерѫ, гребѫ. По 12-й: бѫршѫ. По 13-й: метѫ. По 14-й: мажѫ.

ЗАБѢЛѢЖВАНІѦ ВРѢХЪ

		21.	22.	23.	24.
изъяв. наклон.	Сегаш.	хвалѭ	тѫрпѭ	доѭ	спѭ
	Ирем.	хвалилъ	тѫрпѣлъ	доилъ	спалъ
	Неотр а.	хвалихъ	тѫрпѣхъ	доихъ	спахъ

По 21-й: варѭ, говорѭ, дѣлѭ, молѭ, мыслѭ, палѭ, солѭ, хранѭ, ловѭ, топѭ, гонѭ, бранѭ, зобѭ, готвѭ. По 22-й: тѫрпѭ, горѭ. По 23-й: кроѭ, поѭ.

ЗАБѢЛѢЖВАНІѦ ВРѢХЪ

	29.	30.	31.
Сегаш.	познавамъ	ѹмирамъ	крѫщавамъ
Неот. в.	познахъ	ѹмрѣхъ	крѫстихъ
Бѫд. в.	щѫ познаѭ	щѫ омрѭ	щѫ крѫстѭ

	36.	37.	38.
Сегаш.	казѹвамъ	опасѹвамъ	плащамъ
Неот. в.	казахъ	опасахъ	платихъ
Бѫд. в.	щѫ кажѫ	щѫ опашѫ	щѫ платѭ

Неравни глаголи.

§ 51. Неравни глаголи са онѣа, които си нѣмат всичкитѣ време-

ВТОРОТО СПРѢЖЕНІЕ.

25.	26.	27.	28.
стоѭ	мѫчѫ	лежѫ	вѫртѫ
стоѣлъ	мѫчилъ	лежалъ	вѫртѣлъ
стоѣхъ	мѫчихъ	лежахъ	вѫртѣхъ

По 26-й: сꙋшѫ, точѫ, вѫрошѫ, бꙋдѫ, гладѫ, ходѫ, ѣздѫ, водѫ, редѫ, гасѫ, косѫ, росѫ. По 27 й: мѫлчѫ, пищѫ. По 28-й: лежѫ, сѣдѫ, висѫ.

ТРЕТЬОТО СПРѢЖЕНІЕ.

32.	33.	34.	35.
давамъ	обꙋвамъ	пріимамъ	бѣгамъ
дадохъ	обꙋхъ	пріехъ	побѣгнѫхъ
цѭ дамъ	цѭ обꙋѭ	цѭ пріемѭ	цѭ побѣгнѫ

39.	40.	41.
прощавамъ	свѫрѭвꙋвамъ	лѣгамъ
простихъ	свѫрѭвихъ	лѣгнѫхъ
цѭ простѭ	цѭ свѫрѭвѭ	цѭ легнѫ

на, ѭ заемѫтъ нѣкой отъ дрꙋгы глаголы, отъ които са произлѣзли, или и отъ глаголы до сꙋщъ различны на гласѫтъ, ѭ които нѧтъ сѫщото знаменꙋваніе.

Нареда на неравнитѣ глаголи.

	42.	43.	44.
Сегаш.	гледамъ	чинѫ	слушамъ
Бѫдн. в.	щѫ видѭ	щѫ сторѭ	щѫ чюѭ

	45.	46.
Сегаш.	ходѭ, вѫрвѭ	викамъ
Бѫдн. в.	щѫ идѫ	щѫ рекѫ

47. Ищѫ. Зам. идѫхъ. Прем. ишлъ сѫмь. Неотр. а. дойдохъ.

48. щѫ. Бѫд. а. искахъ.

Неравни въ повелителното наклоненіе:

Лежѫ, лежъ; межѫ, межъ; дѫржѫ, држѫжъ; видѭ, виждъ; ѧмъ, ѧждъ; бѣгамъ, бѣжъ.

ГЛАВА ШЕСТА.

За нарѣчіето.

§ 52. Нарѣчіе е дума, която изказва каквинѫтѫ или времето на друга каквина или работа; както: твѫрдѣ сладѫкъ; бѫржѣ ходи; хубаво пише; днесь дойде; межишкомъ вѫрви.

§ 53. Нарѣчіата бывать качествени

или временни: пѫрвитѣ показватъ каквинѫтѫ, колто са нахожда въ дрѹгѫ каквинѫ или работѫ; както: той живѣе охално; кѫщата сѫзидена добрѣ; цвѣтѫтъ мѹ млого синъ; дрѹгитѣ показватъ отстраненно време при каквинѫтѫ или работѫтѫ, дѣто става изъ вѫнъ него, или по слѹчиѫ; както: вчера валѣ дѫждъ; азъ живѣѭ тѹка; отивамъ тамъ и др. т.

§ 54. По знаменованіето си, нарѣчіѧта са дѣлѧтъ на тѣ отреды:

1) Нарѣчіѧ каквина, колто показватъ свойщинѫтѫ на работата или на дрѹга каквина (съ пытанье: какъ?); каквото: добрѣ казва, лошо пише, скоро чите. Тѣ нарѣчіѧ произлазѧтъ отъ качественытѣ прилагателны имена.

2) Нарѣчіѧ време, колто отговарѧтъ на пытаніе: кога? — Тѣ сѫ: днесь, нынѣ, сега, одевѣ, ѹтрѣ, сетнѣ, напоконъ, почасъ, рано, кѫсно, бѫрзо и др. т.

3) Нарѣчіѧ брой, колчевина, повтореніе, колто отговарѧтъ на пытаніе:

колко? — Тѣ сѫ: доста, малко, мало, двапѫти, стопѫти и др. т.

4) Нарѣчіѧ мѣсто, съ които отговарѧтъ на пытаніе: кѫдѣ? дѣ? — сѫ: тꙋка, тамъ, дѣ да е, ꙋ дома; на пытаніе: откѫдѣ? — оттамъ, откодѣ, извѫнъ, отсѫдѣ, околовръстъ; на пытаніе: кѫдѣ? тамѣ, никѫдѣ, въ кѫши, нѣкидѣ, нататѫкъ.

5) Нарѣчіѧ, които отрѣждатъ свойшинѫ и начинъ на работата на нѣщата (съ пытаніе: съ кой начинъ?) сѫ: наистина, отъ истина, едвамъ, не, ли, нима.

6) Нарѣчіѧ пытни токо речи, че са намиратъ въ всичкытѣ вышеречены отреды; тѣ сѫ: дѣ? дѣкѫ? кѫдѣ? кога? какво? до кога? и др. т.

§ 55. Нарѣчіѧ, дѣто показватъ каквинѫ, иматъ стѫпъ на сравненіе, както прилагателнитѣ (гледа. § 35); както: тва перо е подрѣзано добрѣ, а моето по добрѣ; мойтъ конь вѫрви скоро, а твойтъ още по скоро, а пакъ нѣговѫтъ най бѫрзѣ и др. т.

ГЛАВА СЕДМА.

За предлогѫтъ.

§ 56. Предлозитѣ сѫ едни частици, които гѹждамы напредъ дѹмитѣ да изѫвѫвамы испырѫтъ, за когото става нѣкое нѣщо, каквинѫтѫ, мѣстото и др. т. както: ходи изъ градинѫтѫ; кѫща на равнище; пръвъ отъ всичкытѣ и др. т.

§ 57. Предлозитѣ сѫ тѣ: ѹ, отъ, изъ, въ (вѫ), съ (сѫ), на, надъ, о, или, сѣъ, по, подъ, предъ, при, до, камъ, за, вѫзъ, разъ, пре, про, при, ради и презъ.

ГЛАВА ОСМА.

За свръзкѫтѫ.

§ 58. Свръзка е частица на рѣчьта, съ която изѫвѫвамы различны относванія междѹ нашитѣ сѫдби (гл. по долѹ § 60); както: сега е топло, вчера бѣше стѹдено; ако искашь, а ты дойди.

§ 59. Свръзкитѣ сѫ тѣ: дали; или;

заради; защото; ако и; поне; нѣка; да; да бы; не бы; ако бы; аколи; ако; или; ли; нито; нето; и; та; а.

ГЛАВА ДЕВѢТА.

За средорѣчьтѫ.

§ 60. Средорѣчитѣ сѫ вьнове на гласѫтъ, съ които, като отъ насилѫ, изговарѫса нѣкакво ѹсѣщаніе; както: чюдо: о! оле! леле! леле Боже! ѹказваніе: ето! те! на! виждь! смѫмрѹваніе: ѹхъ! аа! скѫрбь: ахъ! охъ! ооо! леле! мило! Боже милый! майчице мила! понѹдваніе! хаде! деде! выканіе: ей! о! желаніе: давно, да бы; мѫлчаніе: сѫтъ, сѫѫтъ! гѫкъ! ѹблаженіе: блазе мѹ! блазе ти! пригодѫ: охохо! смѣхъ: ха! ха! хи хи! ихо! хѹ! цѫ! цѫ.

СТРАНА ВТОРА.

Ѹправа.

§ 61. Ѹправа са нарича въ граммáтикѫтѫ редѫтъ, на когото гѹждамы дѹмытѣ, за да изѫвѫвамы свѫршено разѹмѫтъ си, кога говоримъ или пишемъ.

§ 62. Всѧкоѧ рѣчь, дѣто е отъ нѣколко дѹми и може да са разѹмѣе, има си нѣкаквѫ сѫдбѫ на нашѫтъ ѹмъ; както: Орелѫтъ е птица; Адамъ былъ чловѣкъ. Златото не е легко. Съ тѣ приличы са извѣсти, каквo мы сѫдимъ заради нѣщата; Орелъ, Адамъ, Злато, сирѣчь придавамы имъ въ ѹмѫтъ си или отнимамы отъ тѣхъ нѣкаквѫ какѫвинѫ (птица, чловѣкъ, легко).

§ 63. Сѫдбата, когато са изѫвѫва съ дѹмы, выкаса предложеніе.

§ 64. Предложеніето е отъ три нѫса: отъ подлежаще, сказѹемо и свѫзваніе.

1) Подлежащето е нѣщото, за което са говори въ предложеніето: орелъ, Адамъ, злато.

2) Сказуѹемо є каквината, която са придава на подлежащето, или са отнима отъ него: птица, чловѣкъ, злато.

3) Свржзваніє єдѹмата, съ которѫто са извѣстава свржзваніето междѹ подлежащето и сказуѹемото: є, былъ, не є.

§ 65. Подлежащето и сказуѹемото могѫтъ да бѫдѫтъ прости или сложни: въ пѫрвѫтѫ слѹчкѫ са изѫвава съ тѣхъ едно нѣщо или една каквина; въ сетнѣшнѫтѫ нѣколко различни нѣща или каквини. Приличи: просто подлежаще и просто сказуѹемо: теминѹгата є хѹбава; теминѹгитѣ сѫ ѹгодни; сложно подлежаще, и просто сказуѹемо: теминѹгата и латината сѫ хѹбави; просто подлежаще и сложно сказуѹемо; теминѹгата є кичеста и хѹбава; сложно подлежаще и сложно сказуѹемо: теминѹгитѣ и латинитѣ сѫ кичести и хѹбави.

§ 66. Подлежащето, сказуѹемото и свржзваніето са гѹждатъ въ еднакѫвъ брой, лице и родъ; както: Орелѫтъ є птица; Римъ былъ прочютъ. Азіѧ ще бѫде мирна.

УПРАВЛЕНІЕ НА ДУМИТѢ.

1) Именителный падежъ.

§ 67. Именителный падежъ са гужда на пытаніе: кой? какво? и показва повѣчето главното нѣщо, или подлежащето, въ предложеніето; както: Бѣлый Дунавъ. Слѫнцето свѣти. Птицата фѫрчи. Кой е бѣлъ? Дунавъ. Какво свѣти? слѫнцето. Кой фѫрка? птицата.

§ 68. Въ именителенъ падежъ са гужда:

1) Подлежащето, или главното нѣщо въ предложеніето.

2) Сказуемото, кога е заедно съ подлежащето съ глаголъ сѫмь и бывамъ, и кога показва названіе и севгашнѫ свойщинѫ на нѣщото; както: златото е тежко. Адамъ былъ чловѣкъ. Наричамъ са даскалъ. Да станешь чловѣкъ.

2) Звателный падежъ.

§ 69. Въ звателенъ падежъ са гужда названіето на лицето, камъ което са обрѫща рѣчьта; както: Господи помилуй ма.

3) Винителный падежъ.

§ 70. Въ винителенъ падежъ са гѹжда (на пытаніе: кого? или какво? дѣ? кждѣ?) названіето на нѣщото, на което право са обржща работата на подлежащето; както: слжнцето освѣтава (кого? какво?) землжтж. Азъ почитамъ (кого?) старытѣ. Той чите (какво?) книгж. Тѣ отидохж (дѣ? кждѣ?) на градъ.

§ 71. Винителный падежъ са гѹжда:

1) Подырь дѣйствителнитѣ глаголи; както: Кокошката піе водж. Азъ изгасихъ свѣщьтж. Той кѹпилъ кжщж и село.

2) Подырь всичкитѣ предлози, освѣнь предлогъ камъ.

4) Дателный падежъ.

§ 72. Дателный падежъ са гѹжда на пытаніе: комѹ? на комѹ? както: Азъ давамъ книгжтж (комѹ?) на сестра си.

§ 73. Дателенъ падежъ са пише:

1) Подырь среднитѣ глаголи, дѣто ставатъ въ третьото лице страдателни;

както: Исками са да ѧмъ. Немꙋ са тѫй показва. Вамъ са піе водѫ.

2) Подырь глаголитѣ, които показватъ: даваніе, слꙋжбѫ и сговоръ.

3) Подырь предлогъ камъ.

5) Родителный падежъ.

§ 74. Родителенъ падежъ са пише на пытаніе: на кого? чій? чіѧ? чіе?

§ 75. Родителный падежъ са гꙋжда:

1) При сѫществителното име, когато съ опредѣлителното име са показва стꙋпанство, владаніе, произлазваніе; както: стꙋпанинѫтъ (на кого?) на домѫтъ; кѫщата (чіѧ?) на Стоѧна; сынъ (на кого?) на сѫлдатинѫтъ; главата (чіѧ?) на человѣкѫтъ. Опредѣлителното име сѫществително въ тѫй случкѫ може да са преобѫрне въ прилагателно притежателно; както: домовый стꙋпанинъ; Стоѧновата кѫща; сѫлдатскый сынъ.

2) При сѫществителното име, което произлазѧ отъ дѣйствителенъ глаголъ; както: пѣніето на слабейтъ; поемѫтъ на кѫщата.

3) При бройнытѣ имена: два, три,

четыри и т. н. (и сложнитѣ съ тѣхъ: двадесѧть, сто), гѹждаса бъ множественъ брой; както: два гроша, три часа, четыри аршина, петь чловѣка, десѧть дена, сто дѹши; а дробнитѣ бъ единственъ брой; както: полвина хлѣбъ.

4) Подырь тѣ нарѣчіѧ, които са зиматъ намѣсто предлози: близо, надолѹ, намѣсто, внѫтрѣ, вѫнъ, освѣнь, около, околовръстъ, повръхъ, отдолѹ, сетнѣ, подырь, напредъ, насреща, отзадъ, междѹ.

5) Подырь нарѣчіѧта, дѣто показватъ каквинѫ и брой; както: малого пари; малко хлѣбъ; нѣколко гроша; колко чловѣка; толкова петака, и т. н.

СТРАНА ТРѢТѢ.

Глава пѫрва.

Равнописаніе.

§ 76. Равнописаніето ни показва истиннѫтѫ свойщинѫ на словата, колто е измѣнена въ изговаряніето, и дѣ кое слово да пишемъ.

Нареди на Равнописаніето.

1. И-са пише отъ крайтъ на дѹмитѣ преди безгласно слово, и въ средѫтѫ, всекога между две безгласни, и на край, дѣто са не пише ы и й; както: играѭ, единъ, мѫжки работи.

2. Прилагателнитѣ имена, дѣто са свѫршватъ на йный, въ неотреденъ разѹмъ иматъ енъ; както: крайный, краенъ; а достойный има достоинъ.

3. Слово і са пише, намѣсто и, предъ всичкитѣ гласни слова и полвиногласно й: біѭ, шіѭ, пріетель, и въ дѹмѫ міръ, свѣтъ (мірскый, мірецъ, всемірный, Владиміръ), за различіе отъ слово миръ, тихъ, (миренъ, размирица, смиренъ). Въ дѹмѫ мѵро (светомасло), (мѵ-

роносница) пише са Славенското слово и жица. — Въ сѫществителнытѣ имена на средный родъ, които не произлазѧтъ отъ нѣкой глаголъ; както: гроздіе, житіе, царствіе.

4. Слово ы са пише въ винителный падежъ на всичитѣ имена и мѣстоимена, дѣто имъ са свѫршва множественый брой на и.

б. Задѫржаваса още въ сложнытѣ дѹмы; както: объікалѧмъ, разъігравамъ.

в. Въ имената на женскый родъ на ынѧ; както: пѹстъінѧ, Влахъінѧ, робъінѧ; а Сѫрбъкинѧ съ и.

5. Повѣчето слово ы са нахожда въ средѫтѫ на тѣ слова;

быкъ	быліе	быстѫръ	бывамъ
вы	выдра	выкамъ	выме
высокъ	выѭ	владыка	грызѫ
дымъ	дынѧ	дыхамъ	колыба
корыто	крыѭ	мы	мысѫль
мыто	млынъ	мышка	мышница
мыѭ	монастырь	нынѣ	пелынь
пастырь	плыскамъ	прыщь	пытамъ
рыба	рыгамъ	рыѭ	скрыпѭ

сытенъ сынъ (υιός) сыпвамъ сыреніе
сытъ ты тыква тыкамъ
четыри ѧзыкъ

И всичкитѣ, дѣто произлазѧтъ отъ тѣхъ. — Дȣмѫ всѧкой можѐ да са пише и всѧкый.

5. Слово ѣ са пише въ всичкытѣ глаголы, дѣто са свѫршѧтъ въ сегашното времѐ на ѣѭ (грѣѭ, ȣмѣѭ), или въ преминѫлото на ѣлъ (тѫрпѣлъ, вѫртѣлъ).

б. Въ свѫршѧніето на нарѣчіѧта: добрѣ, сетнѣ, злѣ, нынѣ, внѫтрѣ, кѫдѣ и др. т.

в. Въ сричкѫ нѣ, кога са сбира съ мѣстоимената и нарѣчіѧта; както: нѣкой, нѣкѫдѣ и др. к. т.

г. Въ множественый брой на всичкитѣ падежи въ мѣстоиме той: тѣ, тѣхъ, тѣмъ.

д. Повѣчето слово ѣ са нахожда въ зачѧлото и въ средѫтѫ на тѣ дȣмы:

блѣденъ	бѣсъ	бѣдѫ	бѣда
бѣлъ	бѣгъ	бѣжди	бѣкъ
вѣчѥ	вѣтѫръ	вѣра	вѣщъ
вѣсѫ	вѣѭ	гнѣвъ	гнѣздо

грѣхъ	дѣвойка	дѣдо	дѣлѫ
дѣца	дѣламъ	желѣзо	звѣзди
звѣрь	змѣй	клѣтка	колѣно
крѣпѫкъ	лѣвый	лѣпо	лѣто
мѣдь	млѣко	мѣна	мѣра
мѣсѫ	мѣсто	мѣсецъ	мѣхъ
мѣшѫ	мѣтѫ	нѣмъ	нѣмецъ
нѣ	обѣдъ	орѣхъ	плѣнъ
пѣсень	прѣсенъ	пѣна	пѣшъ
рѣдко	рѣчь	рѣжѫ	рѣка
рѣпа	рѣшѫ	свѣтъ	срѣда
смѣхъ	снѣгъ	стрѣла	стѣна
сѣверъ	сѣно	сѣнка	сѣра
сѣѭ	спрѣгамъ	сѣкѫ	тѣло
тѣсенъ	тѣсто	хлѣбъ	хрѣнъ
цвѣтъ	цѣпка	цѣдѫ	цѣлъ
цѣна	цѣрь	ѣздѫ *)	

*) Слово ѣ са изговарѧ какъ іа, затва са е и нарекло іатъ, че има гласъ іа; както: міасто, мѣсто; гніавъ, гнѣвъ; сміахъ, смѣхъ; анѣместо, гневъ, смехъ; а колкото за слово ѧ, старитѣ сѫ имали две ѧ, отъ които едното е было іе, а другото іа, затва днесь въ нѣкои думы са изудумува іа, а въ другы іе или е.

6. На колкото прилагателни женскый родъ са свѫршва на а, мѫжскый родъ въ отреденъ разѹмъ има ый: както: бѣлъ, бѣла, бѣлый; а на ѧ, ій; както: синъ, синѧ, синій. А мѫжскый родъ, кога са свѫршва на скый, прилагателното въ неотреденъ разѹмъ остава само съ й; както: Бѫлгарскый, Бѫлгарский; и токо тогава, кога прилагателното не е съ сѫщо име.

— Прилагателното има въ родителный и винителный падежъ аго, кога е заедно съ нѣкое сѫщо име: както: храмѫтъ на светаго Георгіѧ; мѫдрость надобраго Рихарда.

7. Слово ѫ са пише въ винителный падежъ въ всичкытѣ имена и мѣстоимена на женскый родъ, дѣто са свѫршватъ на а.

6. Междѹ слово а и р, дѣто може да са мѣта; както: дѫлгъ, длѫгъ; трѫнь, тѫрнь; вѣтръ, вѣтѫръ; добръ, добѫръ; освѣнь: врата, градина, Варна, врана и дрѹги нѣкои.

8. Слово ѭ са пише въ винителный падежъ на всичкитѣ имена и мѣстоимена

на женскый родъ, дѣто са свѫршватъ на ѧ.

9. Безгласното слово ъ, въ предлозытѣ: вѫз, из, раз, преди слово: к, т, п, х, ч, ш, щ, преобрѫщаса въ с.

10. На нѣкои дѹмы са пишѫтъ по две еднакви слова. Сѫществителното име истина има въ крайнѫтѫ си сричкѫ едно н; нѫ въ свѫшѫкѫтъ на прилагателното са пишѫтъ две н; както: Истина мѹ была сѫмѫртьта. И дѹма ссѫдъ (ἀγγεῖον), да различва отъ сѫдъ (κρίσις). На дрѹгытѣ дѹмы може чловѣкъ отъ изговарѧнѣто да са води.

11. Въ сравнителный стѫпъ на прилагателнитѣ имена, частица по, требва да има ѹдрѧніе. И винителный падежъ на ѹказателното мѣстоиме въ женскый родъ; както: зехъ и книгѫ. ср. ней.

12. Ѹдрѧніе има въ глоголитѣ преминѫлото време на 3-то и 4-то спрѣженіе, да разлѫчва отъ неотредено пѫрво: както: дѹмахъ, дѹмахъ; расправѧхъ, расправѧхъ.

13. Голѣмо слово са пише всекога по-

дыръ капка, и въ зачалото на всѣкой редъ.

в. Съ голѣмо слово закачватъ са: а) Сѫщитѣ имена, отъ кожѣто были кѫсъ на рѣчьта направени; както: Нѣголъ, Ѧнтра, Цвѣтко, Видинъ, Драгановъ, черно Море, Іоаннъ Шишманъ. б.) Имената, които показватъ нѣкое достойнство, именованіето на народитѣ, хората, дѣто исповѣдватъ нѣкоѭ вѣрѫ, сѫщитѣ имена на наѹкитѣ; както: Владыка, Воевода, Кметъ, Господствомѹ, Бѫлгаринъ, Тѹрчинъ, Католикъ, Христіанинъ, Всеобща Географіѧ, Бѫлгарска Грамматика и др. т. к. т.

ГЛАВА ВТОРА.

За раздѣленіето на сричкитѣ.

§. 77. Раздѣленіето на дѹмитѣ въ сричкы, за да ги преносѧмы отъ единъ редъ въ дрѹгъ, забѣлежваса съ кѫсочкѫ прѫчецѫ (-), и става по тѣ нареды:

1) Єдносричнитѣ дѹми не могѫтъ да са преносватъ отъ единый редъ въ дрѹ-

гъй; както: дждъ, градъ, столъ; така и кога сѫ съ прилогъ: дждѫтъ, градѫтъ, столѫтъ.

2) Дѹмитѣ, които са сбрани съ предлозы или съ дрѹгы дѹмы, раздѣлѧватъ-са на тѣ кѫсове; както: о-града, о-трова, ис-токъ, раз-ѹмѫтъ, остро-ѹмъ, Цари-градъ, насѣдѣхъ-са.

3) Колкото дѹми са свѫрѫзватъ на: ство, стіе, ный, скый, ственый и др. т. раздѣлѧватъса; както: роб-ство, ца-стіе, гроз-ный: кон-скый, естественый.

4) На сѫществителнитѣ имена на мѫжескый родъ прилогѫтъ не може да са раздѣли; както: чло-вѣкѫтъ; ры-барьѫтъ, ко-пачѫтъ.

5) Въ чождытѣ дѹмы, слово кс, пс и дж, не могѫтъ да са раздѣлѧтъ; както: Але-ксандръ, Тер-ситеѧ, Ха-джи.

ГЛАВА ТРѢТѦ.

За бѣлежкытѣ на почиванието.

78. Бѣлежки на почиванието, които са зимѧтъ въ писмото, за да показ-

ватъ Грамматическытѣ свѫрзванія, сѫ тѣ: 1) Кривичка (,). 2) Капка съ кривичкѫ (;). 3) Двѣ капки (:). 4) Капка (.) 5) Пытна бѣлежка (?). 6) Чюдовна бѣлежка (!). 6) Прѫчица (-). 8) Прѣградки ( ).

§ 79. Главнитѣ кѫсове на предложеніето (подлежащето, сказѹемото и свѫрзѹваніето) на са раздѣлѧтъ; както: Чловѣкъ е сѫмѫртенъ. Римъ былъ прочютъ.

§ 80. Съ кривичкѫ са раздѣлѧтъ кѫсове, отъ които е направено сложно подлежаще или сказѹемо, ако не сѫ тѣ свѫрзани съ и; както: Пролѣтьта, лѣтото, есеньта и зимата сѫ времената на годината. Коньѫтъ пѫленъ, ѧдѫръ и пѫргавъ. Той та повни, обыча и почита. Преди свѫрзка и, кривичка не са пише, ако новата дѹма сасбира камто самнѣшната; както: Ѿбѫлкитѣ, сливитѣ и крѹшитѣ вѣке ѹзрѣѧхѫ. Менѣ ми е тѹка тежко, тѣсно и мѫчено. Нѫ ако новата дѹма не са сбира съ сетнѣшнѫтѫ, а камъ дрѹга, кѫто преварѧ, то кривичката са пи-

ше; както: Азъ написахъ писмото, и излѣзохъ изъ дворѫтъ. Той купилъ новѫ книгѫ, и продалъ вехтѫтѫ. Кривичка са гѫжда още, кога са повтарѧ свръзка и, (както: и братьѧта му, и роднинитѣ му го обычатъ), и преди свръзка ни и а; както: Ни златото, ни среброто ми хваша очытѣ. Не той, а братъ му бѣше у тѣхъ.— Преди свръзка или, не са гѫжда кривичка, когато тѧ са прѣима въ раздѣлителенъ разумъ; както: Братамъ или сестрѫ му обычашь? — Ако ли съ тѫжѫ свръзкѫ са изѧвѧва притѫрваніе на нѣкои думи да поистѧлкѫватъ, то тѣ са отдѣлѧтъ съ кривички; както: Равнописаніето, или Ортографіѧта, е кѫсъ на Грамматиката. — Качественитѣ прилагателнитѣ са отдѣлѧтъ съ кривички; както: Добрый, почетный, мирный чловѣкъ. А когато сегнѣшното прилагателно е притежателно, или когато показва сѫщѫтѫ каквинѫ на нѣщото, то кривичката са оставѧ; както: Новый сукненый кожухъ.

§ 81. Между кривички са гѫжда всѧ-

ка вжведенж думж или сбиранїе на вжведени думи, които могжтъ да са остабатъ безъ да са разбали разумжтъ на рѣчьта; както: Человѣкъ, каквото сжшество слабо, има потребж отъ помощь, и звателнитѣ думи; както: знаешь ли си ты, прїетельо мой, работжтж; и предъ дума който.

§ 82. Капката съ кривичкж раздѣлава нѣколко равни кжсове на перїоджтъ, когато тѣ кжсове сж доста дълги; както: ако искашь да бждешь почтенъ и честитъ, то бѣгай отъ празднины; зашото това дрѣмане на снагата и на душата наистина са почита майка на всичкитѣ криви. Ако ли сетнѣшното въ перїоджтъ предложенїе са закача съ свржзкж и или а, то предъ тѣхъ са гужда не капкж съ кривичкж, а само кривичкж.

§ 83. Двѣ капки са гуждатъ, когато разумжтъ не са свжршва до сушъ; както: Крезъ, Лидїйский Царь, когато владаше безчетно иманье, не можа да са нарече щастливъ: зашото человѣческото щастїе не стои въ вре-

менытѣ и таѣнныте добрины. Оше; кога слѣди изкройваніе; както: Московіа гимжи съ безцѣны металы: злато, сребро и платинж.

§ 84. Капка са гѹжда, кога е разѹмжтъ до сѹшъ свжршенъ; както: той ма изкави отъ смжртьтж.

§ 85. Капки, кога сж оставени на редъ, показватъ нѣкое недочакано прекжсваніе въ говоркжтж; както: Кажи ми. ... нѣ! по добрѣ мжлчи.

§ 86. Пытна бѣлежка са гѹжда; намѣсто капка, при свжршваніето на всако пытно предложеніе; както: Какво правите? не хайтели? Кждѣ отивашь?

§ 87. Чюдовна бѣлежка са гѹжда, при свжршваніето на всако чюдовно или повелително предложеніе; както: Каква честь! Колко добрини загѹбихъ! Дойди на самъ! Мжлчи! И звателлната дѹма, кога са намира въ зачалото или въ свржшваніето на рѣчьта; както: Петко! послѹшай тжж приказкж. Послѹшай тжж приказкж, Петко!

§ 88. Прѫчеца са гѹжда повѣчето въ тѣ сѹчкы:

1) Междѹ говорката на двѣ лица, кога на тѣ лица имената нѣма; както: Кѫдѣ отиваш? — На градъ. — Защо? — За хлѣбъ.

2) При отпѹщанието на нѣкоѭ рѣчь; както: Азъ са мѫчѫ да принесѫ печалбѫ, а ты — вредѫ.

§ 89. Преградкитѣ отдѣлѧватъ вѫведено предложеніе, което не е съ главното въ Грамматическото свѫрзваніе; както: Лѣтото по насъ (пишеми братъ ми) сѹхо и горещо.

СЛОВАРНИКЪ,

или нѣколко думи, които намѣста говорятъ Турски и Гржцки, а пакъ на другы мѣста Бжлгарски.

А.

Аба, османина, бало.

Ада (въ рѣкж), средорѣкъ.

Адашъ, едноимецъ.

Аджамій, глупавъ.

Аджамалжкъ глупаво.

Адетъ, навыкъ, συνήθεια; а ἦθος нжравъ.

Аджмъ, крачка, прекрачъ.

Азмакъ, глибъ, тжрсей, глогъ, потржслекъ, мочарь.

Акрабанъ, свѣстникъ.

Алацисвамъ (да страдамъ нѣщю), обржгнувамъ

Алацисанъ, вгуренъ.

Аманетъ, залогъ, ἐνέχυρον; а γροῦπος, вжзель, вржзка.

Анахтарь, ключъ, отключъ.

Ангаріа, нагонъ. § отреденитѣ пржтье за Виднжтж.

Ангера, ковка, желѣзна котка.

Арабаджій, коларь.

Артармакъ (на ви-

ното, кога са мѣ-
ри), приливъ.
Армеѫ; разсоль, пре-
соль.
Артѫкъ, останѫло.
Аресвамъ, хвацами
очытѣ, ревнѫмиса.
Арѫшъ, водило, про-
цѣпъ.
Астарь, подплатка.
Асѫрь, рѫгозка.
Ачигіозъ и хайрсѫзъ,
гадарь.
Ахмакъ, заплестъ,
мѫнникъ, глама,
лапнишъ.
Ахѫрь, ѫборъ.
Аѫръ (зачловѣкъ),
гѫзеферинъ.

Б.

Баа-бозмасѫ, вино-
берь, гроздоберь.
Баба, бацца, тейко,
ὁ πατήρ.
Бази-киретъ, на ма-
хове, нѣкогаждъ,
навремена.
Баиръ, рѫтъ, рѫ-
тлина.
Баирѫкъ, прѣпорецъ;
а на галіонытѣ,
херѫгница.
Бакѫрь, мѣдь.
Бакѫрче (сѫждъ),
мѣдничє, мѣнче.
Бакла, бобъ.
Бакшишъ, даръ,
дарка, приносъ,
поклонъ.
Балтіѫ, брадва, сѣ-
кира.
Балканъ-дебинде, въ
дѫното на плани-
ната, εἰς τοὺς πρόπο-
δας τοῦ βουνοῦ.
Баремъ, поне.
Басъ, облогъ; хва-

щамъса на басъ, облагамъса.

Басма, пѫстрило, τζῆτι.

Басѫмакъ, стѫпало, стѫпникъ.

Бахтъ, честь, щастіе.

Бахтлій, честитъ, щастливъ.

Белдикъ (за човѣкъ), вѣщъ.

Бѣлкимъ, негли.

Бентъ (отъ самосебеси), виръ; а направеный, ѧзъ.

Берекетъ (на рожбитѣ), рѣха.

Боазъ (на рѣка), устье, гѫрло.

Бозгунтолукъ, разумирица, завѣра.

Бой (на човѣкъ), отвѫстъ, врѫстъ.

Бой-адашъ, свѫстникъ.

Бодалѫса, втелѧвамъса.

Боклукъ, смѣть, гной; а гнилитѣ фѫшкіи, торъ.

Борунъ, завой, ἀκρωτήριον.

Борма, битло.

Борчъ, дѫлгъ, χρέος.

Борчлій, длѫженъ, χρεώστης.

Боѧ, цвѣтъ.

Булаки, давно, меръ.

Бургіѧ, свредель.

В.

Ваданѫкъ, покѫшніна, дикисъ.

Вехремъ, маразъ.

Вехремлій, маразливъ.

Верги, бирь, бирія, давнина.

Вѹлина, ластѹнка.

Вѫзгецисвамъ, оставѧмъса.

Г.

Гаале, примеждіе.

Гайтанъ, обтока, ѹкрайникъ.

Гарга (птиче), галица.

Гевшекъ (за чловѣкъ), мекишарь, неджгавъ, распасанъ, ἀδύνατος.

Гемъ, юзда.

Гемія, галіонъ, χαράβι.

Геменіи, калеври.

Гечитъ, бродъ, прѣходъ.

Геченмекъ, поминокъ.

Гердапъ, кѫрзей.

Гигантъ, драсъ.

Гіолче, локва.

Гіозъ-бааджій, ѹмайникъ.

Гіозлѹци, очила, зѫрцала.

Годжѹкъ, кѫсопаха.

Гюмрѹкъ, мыто, τελώνειον.

Гюмрѹкчій, мытоимецъ.

Гюмрѹкчійница, мытница.

Гюрѹлтіѧ, крамола, побѣса.

Гючъ, ѹсилно.

Гюве, божемъ, ѹшъ.

Д.

Дааре, тагарь.

Давіѧ, сѫдба.

Давосвамъса, сѫджса.

Джаба, даромъ.
Далъ-каукчій, бы-
линакъ, измамачъ.
Девитъ, мастини-
ца.
Джемалъ, плашило.
Дженкъ, борба.
Джечерь, дробь.
Деугіи, подвлрски.
Деликатъ, мухлнатъ
Денбелъ, лежакъ.
Денкъ, тумба, χο-
λετον.
Дертъ, маразъ.
Джилбе, окрлшлекъ.
Дибидюсъ, до сушъ.
Дикишъ, шлвъ.
Дире (рѣка малка),
долъ.
Дирекъ, подпорка,
стлпъ, попъ.
Джибри, прлщини,
ципора.
Дискосъ, блюдо,
подносникъ.
Доваръ, зидъ, стѣ-
на; кога е на о-
коло, ограда, за-
градъ.
Долапъ-юклюкъ, ра-
кла.
Долмалкъ, нарой.
Достъ, пріетель.
Душманинъ, врагъ,
крлвникъ, изед-
никъ.
Душманлкъ, ежба,
вражда, враговщина.
Думанъ, тлма, νέ-
φος.
Дюлгеринъ, дрво-
дѣлецъ.
Дюлюмъ, убратъ,
леха.
Дюменъ, клрма,
τιμώνι.
Джлбъ (на глрдыт-
ѣ), пазовникъ.

Б.

Бглендже, веселба, ѕалѫгало, ѕамаилка, διασκέδασις.

Бксетасисъ, испытъ.

Блекъ (дрехѧ), ѕабѹнъ.

Бски-ѕаманъ-еши, дрѹгочно.

Бшекликъ, магартаріѧ.

З.

Заабиталикъ, ѹправленіе.

Зарарь, ѕагѹва, бреда.

Заборчлѧвамъ, ѕадѫгнѹвамъ.

Завги, опалакъ.

Зала, отдворъ,

Заптисвамъ, вѫспирамъ, ἐμποδίζω.

Засипъ, аѕалѫкъ (на пѹшка).

Зевкъ, веселба.

Зевклендисвамъ, преплѣскѹвамъ.

Зевѕекъ, раскрива.

Зеѕирь, адъ.

Зейтинъ, дѫрвено масло.

Зіафетъ, сѹбатъ.

Зографинъ, кѹнописецъ.

Зорладисвамъ, насилвамъ.

Зоръ, сила.

И.

Иѕинъ, волѧ, ἄβεια.

Измекѧринъ, ратай.

Изм:кѧрка, ратакинѧ.

Илачъ, цѣрь, билки.

Имиширлій, нашенецъ, *συμπατριώτης, συντοπίτης.*

Инатъ, зжадъ.

Инкарь, изрѣчъ, *ἄρνησις;* бжхъ дата не е хвиажло, инкарь етмеесанъ.

Испатъ, дохватка, *ἀπόδειξις.*

Ишахлій, петевенъ.

Ишахъ, угода, *ὄρεξις.*

К.

Кабахатъ, грѣшка.

Кабахатлій, кривъ, *σφάλτης.*

Кабилъ-дилъ, не е край.

Кавга, припирь, припирня.

Каишъ, ремикъ.

Каикъ, ладья; а по малкото, шайка,

Калемарь, мжстилница.

Калабалжци, (за дрехытѣ на чловѣкъ), партакежи, партошини.

Калабалжкъ (отъ хора), навалица, натисжкъ.

Капакъ, похлупка.

Капанъ, клопка, клѣтка, скорцофакъ, (ἡ *συδερά*) стжпица.

Капанлжкъ, задуха.

Капія, ножница.

Калтабанъ, муканинъ.

Канарж, зжбель, скала.

Карашаклжкъ, смѣса

Карашисвамъ, смѣ-

свамъ, размѣсвамъ.

Карабъ, стража.

Кара-чименъ (треба), морава.

Кararъ, стжпъ, βαθμός.

Карпбзъ, дыня, леденица.

Карезъ, мжсть.

Касметъ, честь.

Ката-день, всѣкый день.

Кафесъ, рѫшетка.

Кафѣата, подхапѫкъ

Кафѫатѫ-едеорбмъ, подхапнбвамъ си.

Качардисвамъ, испбцамъ.

Кахѫрь, скѫрбь, λύπη; а φροντίδα, грыжа.

Кахѫрѫса, на скѫрбѫвамъса; ἡμαι λελυπημένος, наскѫрбенъ сѫмь.

Кедерь, пакость; побреда.

Кенимъ, рабаникъ; а безъ нитъ, хбловнче.

Кенарь, нва, нвица.

Кенета; чипки.

Кесіа, мошама.

Кестерме, напрѣко.

Кетюкъ, крѫнданъ, чюканъ, пѫнь, пѫнчюга.

Кефнаъ, добѫръ.

Кефъ, пригода, волѧ.

Кехаѧ, протогеръ.

Кибакъ, печенница.

Киличиръ, плѣчка.

Киречъ, варь.

Киріа, поемъ.

Кираджій, поеманикъ.

Кокалъ, кость.

Колай, леснина, τρόπος.

Колянъ, попрагъ.

Колемо, кбча.

Колъ, потера.
Колладисвамъ, обыкаламъ.
Комшій, близосѣдъ.
Конакъ-ери, сждница.
Коршумъ, олово.
Коскунъ, подгжзникъ.
Клонъ, вѣйка, вржхарь, вржхлина, бобень.
Кубе, корубка.
Кубелій, корубесто.
Кула, стжлпъ.
Куражъ, дерзость.
Куртолисва, поносѧ, *συμφέρει.*
Кусуръ, останжло.
Куцамъ, хромыж.
Куцъ, хромъ.
Кюмюрь, вжглеща.
Кюлче (желѣзо), расовецъ.
Кюпъ, дѣлва.
Кюркъ, кожухъ.
Кюркчій, кожухар.
Кюфене, биборь, *πορή.*
Кюше, кжтъ, рогъ, угжлъ, щитъ.
Кѧрь, печѧла, печѧлба.

Л.

Лизетъ, ѧда.
Лиманъ, затокъ.
Линіѧ (дѫрвена), мастерка.
Липонъ, инди.
Лифе, платка.
Лобудъ, переникъ, бой.

М.

Магіосница, бродница, брачка.
Маданъ, самоковъ.
Максусъ, нарочито.

Максулъ, имотъ.
Мангѫрь, банъ.
Манджа, гозба, ѧстіе, ѧденіе.
Мангафа, хремавъ; има хропотницѫ, хремавица.
Марули, бѫрдокви.
Масалъ, плюска.
Маслаатъ, подлогъ.
Матрапазъ, препродавецъ.
Махалѫ, вѫртопъ, bassein. § и τὸ ἀναφόρι на водата.
Маша, дѣлавъ.
Маѫ, сирище.
Мегданъ, расколъ.
Менгиме, тискало.
Мердивенъ, лѣствица, стѫлба.
Месирь, мамули, гѫлѫбъ, папури, кукорузъ.
Мехкиме, сѫдница.
Меше, храстъ.
Миразъ, башина.
Мискетъ (гроздіе), ромашина.
Мокаѧтсѫзъ, разложенъ, распуснатъ.
Молепсова, прехваща.
Микици, кифки, хрѫти уши.
Мумъ-макаѕѫ, угасникъ, сѣкнило.
Мунафакладисвамъ, клеветѫ, наклеветамъ.
Мунафѫкъ, клевета.
Мурдарь, гнуснавъ.
Мурдарлѫкъ, гнусотіѧ.
Мусафиринъ, гостъ.
Мюлкъ, имотъ,
Мюрикепъ, мѫстило.

Н.

Наргиле, бѫрбоница.
Намъ-ечинъ, за по-

мень.
Наркъ, отредена цѣна.

Нафиле, напѹсто, залѹдо.

О.

Одаѧ, стаѧ.
Оджакъ, огнище.
Оманъ-баши (на воденицытѣ), ѹвесъ.
Орманъ, дребакъ, шѹмакъ, лагъ.

П.

Пазаръ, тѫргъ, ἀγορά.
Пазарѧвамъ, нагаасѧвамъ, оглавѧвамъ, глабѭ, погождамъса.
Пай, дѣлъ.
Пакетъ, вѫрзопъ.
Палаузъ, габрило.
Парче, кѫсъ, κομμάτι.
Праматарникъ, кѹпецъ.
Паха, цѣна.
Пепонъ, пѫпешъ.
Перигель, шесталo.
Перѹка, покосникъ, косатникъ.
Перѹстіѧ, саджакъ.
Пескѹлъ, китка.
Петало, подкова.
Пешинъ, напредъ.
Пешкирь, мѣсалъ.
Пиронъ, гвоздей.
Пичъ (на дѫрвкетѣ), пѹдаики, маадоци
Поціа-юлю, дрѹмъ.
Прика, мѣка, напиванье, придъ.

Р.

Рахатъ, мирно.
Ге..гъ, цвѣтъ.

Рехимъ, залогъ.

Раѧ, подавникъ, ὑπήκοος.

С.

Сабахлаинъ, взорѣ, сутрина.

Саѕъ, тръстина, тръстикъ.

Сайкій, ступанинъ, домовникъ.

Сакантіѧ, потиска.

Саксіѧ, цвѣтарникъ.

Салмувамъ, бѣсѣдѫ

Салтамарка (ареха), кавече.

Сандѫкъ, ковчегъ.

Санѫръ, слогъ, межда.

Сапъ (като на брадѫ), дръжка, дръжало.

Сарѫкъ, прѫтъ.

Саталѫкъ, продань.

Сахатъ, часъ.

Себебъ, испыръ.

Седжимъ, сѫкарь.

Сеиръ, гледка, θεωρία.

Селлѧхладисвамъса, окрѫжвамъса, ἁρματώνομαι.

Сель, плавей.

Сенджиръ, верига.

Сергіанъ, разходка.

Серміѧ, имотъ.

Сермаалій, имотенъ.

Сермае-корамъ, благамъ.

Сертъ, лютъ.

Сефа, веселба, радость.

Сигорна, здрава.

Сигоранціѧ, здравнина.

Соба, пещь, баба, грѫнци, кюмбе.

Сой, ошерь.

Сокакъ, ѹлица.

Солꙋкъ, дꙋшѫкъ.
Софра, параліѧ.
Сюріѧ (за добытѫкъ), главъ.
Сꙋчюрꙋмъ, прѫскало, скокъ.
Сѫрча, стѫкло.

Т.

Табихетъ, нѫравъ.
Табанъ, подари.
Тамамъ, тѫкмо.
Тамахкеринъ, пꙋрекъ, кезинъ.
Тахта-бити, дѫрвеници.
Текъ, токо единъ.
Темисꙋкъ, записъ, ὑμολογία, ἔνγραφον τι, § δεῖγμα.
Теразіи, капꙋни.
Теразій, кромѧчъ, шѫвачъ.
Тесте-баши, горница.
Тидарѫкъ, нареда.
Трифилъ (трева), детелина, звездель.
Тозлꙋци, клашни.
Толꙋмба, климало.
Топалъ, хромъ.
Топка, валѧкъ, σφαῖρα.
Тюрліѧ, начинъ, τρόπος.
Тѫпкѧ-бойле (за человѣкъ), непогрѣшенъ, παρίμοιος.

Ꙋ.

Ꙋзлашмакъ, расправа; да ꙋзлашисамы, расправимъ.
Ꙋсеръ, хꙋла, злоба.
Ꙋлꙋкъ, дѫлбъ.

Ѯсѹладжѹкламъ, изъ-лико.

Ѹчкѹрь, гацникъ.

Ѹчюртмѧ, фѧрчило.

Ф.

Файда, врѧхнина, τόκος, придобывка, διάφορον, добывка.

Фасѹлъ, бѣлъ бобъ.

Фиданъ, младокъ.

Фитилдже, огасникъ, сѣкнило.

Фитилъ (на свѣщьта), свѣтило.

Форда (на платно), петѧци, ссѧрци.

Фортѹна, бора, скора, бѹранъ, бѹра, хала.

Фѹдѹлѹкъ, дигнѧ.

Фѹдѹлѧса, навдигамъса, голѣмѧса, подносѧмъса.

Фѹрнѧ, хлѣбарница.

Х.

Хаберь, извѣстіе.

Хавѧ, вѧзбогъ, нагорѣ.

Хавалелій, громорно.

Хавъ (насѹкно), власъ.

Хазна, иманье, θησαυρός.

Хайдѹтенъ, вѧлха, обернникъ.

Хайдѹтлѹкъ стрѹвамъ, вѧлхвѹвамъ

Хайлѧзъ (за человѣкъ), денгѹба.

Хайнаджій, каталанинъ.

Хайлѧзлѧкъ, нехѧрь.

Хакъ, платка, заплатка, правда.

Халка (на врата), бѣлчюкъ, брѫнка.
Халъ, доба, κατάξασις.
Хамамъ, баня, λουτρός.
Хамалинъ, тварникъ.
Хапансѫсъ, ненадѣйно, ἔξαφνα.
Хапсана, темница.
Хапѫсъ, затренъ.
Харамѫ, неправедно.
Харанія (сѫдъ), ведѫрникъ.
Харманъ, гумно, ἀλῶνι.
Хатѫрь, либовь.
Харчѫ, разносѫмъ, трошѫ, дробѭ, испочюповамъ, сѫсипувамъ.
Харчъ, разноска.
Харизбамъ, дарѭ, поклонѫвамъ.
Хезметъ, шѫтѫкъ.
Хезмекѫринъ, ратай.
Хекиминъ, врачъ.
Хеменъ, токо речи.
Хендекъ, укопъ.
Хесапъ, смѣтка, λογαριασμός.
Хесапѫ, смѣтамъ, λογαριάζω.
Хортувамъ, говорѭ.

Ч.

Чадѫрь, шатра, сѣнка.
Чакмакъ, огниво.
Чакѫ (ножче), заклопачъ, скорофакъ, окаченото за поясѫтъ.
Чалма, гѫжва.
Чалащисбамъ, затичамъ, залитамъ, налѣгамъ.
Чапкѫнъ, разглобенъ, мацало.
Чапрази, пѫфти.

Чардакъ, придворъ.
Чаршіа, тѫргъ.
Чанта, вѹліа.
Чеки-чеви (на кола), петлегачъ.
Чевгарь-едеорѹмъ, четворѭ.
Челикъ, стомана, близница.
Чекѹръ (на дѫрво), око.
Ченета, мѹзари.
Чентіени, каравани.
Чене, чіолость.
Чешитинъ, сѫгледовачъ.
Чіопъ, жреби.
Чіорба, сокъ, ζωμός.
Чизми, ботѹши.
Читъ, плетъ.
Чифтъ, близнаци.
Човалъ, платникъ, вретище.
Чомбасъ, перчанъ, перчикъ.

Ш.

Шага, исплизокъ.
Шаматѫ, бѫлтаѭ, ломотиѭ, φλυαρῶ.
Шамданъ, свѣтилникъ.
Шамарь, плесница.
Шалѧнгосъ, плѹшковъ.
Шапикъ, зѣпала.
Шарапана, корабъ.
Шевикерь, ранина.
Шеникъ, кѹтаѧ, кѹтель, полѹникъ.
Шеривета, пошіа.
Шѫембе, тѫрбѹхъ.
Шѹпе, смьшель.
Шѹпелій, гѹзенъ.
Шира, мѫстъ, сладковино, μῦσος.
Шишъ, ражженъ.

Ю.

Юларъ, оглавъ, оглавникъ.
Юклюкъ, ракла.
Юкъ, товаръ.
Юрганъ, хартель, πάπλωμα.
Юрдечка, патица.
Юрнекъ, приличъ, пригледъ, παράδειγμα.
Юрюшіъ, наюрваніе.
Юсте, придъ.
Юфкето си зимамъ, оттѹшвамъ си, ξεθυμαίνω.
Ошенмекъ, мѫрзель.

Ѧ.

Ѧва, нинтирь.
Ѧванджій, чюждинецъ, страненъ, дрѹгоселецъ, ξένος.
Ѧзаджій, писецъ.
Ѧзѫкъ, мило.
Іара, рана, болка, врага.
Іардамлѫ (за чловѣкъ), зможенъ.
Іангіосъ, шашавъ, кривогледъ.

СВРѪШѢКЪ.

Почетнитѣ имена на помощницитѣ.

Бѹкѹрещъ.

	книг.
Светына имъ г. Поликарпъ Цанковъ, Архимандритъ и Игѹменъ на Синайско-Римничанскый манастырь.	10

Господство имъ:

Г. Параскева Г. Карабиберь. . .	2
Гг. Николай Ботеа и Сынове. . .	5
Г. Василъ Георгіѹ отъ Габрово. .	2
Г. Х. Петѫръ Х. Андреовъ — .	2
Г. Георгій Василиди —	2
Г. Георгій Василопол ѹ — . . .	2
Г. Раллій П. Казасіовичъ . . .	1
Сѫщый за Трѣвнанското школо .	2
Г. Євлогій Георгіевъ отъ Карлово.	2
Г. Ставро Поповичъ отъ Свѣщовъ.	2
Г. Христо Георгіевъ	2
Г. Костадинъ Д. Икономовичъ. .	2
Г. Георгій Павловъ отъ Свѣщовъ.	2
Г. Іовко Христовичъ отъ Ловичъ.	3

	кит.
Г. Іанье Стефановъ отъ Фокшанъ.	2
Г. Димитаръ Беровъ отъ Котѣлъ.	2
Г. Кос. Д. Руссовичъ отъ Арабанаси.	1
Г. Иванчю Х. Стоѧновъ. . . .	1
Г. Петраки Х. Радушъ отъ Шуменъ.	1
Monssieur Gligor Dimitrou. . . .	1
Г. Банчо Христовъ отъ Ловичъ. .	1
Г. Вѣлко Михальовъ отъ Карлово.	1
Г. Атанасъ Поповичъ — . . .	1
Г. Пѐнчо Ралчовъ.	1
Г. Іоаннъ П. Чичій.	1
Г. Станьо Ц. Тепціогаѹ отъ Ловичъ.	1
Г. Цочо Русковъ.	1
Г. Хрис. Пенк. Даногаѹ отъ Севліово.	1
Г. Илій Н. Гергіогаѹ —	1
Г. Иванчо Н. Джіоджогаѹ — . .	1

Тѧрновци:

Чест. г. Ка-нъ Параскева Васильовъ.	10
Гг. Братьѧ Димитаръ, Николай и Параскева Стефанови.	3
Г. Георгій Михальовъ.	1
— Тодоръ Николовъ, кожухаринъ.	4
— Генчо Георгіовъ.	3
— Х. Димитаръ Х. Костовъ. . .	3

	кнг.
Г. Іонко Танасовъ, кожухаринъ. .	1
— Станчо Кѫнчовъ.	1
— Петѫръ Богдановъ.	1
— Петѫръ Х. Димитровъ. . . .	1

Брила.

Господство имъ:

Г: Тодоръ Милановичъ.	5
— Ангелъ Кановичъ.	5
Гг. Братьѧ Діамантиди. . . .	5
— Братьѧ Петровичъ Чѹканогла.	1
Сѫщитѣ за Сливненского школо.	5
Г. Анастасій Дѹкіади.	1
Сѫцкій за Сливненского школо. .	5
Гг. Братьѧ Димо, Маринъ и Игнатъ Петрови отъ Лѣсковецъ. . . .	6
Г. Димитѫръ Хаджи Коста. . .	3
— Теохари Папазогла.	3
— Іоаннъ Івановичъ	3
Честитый г. Костадинъ Поповичъ, Секрет. на Англійского Конѹлатство.	2
Г. Михаилъ Поповичъ	2
— Н. Маразлій.	2
— Николай Д. Х. Вакалогла. . .	2
— Иванъ Г. Чаушогла Іамболецъ	2

	кнг.
Г. Авраамъ Поповичъ	2
— Коста Дойчѹ.	2
Г. Георгій Пападопѹлосъ. . . .	2
— Іоаннъ Георгіевичъ.	2
— Х. Тома Х. Цановичъ отъ Видинъ.	2
— Стратій Симеоновъ отъ Котѣлъ	2
— Христо И. Чапѹровичъ	2
— Тодоръ Георгіевичъ Іамболецъ .	2
— Костадинъ Николовъ отъ Сливенъ.	1
— Нанчо Поповичъ Шѹменецъ . .	1
— Михаилъ Хина	1
— Х. Стефанъ Поповичъ Іамболецъ.	1
— Димитаръ Стефановъ Тарновецъ.	1
— Рѹссій Атанасовъ Шѹменецъ. .	1
— Иванчо Николаѹ.	1
— Панагістъ Іоаннов. отъ Карнобатъ	1
— Неніо Рахни —	1
— Ганчо Миновичъ —	1
— Генчо Ивановъ.	1
— Авраамъ Панагіотовъ.	1
— Петрій Николаѹ.	1
— Добрій Димитр. отъ Градецъ. .	1
— Христо Николовичъ отъ Котѣлъ.	1
— Аритонъ Петковичъ отъ Лѣсков.	1
— Стойко Митовъ отъ Хаджарь. .	1

	жіг.
Г. Райко Гждіовъ —	1
— Димо Недіовъ	1
— Никола Димитріѹ.	1
Г. Іорданъ С. попъ Христ. отъ Бленж.	1
— Стоянъ Веліовъ отъ Карнабатъ.	1
— Николай Ченовичъ.	1
— Павлій Лазаровичъ.	1
— Д. Владимировичъ.	1
— Николай Стефановъ отъ Габрово.	1

Пловдивъ.

Господство имъ:

Г. Х. Петждръ Х. Бѹжиловъ . . .	2
— Х. Атанасъ Х. Стоилѹ . . .	2
— Жеко Павловъ	2
— Петждръ Неновъ	2
Ο μητροπολίτης Νικ. Τριανταφύλλου ἐκ Σελίνου.	2
Г. Іорданъ Ивановичъ отъ Клоцохоръ.	1
— Василъ Георгіѹ отъ Сливенъ . .	1
— Димитждръ Георгіѹ —	1
— Х. Іоаннъ Василіѹ	1
— Теодоръ Іоаннѹ отъ Сливенъ. .	1
— Ставрій Генчѹ.	1
— Димитждръ Минчовъ отъ Сливенъ.	1
— Петждръ Ивановъ	1

	кнг.
Г. Недѣлчо Бѹжиловъ	1
— Велїо Ивановичъ.	1
— Василъ Бротарь отъ Сливенъ. .	1
— Бончо Захарїа отъ Жеравнѫ. .	1
— Добрїй Крѫстю отъ Новосело. .	1
— Димит. Стоѧновъ отъ Сливенъ.	1
— Георгїй Димитрїѹ — . . . . -	1
— Димит. Дїамантиди отъ Сливенъ.	1
— Панагїотъ Х. Жекѹ — . . .	1

Фокшанъ.

Господство имъ:

Г. Никола Х. Генковичъ Свѣщовецъ.	5
Нейно Господство Г-жа Рада Абрамица Слив. за тамошното школо.	5
Г. Стефанъ Абрамовичъ.	3
— Костадинъ Илїовичъ.	3
— Георгїй Кипрїановъ отъ Сливенъ.	2
— Димитѫръ Петровичъ — . . .	1
— Димитѫръ Стефановъ — . .	1

Свѣщовъ.

Почетната школска Община на Свето Преображенїе	10
Госп. Іоаннъ Алтѫновъ, Епитропъ. .	1

	кнг.
Г. Димитрій Ат. Икономовичъ — .	1
— Гавріилъ Христіевичъ — . . .	1
— Киріакъ Атанасіевичъ — . . .	1
— Еммануилъ Васкидовичъ. . . .	1
— Костаки Теодоровичъ.	1
— Теодосій Сакеларіевъ.	1
— Іоаннъ Н. Ванкоглу.	1
— Иліа Ат. Икономовичъ. . . .	1
— Словѣс. учитель Георгій Владык.	1
Г. Николай К. Станчоглу. . . .	1
— Димитаръ Іо. Чалъковичъ. . .	1
— Костаки Николаевъ.	1
Ὁ Κύριος Σταμάτιος Γιαλύσης, Κομερκιάρης.	5
Г. Боро Неновичъ.	1
— Апостолъ Конковичъ.	1
— Христаки И. Шахжновъ. . . .	1
— Иванчо Д. Гешовичъ отъ Карл.	1
— Лазарь Радоновъ отъ Разлокъ.	1
— Маноличо Ивановъ.	1
— Іанаки Поповичъ отъ Тжрново. .	2
— Алекс. Шишмоновичъ отъ Виднинъ.	3
— Иліа Д. Каракашъ отъ Брашовъ.	1
— Сотиръ Икономовъ.	1
— Петжръ П. Софтоглу отъ Карлово.	1

кнг.

Рꙋчюкъ.

Почетната школска Община. . . . 25

Шꙋменъ.

Господство имъ:

Гг. Брат. Анаст. и Димит. Х. Стоя. 5
Г. Василъ Х. Симеоновъ. 2
— Костаки Х. Савковъ. 2
— Жеко Х. Васільовъ. 2
— Димитрій В. Бошнакоглꙋ. . . 1
— Стаматъ Р. Кꙋліанꙋ. 1
— Савва В. Филаретъ, ꙋчитель Бл-
линогреческій отъ Жеравнѧ. . . 5

Ꙋченицитѣ мꙋ:

Г. Христаки Иліевичъ. 1
— Х. Василаки Х. Матіовичъ. . . 1
— Николай Петровичъ. 1
— Х. Анастасъ Х. Іоанновичъ. . . 1
— Андрей Х. Димитровичъ. . . 1
Ꙋчитель Взаимнаго ꙋчилища Г Ни-
колай П. Теодоровичъ. 5
Иподидаскалъ г. Теод. П. Антоновичъ. 2

Ꙋченицитѣ мꙋ:

Г. Анто Добровичъ. 1

	кнг.
Г. Атанасаки П. Стоѧновичъ. . .	1
— Станчо П. Стоѧновичъ . . .	1
— Николай Георгіевичъ	1
— Симеонъ Х. Антовичъ	1
— Теодоръ Стойчовичъ.	1
— Недіо Жечовичъ	1
— Руссій Маніовичъ.	1
— Герчо Ангеловичъ.	1
— Вѫлчо Георгіевичъ.	1
— Петѫрчо Саввовичъ.	1
— Желесъ П. Георгіевичъ. . . .	1
— Василъ Мариновичъ.	1
— Николай Теодоровичъ.	1
— Х. Пантелій Х. Георгіевичъ. . .	1
— Николай Василіовичъ.	1
— Илій Костовичъ	1
— Іосифъ Рачовичъ.	1
— Матіо N. Коліовичъ.	1
— Пенчо Славіовичъ.	1
— Вѫлчо Матіовичъ.	1
— Жечко Пеніовичъ.	1
— Димо Керчовичъ.	1
— Николчо Друміовичъ.	1
— Панагіотъ Іоанновичъ.	1
— Панагіотъ Харалампбовичъ. . .	1

	книг.
Г. Стефанъ Видовичъ.	1
— Димитрій Радушовичъ. . . .	1
— Аінаки Вѫчовичъ.	1
— Руссій Іоанновичъ.	1
— Петѫръ Георгіевичъ. . . . . ,	1
Г. Никола Рачіовъ.	1
— Стоѧнъ Бакалъ.	1
— Видіо Димитровичъ.	1
— Бойчо Тончовичъ.	1
— Никола Мариновичъ.	1
— Х. Антонъ Ганчовичъ.	1
— Георгій Драгановичъ.	1
— Стоѧнчо Златіовичъ.	1

Вонкашни:

Учитель Г. Райко Ил. отъ Черковнѫ.	2
Г. Жечо П. Жековичъ	1
— Теодорчо Х. Бойчовичъ. . . .	1
— Рачо Руссіовичъ, Терзій. . .	1
— Вѫлчо Кировъ отъ черковнѫ. .	1

Разградъ.

Светынѧ имъ Г. попъ Георгій, Икономъ отъ Котѣлъ.	2
Г. Андрей Х. Стоѧновъ отъ Шуменъ.	1

	мит.
Г. Даскалъ Христофоръ N. и Сыновеѣ му г. Василій и г. Леоній. .	2
— Иванчо Давидовъ, Мусикосъ. .	1
Словѣсн. Г. Василій	1
Г. Велико Петровъ отъ Котѣлъ. .	1
— Христо Ивановъ.	1
— Петжръ Деніовъ.	1
— Иванъ Вжлчовъ.	1
— Иванъ Коліовъ.	1
— Илій Николовъ.	1
— Кжнчо попъ Атанасовъ. . . .	1
— Петжръ попъ Атанасовъ. . . .	1
— Михаилій Кюркчій.	1
— Стожнъ Акаджій.	1
— Михаилъ Дончовъ.	1
— Иванъ Жеку.	1
— Колій Божджій.	1
— Панагіотъ Ник. Тжрновецъ. . .	1
— Жеко Василіовъ.	1
— Жеко Богданъ.	1
— Христо Євтиміе.	1
— Никола Вжрбановъ.	1
— Влаю Стожновъ.	1

Село Троянъ.

	кнг.
Г. имъ Гг. Братія Х. Василій, Димитрій и Боро Папазогларъ.	3
— Х. Петяръ Баліовичъ.	1
— Спасъ Мариновъ.	1
— Стойко Казанджій.	1
— Спасъ Вачовичъ.	1
— Марко Терзій.	1
— Димитрій Николаевичъ, близнакъ.	1
— Вас. Стояновичъ, учитель Троян.	1
Светьня имъ Г. попъ Михаилъ. .	1
— — попъ Христо Іоанновичъ. .	1
Г. Пенчо Стояновичъ.	1
— Стойно Дуліовичъ.	1

Троянскый Манастырь.

Свет. имъ г. Х. Филотей, Игуменъ.	1
— г. Х. Давидъ, Скевофилаксъ. .	1
— г. Х. Максимъ, Екклисіархъ. .	1
— г. Никифоръ Маранъ.	1

Село Габрово.

Почетната школска Община. . . .	10
в. имъ г. Іосифъ Бацаровъ, Игум.	1
— г. Кирилъ В. Іеродіаконъ. . .	1

кнг.

Господство имъ Гг. Братіа Петко
и Х. Андрей Х. І. Монафови. . 2
Нѣгово Г. Даскалъ Цвѣтко Недіовъ. 1

Севаіово.

Св. имъ г. Х. попъ Нѣделко, Епит. 1
— Г. попъ Цвѣтко Минковъ. . . 1
— — попъ Христо Николовъ. . . 1
Г. Савва Ратковъ. 1
— Никола Іоанновъ, учитель . . 1
— Петко Іоанновичъ. 1
— Петіо Цанковъ. 1
— Спиридонъ Іоанновъ. 1
— Кѧнчо Цоніовъ, устабашій. . . 1
— Христо Дочовъ. 1
— Игнатій Стойковъ. 1
— Димитрій Дѣдіовъ. 1
— Захарій Коліовъ. 1
— Коліо Петровъ П. 1
— Станчо Рачовъ, бождкій. . . 1
— Петко Іончовъ, мутафъ. . . . 1
— Атанасій Минчовъ, зографъ. . 1
— Іоаннъ Драгановъ. 1
— Цончо Райковъ. 1

Лачо-Карлово.

	книг.
Господ. имъ г. Христо Т. Пуліовъ.	5
— Гг. Братіа Василъ и Иванчо Христо Х. Вжлкови.	4
N. милость г. Николай П. Пуліовъ.	1
— г. Брайко Г. Поповъ.	1
— г. Спасъ Кржстьовъ.	1

Самоковъ.

П. г. Чюрбаджій Иванъ П. Чавдаръ.	1
— г. Захаріа Х. зографъ.	1
— г. Костадинъ Х. Захаріевичъ. .	1
— г. Сотиръ Д. Чичановъ. . . .	1
— г. Лулчо Т. Стефлжкъ, . .	1
— г. Иванчо Х. Димитріевичъ. . .	1
— г. Захаріа П. Примикирій. . .	1
— г. Димитрій Анаст. Антикаръ. .	1
— г. А. N. КараСтожновъ, халкогр.	1
Сл. г. Калистъ Луковъ, учитель. .	4
— г. Антонъ Х. Ма. Иподидаскалъ.	1
— г. Атанасаки Димитріевичъ. . .	1
— г. Димитрій Х. Гюровичъ. . .	1
— г. Никифоръ Л. отъ Сопотъ. .	1
— г. Николай Митрофановичъ. . .	1
— г. Атанасъ Єленковичъ. . . .	1

		кнг.
П. г.	Стефанъ Х. Симеоновичъ . .	1
— г.	Антонаки Георгіевичъ. . . .	1
— г.	Даміанъ Николаевичъ. . . .	1
— г.	Сотираки Х. Димитріевичъ. .	1
— г.	Михалаки Д. Смирикаріевъ. .	1
— г.	Николаки Хр. Смирикаріевъ. .	1
— г.	Димитрій Н. Дойневъ. . . .	1
— г.	Сотираки Д. Кіоркостоглу. .	1
— г.	Димитаръ Х. Анастасіевичъ.	1
— г.	Стоянъ Іоанновичъ	1
— г.	Иванчо Симеоновичъ. . . .	1
— г.	Николаки Димитровъ. . . .	1
— г.	Георгій Х. Христовичъ. . .	1
— г.	Христо Николаевичъ. . . .	1
— г.	Георгій Д. фурунджій. . .	1
— г.	Сотираки Х. Георгіевичъ. .	1

Кюстендилъ.

Светына му г.	попъ Георгій. . .	1
Сл. г.	Христо І. Крантовъ, учитель.	1
Светына му г.	Теодосій, Іерадіаконъ.	1
Сл. г.	Павель Зл. учитель Щипскій.	1
— г.	Димитръ М. Іподидаскалъ его.	1

ученицы школски въ Кюстендилъ:

Словесн. г.	Георгій Хр. Хекимъ. .	1

	кнг.
Словесн. г. Антонъ Стоѧновичъ. . .	1
— г. Антонъ Ивановичъ.	1
— г. Костадинъ Мицовъ	1
— г. Іосифъ Мицовъ.	1

Софіѧ.

Нѣгово Господство г. Захарій П. Круша, учитель Софійскій. . .	5

Калоферъ.

Свет. имъ г. попъ Николай Х. Балт.	1
— — г. попъ Вас. Калдаранскій	1
— — г. попъ Маденъ Л. . .	1
Г. имъ г. Х. Гендо Х. Д. . . .	1
— Николай Хр. Лецовичъ. . . .	4
— Х. Недѣлчо Х. Д.	1
— Христо Петко Л.	1
— Генко Христо Филоглу. . . .	1
— Иванчо Р. Фрѧнджовъ. . . .	1
— Рашо Драгановъ.	1
— Христо М. Драгнювъ.	1
— Николай Нанювъ.	1
— Ганчо Г. Комсіовъ.	1
— Димитѧръ Гѧрдіовъ.	1
— Христо Г. Филъ.	1

	кнг.
Г. Киро Тончовъ.	1
— Тодоръ Х. Д. Бракаловъ. . .	1
— Димитѫръ С. Бацовъ.	1
— Иванъ Іанколовъ, Чорѧ. . . .	1
— Х. Несторъ Тодоровъ.	1
— Христо Д. Стойковичъ. . . .	1
— Генко Кировъ	1
— Банко Пеновъ, Братавъ. . . .	1
— Пею Бенчовъ, Ласковъ. . . .	1
— Иванъ Гошковъ, Сахтіанджій. .	1
— Христо Петко, Чорѧ	1
— Тодоръ Ѳнювъ, Бласковъ. . .	1
— Иванъ Стойковъ, Рашка. . . .	1
— Стефанъ И. Стефановичъ. . .	1
— Петѫръ Авраамовъ.	1
— Георгій М. Пиронковъ.	1
— Стою Петковъ, Дрѣнъ. . . .	1
— Стоилъ Стойковъ, Малинка. . .	1
— Дочо Петковъ, Пашкулъ. . .	1
— Славчо М. Кѫсювъ.	1
— Минко Стоѧновъ-Цанинъ. . .	1
— Иванъ Д. Абаджій.	1
— Тотю Ѳнювъ-Ѳленкинъ. . . .	1
— Иванъ Діамандіевъ.	1
— Донко Никовъ.	1
— Минко Колювъ, Казалмашъ. . .	1
— Христо Кѫнювъ. . . . . ,	1
— Стефанъ Иванъ-Пеновъ. . . .	1
— Василко Тодоровъ.	1
— Стефанъ С. Делистоѧнъ . . .	1

	кнг.
Г. Начо Дойновъ.	1
— Русско Х. Примовъ, Станимахъ	1
Искусный въмуз. г. Стойко Искрювъ	1
Г. Стоянъ Неновъ, Кацарь. . . .	1
— Недю Начовъ.	1
— Стою Стоиловъ, Дрѣнъ. . . .	1
— Иванъ Мирчовъ, Шишовъ. . .	1
— Ѯню Генковъ - Ѯленкинъ. . . .	1
— Георгій М. Ѣаралеа.	1
— Стойко Мѫдри - Бенчовъ. . . .	1
— Матеа Вѫлковъ, Болѫджій. . .	1
— Х. Параскева И. Поповъ. . . .	1
— Иванъ Тотю Х. Гешовъ. . . .	1
— Генко Пенковъ, Милошъ. . . .	1
— Коста Хр. Ахчискій.	1
— Драганъ Т. Ѣоримечка. . . .	1
— Стойко Вѫлковъ М. Болѫджій. .	1
— Киро И. Тончовъ —	1
— Генко Кос. Комсискій.	1
— Атанасъ Ив. Райкинъ.	1
— Кою Ген. Ѯленкинъ.	1
— Генчо Брайк. отъ Кликурѫ. . .	1
— Иванчо Петк. отъ Казанлѫкъ. .	1
— Дончо Авраамовъ.	1
— Гѫчо Брайчовъ, Цапара . . .	1
— Пѫво Тотювъ Іоанновъ. . . .	1
— Драганъ Димовъ, Манджукъ. .	2
— Стефанъ И. Сламатовъ филъ .	1
— Х. Пѫво Р. Дрѫнджовъ. . . .	1

СЪДЪРЖАНИЕ

ИВАН БОГОРОВ — БЕЛЕЖИТ ВЪЗРОЖДЕНЕЦ И АВТОР НА „ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА ГРАМАТИКА“ 5

ПРЕДГОВОР И КНИЖОВЕН ПРЕДГОВОР (КЪМ II ИЗДАНИЕ) — ФОТОТИПНО 15

ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА ГРАМАТИКА — ФОТОТИПНО 39

ИВАН БОГОРОВ
ПЪРВИЧКА БЪЛГАРСКА ГРАМАТИКА
ФОТОТИПНО ИЗДАНИЕ

Рецензент
Петър Пашов
Редактор
Таня Бехар
Художник
Николай Александров
Худ. редактор
Кремена Филчева
Техн. редактор
Теменужка Хадживанова
Коректор
Райна Зимбилева

Дадена за набор на 10.XI.1985 г. Подписана за печат на 17.II.1986 г.
Излязла от печат през февруари 1986 г. Печатни коли 11,75.
Издателски коли 9,87. Условно издателски коли 4,67.
Формат 32/84/108. Тираж 1710. Цена 0,89 лв.
Код 02/9535145231/5014-28-86
Издателство „Наука и изкуство", София
Печатница „Г. Димитров", София